

ราชทูตสยาม

ออกเจริญทางพระราช

ไมตรี กรุงรัตน

๑ ราชทูต สยาม าวะ
๒

ออก เจริญ ทาง พระราช ไมตรี กรุง ลันตัน

ราคา เล่ม ละ สาม สลึง

ได้ ลง พิมพ์ คราว แรก

ณกรุง เทพ ที่ โรง พิมพ์ ครู สมิต

ตำบล บางคอแหลม

ปี จอ อัฐศก จุลศักราช

๑๒๔๘

๔๔๙

๑ หนังสือ ออร์กใหม่ คือ ราชทูต สยาม ไป กรุง ฝรั่งเศส
ราชทูต สยาม ไป กรุง ลันตัน พระพุทธ ทำนาย นิมิตร พระ
ยา บัณฑิต ปลาน้ำทอง จดหมาย เหตุ ฝรั่งเศส โบราณ จด
หมาย เหตุ เมือง พม่า จดหมาย เหตุ สยามไสมย ๓๖

๒ หนังสือ ไท อื่น อันมีสาระ ที่ โรง พิมพ์ บางคอแหลม ที่
ตึก แม่ แพร อยู่ ตึก เสาตั้งชำ ถนน บำรุง เมือง ห้าง นาย ยิ้ม
วัด เกาะ นาย สิ้น อยู่ ริม ลำเพง แพร นาย เทพ ตรง ปาก
คลอง บาง หลวง ชำ ๓๖

เรื่อง ใหญ่ ใบ ปก แฉก คือ

พระอะไภยมะณี อุนรุท วงษสวรรค์ จันตะโครบ จิน
กามะณี เสภา ลักษณวงษ อิเหนา พระสมุท สิงห์ไกรภพ
เบญจมาศทอง รามเกียรติ์ ดัชนีทอง กากี โลกนิตย ขงจู้
สุภาสิตจีน มงคลทิปนีแปล เปน สุภาสิตสอนหญิง ตำราดาว
ตำรา คัด เลข อย่าง ใหม่ สิบสอง เหลี่ยม ทิพสังวาล ชุขลัง
ราชาธิราช คาหลัง วงษเทวราช สุวรรณ เคียร สยามวิปอช
โตริ ปกมมาลา อังกฤษ พระศรีวงษ ตาม มัดราย ๓๖

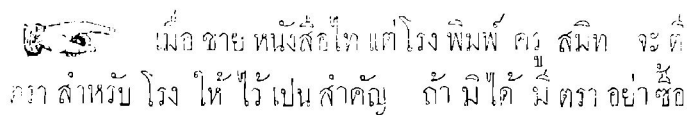
เปน เรื่อง เล็ก ใบ ปก อ่อน คือ

๑ สุภาสิต สอนเด็ก สุภาสิต พระร่วง สุภาสิต ไคลง
อย่าง เก่า สุภาสิต ไคลง อย่าง ใหม่ สุภาสิต ไทย สอน
ผู้เฒ่า ลอนบุตร อิศรญาณ เปน คำ
จดหมาย ลักษณ ๓๖ ทั้ง เก่า ทั้ง ใหม่

เล่า ลัทธิ คำสอน สมการ สมโภช มหานคร บรมัตถ
พระสี่เสา เรื่อง อุไท คำเตือนสติ ตำราการโรง พิมพ์
กช ก กา ปถม ก กา ไท ปถม มาลา อังกฤช สมุด จะ หัก
อังกฤช กา กับ สุนัขแล นกยาง สูตร
นก กระจาย กาก คำ กลอน มายา ลัทธิ
สองเหลี่ยม สวัสดิรักษา ขันธวิภังคินี ศ
ว่า ด้วย ลม อากาศ ปทานุกรม บุณทนาย
ทำนายฝัน ตรา ชู ทอง ฝรั่งเศส ทำศึก กับ
ไทย พงษาวดาร โบราณ เรื่อง โมเช เปน
บุจนา แล วิชชา ใน ศาสนา แท้จริง คำ อังกฤช แบล เปน
คำไท พระศรีษ วงษ ตามโยธิน ๖๖

๑ นิราศ เกาะ งาน นิราศ ชมตลาด นิราศ เดือน นิราศ
พระแท่น ดงวัง นิราศ เมืองเพชร นิราศ-ฉลาง นิราศ พระ
บาท นิราศ พระ ปถวี นิราศอิเหนา นิราศ พระปถม นิราศ
โคราช นิราศ เมือง แกลง นิราศ ทวารวดี นิราศ วัด เจ้าฟ้า
นิราศนรินทร์ นิราศ บางปะอิน นิราศ สรรบุรี นิราศยิสาร
นิราศ รามวัด นา ๖๖

๑ อนึ่ง ถ้า ลูก คำ ฟานิช จะ ซื้อ หนังสือ ต่าง ๆ ที่ เรา
ลง พิมพ์ ไว้ นั้น คราว ละมาก ๆ ถึง อย่าง ละ รเย จบ
จึง จะ แกมให้ ยี่สิบ จบ ภอ ผู้ ชาย นั้น จะ ได้ ถ้าไร บ้าง
ถ้า คนอื่น จะ คง ตัว หนังสือ มาซื้อ ทุก เรื่อง จบ หนังสือ
จนหมดเรื่อง ใน โรงพิมพ์ คราว เดียว นั้น จะ ลด ราคา ให้ บ้าง

၇၁၁

ถ้าสี่โมง แล มี การ สวด สอน เข้า

ท่ม หนง ทก วน ที่ ตก ใหม่ นั้น ท่าน

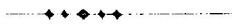
นาง เติม มา พง เทอด

บุตร ชาย ตั้งแต่อายุ ๑๓ ปีขึ้นไป อยากร

วิชา เป็นทาง หากิน คล่อง เชิญ ให้ เอา

บุตร นันมา ผาก ไว เปน ลก ลิด กับ คร สมิต ที่ โรง พิมพ์

นาง คอแหลม จะช่วย ให้ ได้ สัม ความ ปราศจาก

ยูไนเวอร์ซิตี สยาม เปน ที่ เรียน วิชา ต่าง ต่าง

๑๑ ถ้าบิดา มารดา ผู้หนึ่งผู้ใด อยากจะให้ลูกชาย

ลูกหญิง เรียน ภาษา ไทย ภาษา ฝรั่งเศส วิชา ต่าง ๆ เพื่อ

จะ เป็น คน มี ขบถ ญา วั ความ ซื่อ เรียบ ร้อย จะ ได้ เป็น ผู้

หลักผู้ใหญ่ สม เป็น พ่อ บ้านแม่บ้าน เป็น กำลัง แก่ ราช

การ แล แผ่น ดิน บ้าน เมือง ด้วย เชิญ มา ฝาก ไว้ กับ

ครู แล ที่ อยู่ในเวอร์ซิคี สยาม บาง คอแหลม คำ สอน

คำเพียง จะ เรียบก เหา แต่ ภาต สัมการ ภา จะ ุ ความ ละเอียด

เซอญ มา ถาน แต่ คุ ^๑ ที่ บาง คอยหลน เชน

ཁྱེད་ཀྱི་

นำ ต้น

ราชทูต สยาม

ออก เจริญ ทาง พระราช ไมตรี กรุง ลันตัน

● ข้า พระพุทธเจ้า หม่อม ราโชทัย กระต่าย ได้รับ
พระราช ทาน จด หมายถึง ราย เรื่อง ความ ตาม ระยะ ทาง
ที่ พวก ราชทูต กราบ ถวาย บังคม ลา ออก จาก กรุง เทพ
มหานคร ไป จำเริญ ทาง พระราช ไมตรี พระเจ้า กรุง ลอน
ดอน ทูล เกล้า ทูล กระหม่อม ถวาย ใจ ความ ว่า ณวัน
ศุกร เดือน เก้า ขึ้น สาม ค่ำ จุลศักราช ๑๒๑๙ ปี มเสง นพ
ศก เวลา บ่าย ห้า โมง เสศ พระยา มนตรี สุริยวงษ ราช
ทูต เจ้า หมื่น สรรเพ็ชร ภักดี อุปทูต จะหมื่น มณฑัยร
พิทักษ์ ทริทูต หม่อม ราโชทัย ล้าม จะหมื่น ราชามาตย
นาย พิจารณ สรรพกิจ ผู้กำกับ เครื่อง มงคล ราช บรรณา
การ พร้อม กัน ใน พระบรม มหา ราชวัง เจริญ พระราช
สาสน์ ขึ้น ใ้ พระยานนุมาศ แห่ ไป ถึง ท่า พระ แล้ว
เชิญ ลง เรือ พระที่นั่ง ชล พินาน ไชย ล่อง ลง ไป เมือง
สมุท ปราการ

ฯ

๑ วัน เสาร์ เดือน เก้า ขึ้น สี่ ค่ำ ย่ำ รุ่ง แล้ว พระเจ้า
 น้อย ยาเธอ กรมหลวง วงษา ธิราช สนิท กับ เจ้า พระยา
 ศรีสุริยวงษ์ สมันต พง พิสุทธิ มหา บรม รัตนโนดม ว่า ที่
 สมุห พระกระลาโหม ให้ เชิญ พระราชสาสน แล รับ เครื่อง
 ราช บรรณาการ ลง เรือ พระที่นั่ง กล ไฟ สยาม อรอุมพล
 เสรีจ เวลาเช้า โมงหนึ่ง พระเจ้า น้อยยา เธอ กรมหลวง
 วงษา ธิราช สนิท เจ้า พระยา ศรี สุริยวงษ์ แล พวก ขุน
 นาง ทั้ง ผู้ มี ชื่อ ซึ่ง จะ ไป ด้วย ราชทูต นั้น รวม ยี่สิบ
 เจ็ด คน ลง ใน เรือ แล้ว ให้ ใส่ ไฟ ใช้ จักร ออก ไป
 ถึง เรือ รม อังกฤษ เปน เรือ กัดไฟ ชื่อ เอนกวนเตอ
 จักร ห้าย ยาว สอง ร้อย สิบ สี่ ฟุต กว้าง สาม ดิบ
 สาม ฟุต กิน น้ำ ฤก ดิบ แปด ฟุต ถ้า จะ คิด
 อย่าง ไทย ฟุต หนึ่ง ดิบ สี่ นิ้ว กับ สาม กะเบียด ใหญ่
 ยาว สอง ร้อย สิบสี่ ฟุต คือ เส้น ดิบ สอง วา สาม
 ศอก คืบ กับ กิ่ง นิ้ว กว้าง สาม ดิบ สาม ฟุต คือ ห้า
 วา หก นิ้ว กับ สาม กะเบียด กิน น้ำ ฤก ดิบ แปด
 ฟุต คือ ดิบเอ็ด ศอก กับ นิ้ว กิ่ง กำจัด สาม ร้อย
 หก ดิบ แรก ม้า คน ใน เรือ กับคน หนึ่ง ออฟฟิศ
 เออ ยี่สิบ ถูก เรือ ทหาร คน ไข้ รวม ร้อย แปด
 ดิบ หก คน เปน เรือ กวีน โปรด ให้ มา รับ พวก

ราชทูต เวลา เข้า สาม โมง ครึ่ง กับคัน กับ ขุน
นาง นาย ทหาร จัด ทหาร ถือ ปืน ยืน เรียง เคียง กัน
คำนับ พระราช ดำสนั ด้อง แดว แดว ตะ หก คน มี
คน ที่ ถอดอง คน หนึ่ง พระเจ้า น้อย ยาเชอ กรมหลวง
วงษา ธิราช สนิท เจ้า พระยา ศรีสุริยวงษ จัง
ขึ้น ไป บน เรือ เอนกวนเคอ ก่อน แล้ว ให้ หม่อม
ราชไทย์ เชิญ พระบรม ราช ดำสนั จหมื่น มณฑิย
พิทักษ์ เชิญ พระบรมราช ดำสนั ขึ้น ไป ต่อ ฝ่าย หลัง
กับคัน ขุนนาง แด ทหาร คำนับ รับ พระราช ดำสนั แล้ว
ให้ ทหาร ยิง ปืน ใหญ่ สดุด ราชทูต สิบ เก้า นัด แล้ว
ให้ เชิญ พระ ราชดำสนั ขึ้น ไว้ บน โต๊ะ ใน ห้อง ข้าง
ท้าย เปน ที่ พวก ราชทูต อยู่ ครั้น ขน เครื่อง
ราช บรรณาการ ขึ้น บน เรือ เอนกวนเคอ เสร็จ แล้ว เว
ลา บ่าย โมง หนึ่ง พระเจ้า น้อย ยาเชอ กรมหลวง วง
ษา ธิราช สนิท เจ้าพระยา ศรีสุริยวงษ ก็ ลง เรือ
พระ ที่นั่ง สยาม อรสมพล กลับ เข้า มา ณะกรุง เทพ ฯ

๑ เวลา บ่าย โมง สดุด กับคัน โอ แดแดแสน ให้
ไล่ ไฟ ไร่ จักร ออก จาก ที่ ทอด สมอ นอก สันดอน
รอบ เวลา สดุด ขึ้น เปน วัน อาทิตย เดือน เก้า ขึ้น ห้า
ค่ำ ถึง นำ ภูษา สาม ร้อย ยอด เวลา พดบ ถึง เกาะ

ช่าง ทอง ได้ ถม ตี กับตัน ให้ เขา จักร ชื่น แถ่น
 ไป ไป วัน จันทร เดือน เก้า ขึ้น หก คำ เวลา
 ย่ำ รุ่ง ถึง เกาะ พะนัน ครั้น เวลา สาย ชัด ถม เรือ ไม่
 เดิน บาง ที่ ก็ ถอย หลัง บาง ที่ เดิน ไป สักน้อย
 จน ถึง บ่าย สอง โมง จึง มี ถม แถ่น ออก ไป ได้
 ถึง แหลม กระตุ่มพุท ภาอ พตบ วัน ชังการ เดือน เก้า
 ขึ้น เจ็ด คำ สว่าง ที่ ขาว ยาง ตรง เกาะ กระ ขณะ
 นั้น ชัด ถม จน บ่าย สอง โมงเศษ จึง ได้ ถม แถ่น ต่อ
 ไป พัน เกาะ กระ ประมาณ ยี่สิบห้า ไมล์ คือ
 พัน ร้อย ยี่สิบห้า เส้น ภาอ คำ วัน พนม เดือน เก้า ขึ้น
 แปด คำ มา สว่าง ตรง แหลม หน้า เมือง ตานี เวลา
 พตบ ถึง หน้า เมือง กระถันตัน ถม ทวน หน้า กับตัน ให้
 ใส่ ไฟ ใช้ จักร ต่อ ไป วัน ประหัดบัต เดือน เก้า ขึ้น
 เก้า คำ มา สว่าง ที่ หน้า เมือง ตะวังกานู พัน ขาว
 ตะวังกานู ออก ไป มี เกาะ ชือ เกาะ ผ้าย เรือ ทวน
 หน้า ทวน ถม จน เวลา คำ จึง ถึง เกาะ ตังโกรัน พวก
 จีน เรียก เกาะ เต้า เปน แขวง เมือง ตะวังกานู กับ
 ตัน ให้ เขา จักร ชื่น ใช้ ไป ไป ะ

๑ วัน ศุกร เดือน เก้า ขึ้น สิบ คำ สว่าง พัน เกาะ
 ตังโกรัน ออก ไป ประมาณ ยี่สิบห้า ไมล์ คือ พัน

ร้อย ยี่สิบห้า ห้า เส้น เรือ ทวน น้ำ ทวน ลม ก้าว ไม่
ออก กลับกัน ให้ ทหาร หัก บิน ใหญ่ ทำ ทำ รบ ต่าง ๆ
ให้ ราชทูต เวลามา มายัง โมงหนึ่ง ให้เอา จักร ลง ที่ แด้ว
ไล่ ไฟ ใช้ จักร ต่อ ไป เวลามา ห่ม เสื้อ ถึง นำ เมือง ประหัง
วัน เสาร์ เดือน เก้า ขึ้น สิบเอ็ด ค่ำ เวลา ย่ำ รุ่ง ถึง
เกาะ ม่อ ใต้เมือง ประหัง น้อย หนึ่ง เวลา ย่ำ ค่ำ
ถึง เกาะ นาก พวก จีน เรียก แต่ บัว วันอาทิตย์ เดือน
เก้า ขึ้น สิบ สอง ค่ำ เวลา สว่าง ถึง สี่ตา ชาว ที่
สี่ตา ชาว นั้น เปน สี่ตา ออก ขึ้น พัน น้ำ บ้าง อยู่ ใต้
น้ำ บ้าง เปน ที่ นำ กลัว เรือ เข้า เรือ ออก จะ โดน
ก็ จะ เปน อันตราย จึง ก่อ ห่อ คอย ส่ง จู โคม ไว้
บน นั้น เรือ เข้า ออก จะได้ เห็น เปน ที่ ตั้งเกด มี คน
ผัดต เปดียน กัน รักษา อยู่ ที่ นั้น เปน นิจ ะ

● เวลา เข้า สี่ โมง ถึง เมือง สิงหะโปร รวม เก้า
วัน กลับกัน ให้ ชัก ชง พระจอมเกล้า ขึ้น บน
ปดาย เส้า กระโถง นำ แด้ว ให้ ทอด สมอง ลง กับ
กัน ก็ ลง เรือ โปด ขึ้น ไป หา ชอนเนอร์เบด บด้น
แดด เจ้า เมือง ๆ ให้ มีศเตอ แมกเนี่ย ลง มา ทัก ถาม
ข่าว ราชทูต ที่ ใน เรือ รบ มีศเตอ แมกเนี่ย บอก ว่า
เจ้า เมือง สิงหะโปร ให้ มา แจ้ง ความ แก่ ท่าน ราชทูต

ว่า ได้ ยิน ชาว ราชทูต จะ ออก มา นาน แล้ว เจ้า
เมือง สิงหะโปร ตั้งใจ คอย อยู่ ทุก วัน มิ ได้ ชาติ แต่
วัน นี้ ราชทูต มา ถึง เป็น วัน อาทิตย เจ้า เมือง เสีย
ใจ นัก ด้วย จะ จัด แจง เชื้อ เชิญ แด ยิง สัตต
รับ ยัง ไม่ ได้ ขอ เชิญ ภัค อยู่ ใน เรือ รบ ลัก คั้น
หนึ่ง ก่อน ต่อ รุ่ง ชื่น วัน จันทร จึง จะ จัด ทหาร ตั้ง
กระบวน รับ ราชทูต ให้ เปน เกียรติยศ แก่ พระเจ้า
อยู่ หัว กรุง สยาม ราชทูต ตอบ ว่า ชอบ แล้ว เมื่อ
เรือ กลไฟ เข้า ไป ถึง กรุง เทพ พระเจ้า อยู่ หัว แด
ท่าน เสนา บดี ผู้ ใหญ่ ก็ ได้ จัด แจง ให้ เรา ออก
มา เรา ก็ มี ความ ปราดนา จะ ออก มา ให้ ถึง โดย
เร็ว จะ ไคร่ ภัย รุ้ จัก กับ เจ้า เมือง แด ขุนนาง ด้วย
แต่ วัน นี้ เปน วัน อาทิตย จะ ขอด ต่อ เวลา พรุ่ง
นี้ จึง จะ จัด แจง รับ ทูตานุทูต นั้น ตาม แต่ เจ้า เมือง
สิงหะโปร จะ จัด แจง ให้ ส้ม คอว แก่ พระ เกียรติยศ เกิด
พูด กัน เท่า นั้น แล้ว มิศเตอ แมกเหนีย ก็ ถากลับ ไป

๑ วัน จันทร เดือน เก้า ขึ้น สิบสาม ค่ำ เวลาเช้า โมง
ครึ่ง เจ้า เมือง สิงหะโปร ให้ จัด เรือ โบท ลำ หนึ่ง นำ
เรือ บั๊ก ชง พระจอมเกตุ้า ท้าย เรือ บั๊ก ชง อังคฤษ
มี ขุนนาง ฝ่าย ทหาร ขัด กระบี่ อยู่ นำ เรือ คน หนึ่ง

อยู่ ท้าย เรือ คนหนึ่ง คน ที่ กระเชียง ดิบ เต็ม คน ถือ ขอบ
 ถัด งาม คอย รับ เรือ สอง คน คน ถือ หาง เสื้อ คน หนึ่ง
 รวม อังกฤษ ดิบ ห้า คน ออก มา รับ ราชทูต ที่ เรือ รม
 พวก ราชทูต ทั้ง หก คน แต่ง ตัว ได้ หมวก ยอด ทอง
 ได้ เสื้อ เข็ม ขาบ หนึ่ง ผ้ายก ทอง ได้ สนับ เพลา
 คาด เข็ม ขัด ราชทูต ได้ ถู ทำ รองเท้า เมื่อ
 ราชทูต จะ ลง เรือ ขึ้น ไป ใน เมือง นั้น ที่ เรือ เชนกวน
 เคอ มี ทหาร ดิบ สอง คน ถือ บัน ปลาย หอก ยืน
 คำนับ ส่ง ครั้น พวก ราชทูต ทั้ง หก คน ลง เรือ โบท
 ออก ไป ห่าง กำปั่น ประมาณ สาม เส้น เสด็จ ที่
 ใน เรือ รม ยิง บันใหญ่ นัด หนึ่ง ให้ ขุนนาง ที่ บน
 เมือง รั เป็น สัญญา ว่า ราชทูต ลง เรือ มา แล้ว
 เมื่อ ราชทูต ถึง ท่า หน้า เมือง มีศเคอ แมกแกนซี ที่ สอง
 เจ้าเมือง กับ มีศเคอ แมกเนีย แด จัน กิม จัง เป็น
 ที่ พระ พิเศษพานิช สยาม พิษิต ภักดี ทำ ราชการ นถอง
 พระเดช พระคุณ เป็น ผู้ ช่วย ดู แว ว่า กล่าว ใน ที่
 กองชุด ไทย อยู่ ที่ เมือง สิงฆะโปร ลง มา ยืน คอย
 รับ ราชทูต อยู่ เมื่อ พวก ขุนนาง ไทย จะ ขึ้น จาก
 เรือ นั้น มีศเคอ แมกเนีย ลง มา ยืน ถึง ที่ ริม เรือ
 แล้ว ยืน มือ ให้ ราชทูต และ ขุนนาง ไทย จับ ประคอง

ฐัน ไป ครัน ฐัน ไป บน คลัง พร้อม กัน แล้ว มีค
 เคอ แมกแกนซ์ บอก ว่า เจ้าเมือง ก็ ลง มา คอย รับ
 อยู่ ด้วย แต่ บัดนี้ หา สู้ สบาย ไม่ ขอ ลา ฐัน
 ไป ก่อน ให้ ข้าพเจ้า กับ มีศเคอ แมกเนีย คอย รับ
 ราชทูต แทน ครัน พุด กัน เท่า นั้น แล้ว นาย
 ทหาร ก็ เป้า แตร สัญญา ให้ ทหาร ขึ้น ใหญ่ นำ บ้อม
 สี่ กระบอก ยิง สิ้น ๑๔ นัด ที่ ขึ้น ใหญ่ นั้น มี ทหาร
 รักษา อยู่ กระบอก ละ ห้า คน สี่ กระบอก รวม ทหาร
 ยี่สิบ คน ทาง ที่ ราชทูต ฐัน นั้น มี ทหาร ขึ้น ปลาย
 หอก ขึ้น คำนับ อยู่ สอง แถว ๆ ละ หกสิบ ห้า คน สอง
 แถว ร้อย สามสิบ คน มี คน เป้า แตร ดี กลอง ดี ฉาบ อีก
 ยี่สิบ สี่ คน มา ตาม ส่ง ราชทูต ด้วย รถ ที่ มา รับ
 พวก ราชทูต ห้า รถ แต่ รถ ราชทูต ขบวน รถ หนึ่ง
 เปน รถ มี ประทุน เทียม ด้วย ม้า เพศ คู่ หนึ่ง ครัน
 มา ถึง ตึก ที่ ภัท ชื่อ เลคเปอเรนซ์ โฮเตล เปน
 ตึก สำหรับ เสวย นายห้างขุนนาง คน ไป มา เข้า อาศัย
 เจ้า เมือง ถึงชะไปร จัด ทหาร แต่ง ตัว ถือ ขึ้น ปลาย
 หอก ผัด เปตียน กัน เดิน ตาม ตรวจ ตรา รักษา พวก
 ราชทูต ทั้ง กลาง วัน กลาง คืน สามสิบ คน มี รถ ประ
 ฆ่า อยู่ สำหรับ ให้ ใช้ สาม รถ ใน ตึก นั้น มี เคียง ๆ

นอน ครบ ทก นาย แล้ว เวลา เข้า สาม โมง เลี้ยง เข้า
 เที่ยง เลี้ยง น้ำ ชา มี ขนม นม โด น้ำ คาท ทราย ผล
 ไม่ ต่าง ๆ บ่าย สาม โมง เลี้ยง เข้า เย็น เวลา สอง
 ทุ่ม เลี้ยง น้ำ ชา มี ของ เหมือน เลี้ยง กตาง วัน อีก
 ครั้ง หนึ่ง มี เครื่อง สำหรับ ใช้ ต่าง ๆ เป็น อัน มาก เจ้า
 เมือง ถึงจะ ไปร ให้ มิคเคอ แมกเนีย มา เยี่ยม เย็น ถาม
 ข่าว อยู่ เมือง ๆ แด ชุนนาง อื่น ก็ ไป มา มี ได้
 ขาด ะ

๑๐ ฅวัน อังคาร เดือน เก้า ขึ้น สิบสี่ ค่ำ เวลา
 เข้า สาม โมง เสด็จ เซอ แมกกอกศเสนต์ เปน ชุน
 นาง สำหรับ คัด สั้น ความ ไน เมือง ถึงจะ ไปร มา
 เยี่ยม ราชทูต ถึง คัด ที่ อยู่ เมื่อ มา นั้น แดง ตัว ได้
 เลื้อย สักหลาด แดง กรอม ลง ไป ถึง เท้า มี คน ถือ
 ตะบอง หุ้ม เงิน นำ น้ำ คู่ หนึ่ง เวลา สี่ โมง เข้า มิค
 เคอ แมกเนีย เอา รถ หก รถ มา เชิญ พวก ราชทูต
 ไป บ้าน เจ้า เมือง พวก ราชทูต ทั้ง หก คน แดง ตัว
 เหมือน เมื่อ แรก ขึ้น มา จาก กำปั่น เสร็จ แล้ว มิคเคอ
 แมกเนีย ก็ เชิญ ให้ ขึ้น รถ ภา ไป บ้าน เจ้า เมือง
 บน ยอด ภูเขา เมื่อ ถึง นั้น มี ทหาร บิน ปลาย หอก ยืน
 อยู่ นำ บันได สอง แดว ๆ ละ หก คน คน หนึ่ง ผลัด

เปลี่ยน กัน เดิน ถิ่น ถิ่น สอง คอย ดู เหตุ การ ซึ่ง
 จะ มี มา ใน ท้อง เทล จะ ได้ รั โดย เรว ครั้น รก
 ประทับ น้า บันได แล้ว พวก ราชทูต ก็ ภา กัน ขึ้น ไป
 หา เจ้า เมือง ต่าง ทัก ทาย ปราไสย กัน ตาม ธรรมเนียม
 แล้ว เจ้า เมือง ไป บ้าน พระพิเทศ พานิช
 ย้อย ที่ นั้น ประมาณ ครึ่ง ชั่วโมง จึง กลับ มา ตัก ที่
 สำนักนี้

๑ วัน พนม เดือน เก้า ขึ้น สิบห้า ค่ำ เวลา เข้า
 สี่ โมง เสก เจ้า เมือง มา เยี่ยม ราชทูต ถึง ที่ อยู่ พุด
 จา กัน แล้ว ก็ ลา กลับ ไป ประมาณ สิบ นา
 ที่ รอง เจ้า เมือง ชื่อ มิคเตอ แมกแกนซี มา หา
 ราชทูต ถาม ข่าว ศุภ ทุกข์ กัน ตาม ธรรมเนียม รุ่งขึ้น
 ณวัน ประหัตต์ เดือน เก้า แรม ค่ำ หนึ่ง เวลา เข้า สี่
 โมง มิคเตอ แมกแกนซี มา เชิญ พวก ราชทูต ไป
 เทียว ดู ถิ่น ถิ่น บ้าน เมือง แด ไป หา เซอ แมกกอส
 แตนด์ ผู้ ชำระ ความ แล้ว กลับ มา ตัก ที่ ภา
 บ่าย โมง หนึ่ง พวก กงสุต หลาย ชาติ มา เยี่ยม
 ราชทูต เวลา บ่าย สี่ โมง พวก ราชทูต ไป หา มิค
 เตอ แมกแกนซี เวลา ห่ม หนึ่ง พระพิเทศพานิช เชิญ
 พวก ราชทูต หก คน ไป กิน ไต่ เลี้ยง อย่าง อังคฤษ

มี อังกฤษ สิบเอ็ด คน ไทย หก คน จีน สอง คน
แขก คน หนึ่ง รวม กัน ยี่สิบ คน

๑ วัน ศุกร เดือน เก้า แรม สอง ค่ำ เวลา สี่ โมง
เย็น จีน จงฮวด นาย ห้าง พระยาพิศาลสมุทร เชิญ
พวก ราชทูต ไป กิน ไต่เต๋ เลี้ยง อย่าง จีน มี ไทย หก
คน จีน สอง คน รวม แปด คน เวลา สอง ห้า
กัปตัน กิมเส่ง จีน เชิญ พวก ราชทูต ไป กิน ไต่เต๋ ที่
บ้าน บน ยอด ภูเขา เมื่อ ไป นั้น จหมื่น มณฑัยวิ
ทักษ จหมื่น ราชามาตย ไป รด เดียว กัน รด
นั้น จำ หลั คน ขั้ว รด ภา หลง ทาง ไป ไม่ ตก
ก็ คืบ กัดบี ที่ ลำน้ำกัน ที่ กัปตัน กิมเส่ง เลี้ยง ไต่เต๋
มี บัพพาทย์ อย่าง อังกฤษ วง หนึ่ง ยี่สิบ แปด คน มี
พวก อังกฤษ รำ เท้า ผู้ ชาย ผู้ หญิง เต็ม เบ้น คู่ กัน
ประมาณ สิบสี่ คู่ พวก อังกฤษ ที่ ไป กิน ไต่เต๋ ประ
มาณ ร้อย ห้าสิบ เศษ ล้วน แต่ ผู้ ดี ทั้ง สิ้น พวก ราช
ทูต ไทย สี่ คน จีน ประมาณ ยี่สิบ เศษ แขก เทษ
เจ็ด คน แขก มาตย สิบห้า คน พวก ราชทูต
อังกฤษ รำ เท้า อยู่ จน ห้า ห้า เศษ จึง กิน ไต่เต๋ ครั้น
เสร็จ ภัค อยู่ ลัก ยี่สิบ นาที ก็ กลับ มา คัก ที่ อยู่ ะ
● ว่า ด้วย ราชทูต ออก จาก เมือง สิงคโปร์ แด่น

ไป เมือง ไกโร แว่น แคว้น ฮายมบูโต ะ

● วันเสาร์ เดือนเก้า แรม สप्तมศี มี คน อังกฤษ ผู้ดี มา เยี่ยม ราชทูต หลาย คน จน ถึง เวลา บ่าย ห้า โมงเศษ พวก ราชทูต ก็ ขึ้น รถ พร้อมกัน ออกจาก ที่ สำนักนี้ ไปลง เรือ ที่ ท่า มี ทหาร ถือ ปืน ยืน คำนับ สอง แถว ๆ ละ หกสิบ คน มี ทหาร เป้า แตร เป็น สัญญาบอก ให้ ทหาร ปืน ใหญ่ สาม กระบอก ยิง สลุต สิบเก้า นัด มีศเตอ แมกแกนซี หนึ่ง มีศเตอ แมกเนีย หนึ่ง เซอ แมกกอกซ์แตนต์ หนึ่ง พระพิเทศพานิช หนึ่ง ขุนนาง อังกฤษ ฝ่าย กรมท่า หนึ่ง ลง มาส่ง ถึง เรือ ใน เรือ นั้น มี ขุนนาง ฝ่าย ทหาร กำกับ เรือ คน หนึ่ง คน ถือ ขอ ถ่อ ง่าม คอย รับ เรือ สอง คน คน ตี กระเชียง สิบ คน พวก ราชทูต ก็ ลง เรือ มา ถึง เรือ กดไฟ แล้ว กับตัน จึง บอก ว่า คน ไป ค้าง อยู่บน เมือง สิงคโปร์ แก้ว คน ยัง ให้ ไป ตาม หา อยู่ ใน เวลา นี้ ยัง จะ ไป มิ ได้ แล้ว เดือน ก็ มีด นัก ค่อ เกือบ สว่าง จึง ค่อย ไป ถึง เวลา สิบเอ็ด หุ้ม จึง ให้ ถอน สมอ ไซ้ จักร ไป สว่าง ที่ ใน อ่าว เรียง ณวันอังคาร เดือนเก้า แรม หก ค่ำ เวลา ห้า โมงเช้า ถึง เกาะ แคะปะลา บ่าย โมงเศษ ถึง เกาะ เมณฑานนอ อยู่

ข้างซ้าย มือ พัน ออก ไป ข้างขวา มือ น้อย หนึ่ง มี
อีก สอง เกาะ เรียก เกาะ เหนือ เกาะ ได้ ถัด สอง
เกาะ ออก ไป มี อีก เกาะ หนึ่ง ชื่อ เคนละ ๖

๑ วัน พุธ เดือน แก้ว แรม แฉด คำ เข้า โมง เสศ
ถึง เกาะ ชื่อ วาตเชอ บ่าย สอง โมง ถึง ช่อง ยะกะกรรา
บ่าย สี่ โมง ถึง แหตม แชนเยอ กับตัน ให้ ทอด ส้มข
ลง ตรง หน้า บ้อม บ้อม นั้น เปน ด้าน เมือง ยะกะกรรา
มี บ้าน เรือน อยู่ ไม่ มากนัก ทั้ง ตึก ทั้ง โรง ประมาณ
สองร้อยหลัง ที่ ได้ บ้อม ลง ไป มี หอ คอย สูง จุ
โคม บน ยอด สำหรับ ให้ เรือ เข้า ออก เหน เปน สำ
คัญ ที่ หน้า บ้อม กำบัง อะเมริกัน เทียว หา ปลา วาน
เข้า ไป ทอด รัก อยู่ สอง ลำ เมื่อ เรือ กลไฟ
เอนกวนเดอ ทอด ส้มข ลง แล้ว มี เรือ ถก คำ แฉน
ใบ บ้าง เรือ กระเชียง บ้าง เขา ผลไม้ ผัก ถั่ว
แก สัตว์ มี ชีวิต คือ วานร แด นก เปด ไข่ สัตว์ อื่น
อีก หลาย อย่าง ออก มา ขาย เปน หลาย ลำ แล้ว
มี เรือ โบท ดาด ผ้า ตี กระเชียง ออก มา ลำ หนึ่ง ถึง
จอด เข้า ข้าง เรือ กลไฟ แล้ว ตัว นาย ขึ้น มา บอก แก่
ขุนนาง ที่ ใน เรือ ว่า เรา เปน เจ้า ทำ จะ มา หา กับ
ตัน ขุนนาง ใน เรือ จึง เข้า ไป บอก กับตัน ว่า นาย

เจ้า ทำ มา หา ท่าน กับตัน ก็ สั่ง ให้ เข้า มา ครั้น
 นาย เจ้า ทำ มา ถึง แล้ว คำนั้น พดจา ไถ่ ตาม ตาม
 การ สัก ครู หนึ่ง ก็ ถา ไป กับตัน จึง ให้ ชัก ชง
 วิถันดา ขึ้น บน ปลาย เสา น้ำ แล้ว ยิง บึ้น ใหญ่ สุด
 ๒๓ นัด ฝ่าย ข้าง บน บ้อม ก็ ยิง ตอบ ๒๓ นัด แล้ว
 กับตัน จึง เชิญ พวก ราชทูต ลง เรือ โบท ตี กระเชียง
 ไป ถึง ท่า แล้ว ภา เดิน ขึ้น ไป ไกล เรือน นายเจ้า
 ทำ ฝ่าย นาย เจ้า ทำ รู้ ก็ ออก มา รับเชิญ ให้ เข้า ไป
 ใน ตึก แล้ว กับตัน กับ นาย เจ้า ทำ จึง นำ ราชทูต
 ไป เทียว เดิน ดู ตำบล บ้าน ตาม ทาง ประมาณ
 ชั่วโมง หนึ่ง แล้ว นำ ไป ที่ โรง อาบ น้ำ น้ำ
 นั้น ไหล ลง จาก ภูเขา เอียน ใต้ สอาด นึก ครั้น พวก
 ราชทูต อาบ น้ำ แล้ว แวะ ไป นั่ง อยู่ ที่ ตึก เจ้า ทำ ครู
 หนึ่ง ภอ คำ ก็ ถา กลับ มา เรือ เรือ ยัง ทอด ค้าง
 อยู่ นำ ดำน คั้น หนึ่ง รุ่ง ขึ้น วัน ประทับดี เดือน แก้ว แรม
 แแปด ค่ำ เวลา สี่ โมง เข้า จึง ถอน สมอ ไซ้ จักร
 ออกจาก ที่ นั้น ไป จน เ็น ยัง หา พ้น เกาะ ยะกะกรรา
 ไม่ เกาะ นั้น อยู่ ซ้าย มือ เมื่อ ออก ไป ข้าง ขวา
 มือ แด เหน ภูเขา ที่ เกาะ สุมাত্রา เวลา ค่ำ ทุ่ม ดี กับ
 ตัน ให้ เอา จักร ขึ้น ไซ้ ไป ไป

๑ วัน ศุกร เดือนเก้า แรม เก้า ค่ำ ไม่ แด เหน ผั่ง
 เหน เกาะ เหน ภูเขา เถย วัน อาทิตย เดือน สิบ ขึ้น ค่ำ
 ค่ำ เวลาเที่ยง คั่นหน วัด แดต บอก ว่า เรือ เรา เตี่ยว
 ขึ้น ตรง เกาะ ดังกา แล้ว แต่ โกลน ัก แด ไม่ เหน
 วัน ประหัตต์ เดือน สิบ ขึ้น แดต ค่ำ เวลา ค่ำ ชัด ถม
 เรือ ไม่ เคน ราชทูต ให้ ถาม กับคั่น ว่า เรา ชัด
 ถม ดังนี้ ถ้า จะ ใช้ ไฟ ไม่ ได้ ฤ กับคั่น ตอบ ว่า ถ่าน
 มี น้อย ถ้า ใช้ ไฟ ถ่าน จะ หมด เสีย เกดือก เปน เหตุ
 การ ไป ข้าง น้า เรา ก็ จะ ได้ ความ ชัดสน ประการ หนึ่ง
 ถ่าน หมด เรือ ก็ จะ โคตง ัก

๑ ณวัน เสาร์ เดือน สิบ ขึ้น สิบ ค่ำ เวลา ค่ำ จ้ง
 ได้ ถม ดี วัน อาทิตย เดือน สิบ แรม สยาม ค่ำ เวลา
 สอง ยาม แดต เกิด ถม สดากัน จัต ัก คั่น ใหญ่
 สูง กว่า เรือ พัด เสมอ อยู่ จน ถึง วัน จันทร เดือน สิบ
 แรม สี่ ค่ำ เวลา ค่ำ คั่นหน บอก ว่า พรุ่ง นี้ ภา
 สว่าง จะ เหน ผั่ง ข้าง แหตม แอฟริกะ ครัน รุ่ง ขึ้น เว
 ลา สว่าง ก็ เหน ผั่ง ที่ ผั่ง นั้น มี ภูเขา ทราย สูง เรียก
 ที่ นั้น ชื่อ ว่า ยาดาฟม เปน ปาก ทาง ที่ จะ เข้า ใน
 เทด แดต ขณะ นั้น ถม สดากัน ยัง พัด จัต อยู่ เวลา
 เข้า สอง โมง แดต เหน กำปั่น สอง เสา ครั้ง เปน เรือ

ฝรั่งเสศ แล่น ตาม เรือ เอนกวนเตอ เข้า ไป ลำ หนึ่ง
 เรือ เอนกวนเตอ แล เรือ ฝรั่งเสศ นั้น ต้อง ถด ไบ เขา
 แต่ไบ ชัน ต้น ไร่ ด้วย ถม แรง นึก มีศเตอ เรมันด ต้นหน
 บอกว่า ยัง อีก สอง สาม ชั่วโมง เทด ก็ จะ ราบ ไม่
 มี คดีน ครั้น แล่น ไป จน เวลา สี่ โมง เข้า กับตัน
 ให้ เขา จักร ถง ไข ไฟ ไป คัก ชั่วโมง หนึ่ง ถม ก็
 สงบ คดีน เรียบ เสมอ เหมือน น้ำ ใน แม่ น้ำ เว
 ลา บ่าย โมง เสศ แล ไม่ เหน ผั่ง แล เกาะ เลย ะ

๑ วัน ประหัตบตี เดือน สิบ แรม เจด คำเวลา รุ่ง แล
 เหน ผั่ง เอเดน อยู่ ผั่ง ฟาก แผ่นดิน อารับ เข้า โมง เสศ
 ถึง นำ บ้อม ๆ นั้น ไม่ ใหญ่ ไม่ โต นึก ตั้ง
 อยู่ บนภูเขา เมื่อ กำปั่น เอนกวนเตอ เข้า ไป โกลั แล้ว
 ฝ่าย ข้าง บน บ้อม ชัก ธง ขึ้น รับ แล้ว ยัง ปืน สี่ นัด
 กับตัน จึง สั่ง ให้ ทอด ส้มอ ถง ตรง นำ บ้อม ประมาณ
 ยี่สิบ นาที มี แรก บนเจ้า ทำ ถง เรือ โบท แล่น ไบ ออก
 มา ถึง กำปั่น แล้ว บอกกับตัน ว่า ที่ นี้ ไม่ ดี
 ให้ ไป ทอด ข้าง ภูเขา ด้าน ด่วน ตก เกิด กับตัน จึง
 ให้ ถอน ส้มอ ยัง ปืน ใหญ่ นัด หนึ่ง แล้ว บน บ้อม
 ก็ ยิง รับ นัด หนึ่ง เรือ เอนกวนเตอ ก็ ไข จัก แล่น อ้อม
 ภูเขา ไป ทาง ทิศ ไต้ แล้ว เลี้ยว ไป ข้าง ด่วน ตก เวลา

เจ้า สาม โมง เสศ ถึง ที่ ทอด สมอ ใน อำเภอ ที่ ทอด
 สมอ นั้น มี เรือ กลไฟ เรือ ใบ ทอด อยู่ ประมาณ สาม
 สิบ เสศ ครั้น บ่าย สาม โมง พวก ราชทูต ภา กัน ไป
 เที่ยว เล่น บน บก ที่ บน บก มี โฮเทล คือ คึก สำหรับ
 ให้ คน เข้า อาไศรย แล ขาย เจ้า ปลา อาหาร มี รถม มี ม้า
 มี ฟา สำหรับ ให้ คน เดิน ทาง เจ้า ชี มี อู ให้ เข้า บ้าน
 ทุก ของ คน ใน ประเทศ นั้น เป็น คน คำ ผม หยิก ชั่ว
 มาก ใจ ก็ ทุ ร้าย ยาก จน นัก เมื่อ กำขึ้น ถึง ทอด ทำ แล้ว
 มี พวก เด็ก มา ว้าย น้ำ อยู่ ตาม ข้าง เรือ ว้าย น้ำ ท่วง
 ที่ ก็ ผิด กับ ไทย ว้าย ทน อยู่ ได้ นาน ๆ ถึง สาม สี่ ชั่วโมง
 คน บน กำขึ้นเอา เบี้ย ทองแดง ทั้ง ลงไป ใน ทะเล ไม่
 ทน จม ลง ไป ถึง พื้น ดิน เด็ก พวก นั้น ก็ แย่ง ชิง กัน
 ทำเอา ได้ ไม่ มี สตง เลย ที่ ประเทศ นั้น ร้อน นัก ด้วย
 ฝน น้อย บาง ที่ สาม ปี จึง จะ ตก คึก ครั้ง หนึ่ง บน
 ภูเขา ต้นไม้ แค่ สัก ต้น หนึ่ง ก็ ไม่ มี ที่ เเดน นั้น
 ทั่วทุกข คือ เอา ได้ เป็น ที่ สำหรับ ไว้ ถ่าน สินลา ใช้ ใน
 การ เรือ กลไฟ ที่ เเดน มี บัอม อยู่ หลาย บัอม มี
 ทหาร แด บิน ใหญ่ น้อย ไว้ รักษา เเดน แคน ที่ แคน
 ท่อ แคน ให้ เอา สินลา ก่อ กำแพง กัน ไว้ ถ้า คน ชาดี

อื่น พัด ออก ไป นอก กำแพง พวก คน คำ เหน ก็ ฆ่า
 เลี้ย เก็บ เอา ผ้า เอา ของ ไป เรือ เอนกวนเตอ ทอด ทำ
 รับ ถ่าน อยู่ ที่ เเอน ถึง ฌวัน เสาร์ เดือน สิบ แรม เก้า
 คำ เวลา สองทุ่ม จึง ให้ ไฟ ไข จักร ออก จาก ที่
 รุ่ง ขึ้น เวลา บ่าย สี่ โมง ถึง ที่ช่อง แคม ชื่อ แบเบล
 แมนเคบ ใน ทาง ทะเล แดง นั้น มี บ้าน ห้าง ๆ เมื่อเรือ
 เอนกวนเตอ ไข ไฟ ไป แล เหน ผั่ง บ้าง แล ไม่ เหน บ้าง
 บาง ที่ ก็ แล ไม่ เหน ผั่ง ถึง สอง วัน บ้าง สาม วัน บ้าง จะ

● ฌวัน พุม เดือน สิบ แรม สิบสาม คำ ลม เปน พัด
 หลวง ทวน น้า นัก กับตัน ให้ ลด เส่า เพลา ลง เลี้ย ขึ้น
 หนึ่ง จน ถึง วัน ศุกร เดือน สิบ แรม สิบห้า คำ ลม ยิ่ง
 พัด กกล้า ขึ้น เรือ เดิน ได้ แต่ โมง ละ นอด หนึ่ง บ้าง ครึ่ง
 นอด บ้าง นอด หนึ่ง คือ สี่สิบ ห้า เส้น กับตัน จึง ให้
 เอา เส่า กระโดง ขึ้น ที่ แล่น ก้าว ไป ลม จัด นัก ขึ้น ทุก
 วัน บาง ที่ ไบ ชาด เชือก ชาด จน ถึง วัน จันทร์ เดือน
 สิบเอ็ด ขึ้น สาม คำ เวลา เข้า ก่อนเที่ยง เรือ เอนกวนเตอ
 แล่น ก้าว เข้า ไป ภา แล เหน ภูเขา ที่ ผั่ง ข้าง ขวา มือ
 เหน เรือ ไบ หลาย ลำ ๆ หนึ่ง ยาว ประมาณ ห้า วา หก วา
 มี พวก แหก ใน ลำ เรือ ประมาณ ลำ ละ ๓๐ คน ๔๐ คน
 แล่น ตรง ออก มา ครั้น ใกล้ กำปั่น แล้ว ก็ ชัก ไบ กลับ

ไป ขณะ นั้น ถ่าน ใน เรือ ยัง เหลือ อยู่ น้อย ไม่ ภา ใช
จน ถึง ท่า สุเอศ กับตัน จึง ปดุกษา พวก ชุนนาง อังกฤษ เทน
พร้อม กัน ว่า จะ แวะ เข้า ที่ บ้าน เวช วัน อังคาร เดือน สิบ
เอ็ด ขึ้น สี่ ค่ำ จึง ให้ บ่าย เรือ เข้า ที่ ตรง อ่าว บ้าน เวช
เวลา บ่าย โมง เสก ถึง เกาะ อยู่ ตรง ปาก อ่าว เวช บ่าย
ห้า โมง ถึง ท่า หน้า บ้าน เวช กับตัน ให้ ทอด ส้มอ ลง
ห่าง คลัง ประมาณ สี่ เส้น ที่ ริม ฝั่ง มี เรือน นาย บ้าน
ชาว บ้าน ประมาณ ยี่สิบ เรือน เรือน นั้น ก่อ ด้วย ก้อน สินลา
เอา ดิน ทำ เป็น ไม้สอ สันถาน เหมือน เตา ที่ เผา ม่อเผา
อิฐ ไม่ มี หลั กว เอา แต่ ไม้ ไม้ แล หนุ้า ขึ้น คลุม ไว้
ภา ร่ม แดก ใน ประเทศ นั้น ฝน แล้ง บาง คน ว่า สี่
ปี บ้าง ห้า ปี บ้าง จึง จะ ตก สัก ครั้ง หนึ่ง คน ที่ เน ไซ
อิฐ ไม้ แล ฟ้า เป็น พาหะนะ สำหรับ ชี และ บันทุก
ของ ๆ ที่ นั้น แพง นัก ฟอง ไข่ สิบ สี่ ฟอง เป็น เงิน รุเมีย
หนึ่ง คิด เป็น เงิน ไทย สาม สลึง คน อยู่ ที่ นั้น ยาก จน
เขย ใจ ด้วย เป็น ประเทศ แล้ง มี แต่ น้ำ ค้าง ตก มาก
รุ่ง ขึ้น เวลา เข้า กับตัน จึง ขึ้น ไป ดู ฝน บน บก สัก ครั้ง
โหม แล้ว กลับ มา เรือ เวลา ส่าย แหก พวก เตะรึก
เป็น นาย ทหาร ลง มา หา กับตัน แล้ว ถาม ว่า กำปั่น นี้
จะ ไป ข้าง ไหน กับตัน ตอบ ว่า จะ ไป ท่า สุเอศ นาย

ทหาร จึง ว่า มี คน อยู่ ที่นี้ สัก ร้อย เศษ จะ ขอ โดย
 สार ไป ทำ ธุระ ค่าย จะ ให้ เงิน ค่า โดย สार คน ละ
 สิบ เหยียน กับกัน ตอบ ว่า จะ ให้ ไม่ ได้ ค่าย เรือ
 นี้ เป็น เรือ หดอง แยก นาย ทหาร จึง ถาม ว่า ท่าน มา นี้
 จะ ประสงค์ สิ่ง ไใด กับกัน ตอบ ว่า เรา มา จะ ต้อง การ ชื้อ
 น้ำ ชื้อ ฟืน นาย ทหาร รับ ว่า ได้ แล้ว ก็ ลา ไป ประ
 มาณ สัก ครึ่ง โมง มี เรือ ขึ้นทุก น้ำ ขึ้นทุก ฟืน ลง มา ตั้ง
 ที่ กำปั่น น้ำ นั้น ใส่ ใน ท้อง พระ ท้อง พระ นั้น ลอก
 ออก จาก ตัว พระ แล้ว เอา มา เขี่ย เป็น ธุบ อยู่ เหมือน
 กับ ตัว พระ เมื่อ จะ ใส่ น้ำ เอา ครอบ ลง ไป ทาง คอ แล้ว
 เอา เชือก ผูก เสย ฟืน ที่ ได้ มา น้อย นัก หา ชื้อ อีก ก็
 ไม่ ได้ กับกัน จึง ว่า จะต้อง ไป ที่ เมือง โกไซ อีก จึง จะ
 ได้ ถ่าน ได้ ฟืน ภา ไซ รุ่ง ขึ้น ฅวัน พุทศัศกั เดือน สิบ
 เดือน หก ค่ำ เวลา เข้า สี่ โมงเศษ กับกัน ให้ ไล่
 ไฟ ใช้ จักร ออก จาก บ้าน เวช ะ

๑ วัน ศุกร เดือน สิบเอ็ด ขึ้น เจ็ด ค่ำ เวลา เข้า สาม
 โมง ถึง เมือง โกไซ เป็น เมือง ขึ้น แก่ เทอร์กี เรือ เอนกวนเทอ
 ทอด สมอ ลง ห้าง ตถึง ประมาณ สี่ เส้น แล้ว มี พวก
 เทอร์กี เป็น นาย คำน มี ธง เทอร์กี บัก ท้าย เรือ มา ถาม
 กับกัน ว่า ท่าน มา นี้ จะ ประสงค์ สิ่ง ไใด ๆ กับกัน โอภาส แล

ตอบ ว่า กวัน วั สั ให้ เว วั ราชทูต ไทย ไป ส่ง ถึง
 ทำ สเตศ บัค นั กำน หมด ลง เว จััง เวะ มา ปราบนา
 จะ ช้อ กำน สิบลา นาย คำน วั ว่า ได้ แล้ว ก็ ลา กลับ
 ไป กัณฑ์ จััง ให้ ขุนนาง อังกฤษ ขึ้น ไป คุ กำน แล้ว
 ให้ บอก เจ้า เมือง ว่า กัณฑ์ โอแกแลแซน สััง มา ว่า ที่
 เรือ วั จะ ยิง สตูก คำนับ ฆ เทอรัก็ เจ้า เมือง จะ สตูก
 คำนับ ตอบ ฤๆ ไม่ สตูก เจ้า เมือง จััง ตอบ มา ว่า จะ คำนับ
 ตอบ ขุนนาง อังกฤษ ก็ กดั๊น มา จััง แก่ กัณฑ์ ตาม คำ
 เจ้า เมือง ว่า กัณฑ์ จััง ให้ ทหาร ขึ้น ใหญ่ ยิง สตูก ๒๑
 นัค ฝ่าย เจ้าเมือง โกไซ ก็ ให้ ยิง ตอบ ๒๑ นัค เหมือน
 กัน ถึง เวลา บ่าย สี่ โมง พวก ราชทูต ภา กัน ไป เทียว
 เล่น บน บก ครัน จวน ค่ำ แล้ว ก็ กดั๊น ลง มา กำบ้าน วััง
 ขึ้น เจ้าเมือง ให้ มา เชิญ พวก ราชทูต หก คน กัณฑ์
 โอแกแลแซน ทั๊ง มิคเตอ เวมนัค คัณฑ์ ใหญ่ หนึ่ง
 มิคเตอ ฟอเวคัล เอน ขุนนาง วัด แคด ใน กำบ้าน วัหนึ่ง
 รวม ไทย กับ อังกฤษ เก้า คน ขึ้น ไป กิน โต๊ะ ที่ บ้าน
 เจ้า เมือง กัณฑ์ เลี้ยง นั้น ตาม ทำเนียม ของ พวก เทอรัก็
 คล้าย ๆ กัณฑ์ แซก ที่ มา อยู่ ใน เมือง ไทย ของ มั
 หลาย สิ่ง แต่ ยก มา ตั้ง ที่ ละสิ่ง ของ นั้น ล้วน แล้ว ไป
 คั้วย เมอ แพร แล เมอ แคะ ครัน กิน แล้ว พวก คน ที่ วั

ไอ้... จิ้ง เอา กล้องใส่ ยา จุด ไฟ เข้า มา คำนับ ส่ง
ให้ คน ละอื่น น้ำ กาแฟ คน ละถ้วย เมื่อ สำเร็จ แล้ว เจ้าเมือง
ให้ ภา พวก ราชทูต กับ อังกฤษ ไป เทียว ดู บ້อม แล ถิ่น
ถาน บ้าน เมือง บ້อม นั้น ก่อ ด้วย สินลา แต่ ไม่ แน่น
หนา ด้วย บาง นัก ที่ บน บ້อม มี ปีน ใหญ่ กระสุน สาม
นิ้ว แปร กระบอก กระสุน สอง นิ้ว กิ่ง กระบอก หนึ่ง ปืน
กระสุน แดก กระบอก หนึ่ง บาน ประต บ້อม หุ้ม เหล็ก ครั้น
ดู ทิว แล้ว ก็ ภา กัน ลง จาก บ້อม ไป เทียว ดู ตาม ตลาด
บ้าน เรือน ชาว บ้าน ชาว เมือง ทำ สันถาน คล้าย เรือน
อังกฤษ ก่อ ด้วย สินลา เอา ทราย กับ ดิน ถือ ต่าง ปน บ้าง
ถือ ปน บ้าง แต่ ไม่มี หลังกา เอา แต่ สิ่ง ซึ่ง ยัง แดก ได้
ขึ้น บัง ไว้ ที่ เรือน เจ้า เมือง นั้น เอา ไม้ พาด ทำ ซื่อ ให้ ถี
แล้ว ก็ เอา ก้าน อินทนิลมา ร้อย ให้ ซิด เอา ดิน ปน ทราย
คาด ข้าง บน บาน ฝา ต่าง ทำ ด้วย กระจัก พัน ก็ คาด ดิน
ปน ทราย เหมือน อย่าง หลังกา ใน ประเทศ นั้น คน ตา บอด
แต่ เจ็บ ตา มาก ด้วย เปน เหตุ เพราะ เจ้า เมือง เก็บ เอา
ผู้ ชาย ไป หัก ปืน เปน ทหาร ถ้า คน ยาก จน มี บุตร เปน
ชาย แล้ว ก็ เอา ของ ที่ ร้าย แรง ยอด ตา ข้าง ขวา ของ
บุตร ให้ บอด เดียว จะ ได้ ไม่ ต้อง เปน ทหาร ด้วย ตา ข้าง
ขวา บอด เลง ดู สุน ปืน ไม่ ไ้ ครั้น เทียว ดู บ้าน ช่อ

ทั่ว แล้ว ก็ กลับ มา ลา เจ้าเมือง เจ้าเมือง จึง ลง มา ส่ง
ถึง ประตู บ้าน ต่าง คำนับ กัน ทั้ง สอง ฝ่าย แล้ว ก็ กลับ
มา กำปั่น

๑ วัน อาทิตย์ เดือน สิบเอ็ด ขึ้น แก้ว ค่ำ บ่าย สอง
โมง ได้ อ่าน สิบลา บันทึก แล้ว กับต้น ให้ ถอน สมอ ใส่
ไฟ ใช้ จักร ไป ตาม ทาง ใน ที่ ช่อ แคม แล เห็น ผัง
ทั้ง สอง ข้าง พวก อังกฤษ ว่า บาง แห่ง แคม ที่ เดียว เพียง
แปด ไมล์ คือ ล้อม ร้อย หกสิบ เส้น ที่ กว้าง ี่ เพียง
สิบ ห้า ไมล์ คือ หก ร้อย เจ็ด สิบห้า เส้น วัน พุธ
เดือน สิบเอ็ด ขึ้น สิบสอง ค่ำ ย่ำ รุ่ง แล้ว ถึง ท่า เมือง
สเอด เบ็น เมือง ขึ้น แก้ว ไกโร ซาคี เตอร์กี กับต้น
ให้ ทอด สมอ ลง น้ำ เมือง แล้ว ชัก ฆ พระ จอม เกล้า
ขึ้น บน ปลาย เสา น้ำ ประมาณ ไม่ ถึง ชั่ว โมง รอง กงซูล
อังกฤษ ให้ จัด เรือ กด ไฟ เล็ก ลำ หนึ่ง ออก มา รับ
พวก ราชทูต แล เครื่อง ราช บรรณาการ ตัว รอง กงซูล ก็
ลง เรือ โบท ตาม มา ด้วย แล้ว แจ้ง ความ ว่า บัด นี้
กงซูล มี ธุระ ขึ้น ไป เมือง ลอนดอน แต่ ได้ สั่ง ข้าพเจ้า
ไว้ว่า ถ้า ราชทูต มา ถึง เมื่อไร ให้ ข้าพเจ้า จัด แจง
รับ อนึ่ง ทาง รถ ไฟ ที่ ทำ มา แต่ เมือง อาเลกซันเดรีย
ก็ ยัง ไม่ แล้ว จะ ต้อง จัด รถ เทียม ม้า แล อูฐ บันทึก

เครื่อง ราชบรรณาการ ไป ส่ง จน ถึง ทาง รถ ไฟ ทาง
 สัก ยี่สิบห้า ไมล์ คือ พัน ร้อย ยี่สิบห้า ไมล์ ถึง แล้ว
 จึง จะ ได้นับทุก รถ ไฟ ต่อ ไป ข้าพเจ้า ให้ จัก รถ
 แล อรุณ เสร็จแล้ว ไว้พร้อม แล้ว กับคน โอแกแลชั่น จึง
 ให้ ยิง สกอต ยี่สิบ เอค นัค เจ้า เมือง สุเอต ก็ ให้ ยิง
 คำนับ ตอน ยี่สิบ เอค นัค เหมือน กัน เวลา เข้า สี่ โมง
 ครึ่ง พวก ราชทูต กับคน โอแกแลชั่น พร้อม กัน ลง ใน
 เรือ กล ไฟ เล็ก นำ เรือ ม้า ธง พระจอมเกล้า ท้าย ม้า
 ธง เทอรก็ ออกจาก เรือ รม เอนกวนเตอ ที่ เรือ รม เอนกวน
 เตอ เสา นำ ชัก ธง ช้าง เนือก เมื่อ เรือ ห่าง กัน ออก
 มา ประมาณสี่ วั ทหาร ที่ เรือ เอนกวนเตอ ยิง สกอต ส่ง
 ราชทูต อีก สิบเก้า นัค เรือ ไฟ เล็ก ไซ้ จักร มา ตาม
 ร้อง นำ ที่ คก อ้อม วง เวียน ประมวล ครึ่ง ชั่วโมง ถึง
 ท่าจอด เมื่อ จะ ขึ้น ขก มี คน ถือ ร่ม ขาว คัน ยาว กัน
 ให้ ราชทูต ขึ้น หนึ่ง อุปทูต ขึ้น หนึ่ง รอง กงสุล เหยย
 พวก ราชทูต ขึ้น ภัค ขน โสเทส จัด แรง เลี้ยง คู สำเร็จ
 แล้ว บ่าย เกือบ โมง รอง กงสุล จึง เหยย พวก ราชทูต
 ทั้งนาย แล โพร ขึ้น รถ หก รถ เทียม ม้า รถ ละ สี่ ม้า
 มา ตาม ระยะ ทาง ชั่วโมง หนึ่ง กิก เปน ทาง ห้า
 ไมล์ คือ สอง ร้อย ยี่สิบห้า ไมล์ มี ตึก ที่ ภัค เปลี่ยน ม้า

ครั้งหนึ่ง เปลี่ยน ทุก ชั่วโมง เมื่อ ถึง ที่ เปลี่ยน ม้า
 ค่าย สี่ เวลา บ่าย ห้า โมง กับต้น โอแกแลแซน จึง
 เชิญ พวก ราชทูต อยู่ รักษ รับประทานอาหาร ใน โอเซล เสร็จ
 แล้ว ออก จาก ที่ นั้น ไป ทาง อีกรักษ ม้า หนึ่ง ถึง ทาง
 รถ ไฟ ภา ค่ำ เมื่อ ถึง นั้น รถ ไฟ ไป เสีย ก่อน แล้ว ค่อย
 อยู่ รักษ คอย อยู่ ใน เวียน ผ้า จน ยาม เสด็จ รถ ไฟ กลับ
 มา ถึง กับต้น โอแกแลแซน จึง เชิญ พวก ราชทูต ขึ้น รถ
 ไฟ ไป จน เวลา ห้า โมง เสด็จ ถึง เมือง ไกอโร เป็น เมือง
 อุปราช ของ เมือง เคอร์กี เจ้า เมือง ไกอโร ชื่อ มัสมัหมัด ซา
 อิด ปาชา ให้ ขุนนาง เขา รถ แปร รถ มา คอย รับ ราชทูต
 มี คน ถือ กระบอง หุ้ม เงิน ชื่อ ม้า นำ นำ รถ ม้า หนึ่ง ทหาร
 จัด ค่าย ชื่อ ม้า คู่ หนึ่ง คน เดิน ถือ คบ ไฟ นำ หน้า
 สอง คู่ หลัง คู่ หนึ่ง คน ถือ โคม นำ นำ รถ คู่ หนึ่ง
 รถ ต่อ ลง มา มี คน ถือ คบ ไฟ รถ ละ คู่ ไป จาก รถ
 ไฟ ถึง ที่ โอเซล ชื่อ โอโรเอนแทล จัก แจง ให้ มัค อยู่
 ที่ นั้น รุ่ง ขึ้น เจ้า ไกอโร ให้ ขุนนาง เขา รถ เข็ม ม้า
 เทน รถ ละ คู่ สาม รถ มา เชิญ พวก ราชทูต ไป เทียว
 ชม วัด แล วิหาร เปน ที่ อยู่ เปลี่ยน วรรค วัด นั้น ใหญ่ โต
 ะโหลทาน นั้ เสา ใน โขด ทำ ด้วย สินลา โมรา ทั้ง
 แท่ง ใหญ่ ประมาณ หก ทำ ยาว ประมาณ สี่ วา พื้น แล

หนึ่ง ศาสตรา โมรา แผ่นหนึ่ง ยาว คอก คืบ กว้าง คอก
 คืบ โปก นั้น ทำ สันถาน กลม คล้าย วัด แหก ที่ ตะเกีย กว้าง
 ประมาณสาม สิบ วา เสศ ที่ วัง ก็ ใหญ่ กว้าง สิบหนึ่ง ค
 งาม เปน ที่ อยู่ ตาม ระบุ ร้อน แล ระบุ หนาว ราชทูต
 เทียว ดู รอบ แล้ว ก็ กลับ มา ที่ อยู่ เวลา บ่าย สาม
 โมง เจ้า ไกโร ให้ ขุนนาง เอา รถ สาม รถ มา เชิญ
 พวก ราชทูต ไป เฝ้า ที่ ใน วัง เจ้า ไกโร แต่ง รับ ราชทูต
 ที่ ประตู่ มี ทหาร ขี่ ม้า ใส่ เลื่อ เกราะ ทอง เหลือง ตะ
 พาย ขึ้น ถือ คาบ ยืน สอง แถว ๆ ตะ หก สิบ ม้า ประ
 ตู่ ขึ้น ใน ถือ ขึ้น ปลาย หอก สอง แถว ๆ ตะ หก ร้อย
 คน บิพาทย สำหรับ ทหาร ขึ้น ปลาย หอก ยี่สิบ สี่ คน ที่
 สนาม ใน มี ทหาร ขึ้น ใหญ่ ขี่ ม้า ประจำ อยู่ กระทบอก
 ละ ยี่สิบ สี่ ม้า ขึ้น ใหญ่ หก กระทบอก รวม ทหาร ร้อย
 สี่สิบ สี่ ม้า บิพาทย สำหรับ ขึ้น ใหญ่ ยี่สิบ สี่ คน พวก
 ราชทูต เข้า ไป ถึง ชั้น ไหน ทหาร ก็ คำนับ ตาม ทำเนียบ
 ทุก ชั้น ครั้น ถึง ที่ เจ้า ไกโร ออก ขุนนาง พวก ราชทูต
 พร้อม กัน ลง จาก รถ แล้ว มี ขุนนาง สาม คน ออก มา
 เชิญ ให้ เข้า ไป ข้าง ใน ขณะ นั้น เจ้า ไกโร ออก มา
 นั่ง อยู่ บน ที่ ครั้น เหน ราชทูต เจ้า ไกโร จึง ลุก ขึ้น ขึ้น
 รับ แล้ว เชิญ พวก ราชทูต ให้ นั่ง บน ที่ อัน เดียว กัน

กับ เจ้า ไกโร แต่ ที่ เจ้า ไกโร นั้น เบาะ หมอน ทำ ด้วย
โหมด เทษ ที่ พวก ราชทูต นั้น เบาะ หมอน ทำ ด้วย แพร
ดวง อย่าง หนา เปน แพร ฝรั่ง เจ้า ไกโร ให้ เอา กล้อง
มา ให้ พวก ราชทูต สืบ คน ละ คัน น้ำ กาแฟ คน ละ ถ้วย
แล้ว พุดจา ปราไศรย กัน อยู่ ครู่ หนึ่ง ราชทูต ก็ ลา
ออกมา ผ่าน นอก ชุนนาง นาย ทหาร จึง ส่ง ทหาร ให้
เดิน กระบวน ต่าง ๆ ให้ พวก ราชทูต ดู เสร็จ แล้ว
ราชทูต ก็ ลา มา จาก วัง ชุนนาง จึง นำ ไป ที่ สวน แห่ง
หนึ่ง มี ที่ สำหรับ เจ้า ไกโร ไป ประพาศ หลาย แห่ง
มี สระ น้ำ สระ หนึ่ง กว้าง ประมาณ สอง เส้น มี เกาะ
กลาง ตาม ขอบ สระ ก่อ ด้วย สินลาอ่อน ทำ เปน รวง
น้ำ ไหล ได้ รอบ ใน พ้น รวง จำหลัก เปน รูป สัตว์ น้ำ
ต่าง ๆ แล้ว ก่อ ระเบียบ รอบ สระ กว้าง ประมาณ สาม
วา ทิศ ตะวันออก ทิศ ใต้ ทิศ ใต้ ทิศ ใต้ ทิศ ใต้
สี่ ทิศ ทำ เปน มุข สำหรับ เจ้า ไกโร ประทับ มี ที่ นั่ง ที่
นอน พร้อม ทุก แห่ง พวก ราชทูต เทียว ดู รอบ แล้ว ก็
ลา กลับ มา ที่ สำนักนี้ ราช

● วัน ศุกร เดือน สิบเอ็ด ขึ้น สิบสี่ ค่ำ เวลา สี่ โมงเช้า
ราชทูต ออก จาก เมือง ไกโร ไป ขึ้น รถไฟ เจ้า ไกโร ให้
ชุนนาง เจ้า พนักงาน ตาม มา ส่ง ด้วย สอง คน บ่าย โมง

หนึ่ง ถึง ที่ ภัท เจ้าพนักงาน จึง เชิญ พวก ราชทูต แล
 กับคน โอแกแลแซน ขึ้น ไป รับประทานอาหาร บน โขเตล กลาง
 ทาง เสร็จ แล้วก็ ขึ้น รถ ไฟ ต่อ ไป บ่าย สาม โมง
 ถึง แม่น้ำ ในด น้ำ ที่ นั้น ฤก สิบเจ็ด วา กว้าง สอง ร้อย วา
 รถไฟ ไป ถึง ริมฝั่ง มี ตะพาน เลื่อน รถ ลง แพ เหล็ก
 ชักข้าม ฟาก ไป ตาม สาย ไร ที่ จึง ไร่ ครั้น ถึง ท่า
 ฟาก ข้าง หนึ่ง แล้ว ก็ เลื่อน รถ ขึ้น จาก แพ ไป ตาม ทาง
 จน บ่าย ห้า โมง เสด็จ ถึง เมือง ชาย ทะเล เปน ท่า กำบัง จอด
 ชื่อ เมือง อาเลกซันเดรีย เปน เมือง ขึ้น แก่ เมือง ไกอโร ชุนนาง
 ใน เจ้า ไกอโร จึง เชิญ พวก ราชทูต เข้า ภัท อยู่ ใน วัง ชื่อ
 มแซเพียซอเนอ อาเลกซันเดรีย เปน วัง ที่ ประทับ ของ เจ้า
 ไกอโร รุ่ง ขึ้น เวลาค่ำ เข้า ชุนนาง สาม นาย จึง นำ ราชทูต
 ไป ที่ วัง อีก แห่ง หนึ่ง อยู่ ริม ชาย ทะเล มี ตึก ใหญ่
 หลัง หนึ่ง กัน เปน ห้อง เล็ก ห้อง ใหญ่ ประมาณ ยี่สิบ
 ห้อง พื้น ใน ห้อง ปู ด้วย ไม้ลาย ต่าง ๆ บาง ห้อง
 ก็ ฝัง ทอง เหลือง เปน ลวดลาย บาง ห้อง ก็ ปู ด้วย
 สินลาอ่อน บาง ห้อง ก็ ปู พรม เควี่อง ต่าง ห้อง ต่าง ๆ
 กัน คือ เก้าอี้ นั่ง เก้าอี้ นอน โต๊ะ เคียง บาง ที่ เปน
 ทองเหลือง บาง ที่ เปน ไม้ลาย บาง ที่ ทำ ด้วย สินลา
 ลาย แต่ เคียง นอน ของ เจ้า ไกอโร นั้น ทำ ด้วย เงิน กว้าง

สี่ ศอก ยาว สี่ ศอก มั่ง แพร่ นึก ทอง ที่ นอน เติบ ด้วย ตัวระบับ
ของ ทั้งปวง ที่ ใช้ ใน วัน นั้น เป็น ของ ฝรั่ง เสก บ้าง เป็น ของ
อังกฤษ บ้าง พวก ราชทูต เห็น ตุ้ม ทั่ว แล้ว ก็ กลับ มา ที่ อยู่

ว่า ด้วย ราชทูต ออก จาก ไกวโร ไป ถึง เกาะ มอลตา
แล เมือง บิรอลเทอแล เมือง ไวโคแล เมือง ปอร์ตสมัท
● วัน อาทิตย เดือน สิบเอ็ด แรม ค่ำ หนึ่ง ป้าย สอง โมง
ทูตานุทูต พร้อม กัน มา ลง กำปั้น ขณะ นั้น กับตัน โฮแก
แลแซน มา ส่ง ราชทูต ถึง ท่า แล้ว ก็ ลา คืบ หลัง ยัง เรือ
กลไฟ เอนกวนเตอ กลับ มา ทาง ทะเล แดง อ้อม แหลม
คูโอบไป เมือง อิงแคลนด คือ เมือง อังกฤษ แต่ กำปั้น ที่
มา คอย รับ ราชทูต มี สอง ลำ หนึ่ง เป็น กำปั้น รบ
ชื่อ เดสเปอเรต ลำ หนึ่ง เป็น เรือ เร็ว สำหรับ เจ้า แด
ขุนนาง ผู้ใหญ่ ชื่อ กาเวตอก ทอ ด้วย เหล็ก เดิน เร็ว
ถึง โมง ละ สิบสอง นอก คือ ห้า ร้อย สี่สิบ เส้น ห้อง ที่
ถึง ดง งาม ราชทูต เลื่อน เสา เรือ กาเวตอก เรือ นั้น จักร ช้าง
ยาว ร้อย ยี่สิบ ฟุต คือ สิบแปด วา ศอก คืบ หก นิ้ว ปาก
กว้าง ยี่สิบ ห้า ฟุต คือ สาม วา สาม ศอก แปด นิ้ว กับ
สาม กระเบียด กิน น้ำ ฤๅก แปด ฟุต คือ สี่ ศอก คืบ สิบ นิ้ว
กำลัง สาม ร้อย ห้าสิบ แรงม้า มี ขุนนาง อยู่ ใน เรือ สิบ

นาย ทั้ง กับกัน คน เสว ห้าสิบ ห้า คน รวม ทหสิบ ห้า
 คน ราชทูต แล คน ใช้ ลง ใน เรือ กาเรตอก พร้อม กัน
 แล้ว กับกัน เกลเวอรัง ก็ ให้ ใส่ ไฟ ใช้ จักร ออก จาก
 ท่า เมือง อาเลกซันเดรีย ไป ตาม ทะเล ชื่อ เมดิเตรา
 เนียน วัน พฤษหิบดี เดือน สิบเอ็ด แรม ห้า คำ เวลา แปด
 ห้า ครึ่ง ถึง เมือง เกาะ ชื่อ มอลตา ขึ้น แก่ อังกฤษ รุ่ง
 ขึ้น เวลา เข้า สี่ โมง อังกฤษ เจ้า เมือง ชื่อ เซอ วิลเลียม ริด
 ให้ เอา เรือ โปด สาม ลำ มา รับ พวก ราชทูต ขึ้น ไป
 บน ทลิ่ง แล้ว ที่ บ่อมน้ำ เมือง ก็ ยิง สลุต รับ สิบ แก้ว
 นัด พวก ราชทูต ก็ ขึ้น รถ ไป ที่ บ้าน เจ้า เมือง พด
 จา ไถ่ ถาม ทูต คุช กัน แล้ว เจ้า เมือง จึง ภา ให้
 พวก ข้าราชการ เทียว ดู ใน เรือน ทุก ๆ ห้อง แล้ว จัด
 แสง เชิญ พวก ราชทูต ไป สำนักนี้ ภา อยู่ ที่ โซเทล วัน
 ศุกร เดือน สิบเอ็ด แรม หก คำ เวลา เข้า ห้า โมง เจ้า
 เมือง ให้ มา เชิญ พวก ราชทูต ไป ดู หัต ทหาร ๆ ที่ หัด
 วัน นั้น สอง พัน คน ดู ทหาร แล้ว เลย ไป ดู อื่น ๆ จน
 บ่าย ห้า โมง เจ้า เมือง ให้ มา เชิญ พวก ราชทูต หก
 คน ไป กิน ไต่ กับ ขุนนาง อังกฤษ สิบ ห้า คน ณะ
 ๑ วัน จันทร์ เดือน สิบเอ็ด แรม แก้ว คำ เวลา เทียง พวก
 ข้าราชการ พร้อม กัน ไป ลง เรือ กาเรตอก บน บ่อมน้ำ

เมือง จึง ให้ ยิง สลุต ส่ง ราชทูต ๑๘ นัด กับตัน เกลเวอ
 ริง ก็ ให้ ไล่ ไฟ ไข้ จักร ไป จาก เกาะ มอลตา วัน ศุกร
 เดือน สิบเอ็ด แรม สิบสาม ค่ำ เวลา สี่ ห่ม ถึง เมือง
 ยิบรอลเตอ รุ่ง ชื่น เข้า สี่ โมง กับตัน เกลเวอริง ให้ ชัก
 ธง พระจอม เก้า ชื่น เส้า กลาง ธง พระ ปืนเก้า ชื่น
 เส้า นำ บน บ้อม นำ เมือง ก็ ยิง ปืน สลุต คำนับ ๒๑ นัด
 อยู่ ประมาณ สิบห้า นาที อังกฤษ เจ้า เมือง ชื่อ เซอส์เยม
 เพอร์คัตซอน ให้ รถ สาม รถ มา รับ พวก ราชทูต ชื่น
 บน บก พวก ราชทูต แต่ง ตัว นุ่ง ห่ม เหมือน ชื่น ที่ เมือง
 สิงฆะโปร แล้ว ลง จาก กำปั่น ไป ชื่น รถ เมื่อ ราชทูต
 จะ ชื่น รถ มี ทหาร ปืน ปลาย หอก ยืน คำนับ สอง แถว ๆ
 ละ ห้าสิบ คน ปี่พาทย์ สำหรับ ทหาร สี่สิบ คน ครั้น
 ชื่น รถ พร้อม กัน แล้ว คน ขี่ รถ ก็ ขี่ รถ ไป ถึง
 บ้าน เจ้า เมือง ๆ จัด แจง ค้อน รับ ตาม ทำเนียม พุด จา
 กัน เสรีแล้ว ราชทูต ก็ ลา มา โฮเตล ที่ รั๊ก บ่าย
 สอง โมง เจ้า เมือง ให้ เอา รถ มา สาม รถ เชิญ พวก
 ราชทูต ไป ดู บ้อม ๆ นั้น มัน คง แน่นหนา นัก ด้วย เปน
 ภูเขา ข้าง ใน ภูเขา เจาะ รวง เปน อุโมง รอบ ไป ที่ ใน
 อุโมง กว้าง ประมาณ เจ็ด ศอก สูง ประมาณ หก ศอก แล้ว
 เจาะ ช่อง ปืน เปน ระยะ ห่าง กัน ประมาณ สาม วา ถึง

ฆ่า คัก จะ ยิง บ้าง ก็ ไม่ ถูก ทหาร บน บ้อม ด้วย ภูเขา
 นั้น สง ยิง ก็ จะ ตกเกิด ขึ้น ไป ข้าง บน ฝ่าย ข้าง บน
 ยิง บัด ปลาย ปืน ลง มา ได้ ถนัด ราชทูต ดู บ้อม แล้ว
 ไป ค หัก ทหาร ๆ ที่ หัก นั้น สอง พัน คน ที่ ยืนรอคอย
 อยู่ ข้าง แผ่น ดิน ไพรทูลกาล แต่ เป็น เมือง ขึ้น แก่ อังกฤษ
 ทั้ง อยู่ ปาก ช่อง ทะเล แวง แวง ขบ ขัน มี ทหาร อยู่
 รักษา ทุก ถนน พร้อม ด้วย สัตวาวุธ

๑ วัน อาทิตย์ เดือน สิบสอง ขึ้น ค่ำ หนึ่ง เวลา เช้า เจ้า
 เมือง มา เยี่ยม ราชทูต ที่ โฮเทล ได้ ถาม สุข ทุกข์ แล้ว
 ก็ ลา กลับ ไป รุ่ง ขึ้น เข้า สี่ โมง ครึ่ง เจ้า เมือง ให้ รถ
 หัก รถ มา รับ พวก ราชทูต ไป ส่ง ถึง ท่า ที่ กำปั่น จอด
 เมื่อ ไป ถึง ท่า มี ทหาร ยืน คำนับ คอย ส่ง อยู่ สอง แถว
 ประ มาน ร้อย คน มี ปี่พาทย์ วง หนึ่ง นาย ทหาร ใหญ่
 กับ ขุนนาง ลง มา ส่ง ถึง กำปั่น หลาย คน ครั้น ราชทูต
 ลง ใน กำปั่น แล้ว ทหาร บน บ้อม ก็ ยิง สลุต สิบ แก้ว นึก
 กับกัน เกลวเวริง จึง ให้ ถอน สมอ ออก จาก เมือง
 ยืนรอคอย ไป

๑ รุ่ง ขึ้น เข้า บังเกิด ลม ใหญ่ พัด แวง จัด ไป จน
 ถึง เกลือ กำดัง จักร ช้อ เสือ เครื่อง ไฟ หัก ออก ไป
 กับกัน ให้ เอา ไร่ ขึ้น เข้า ไว้ มั่น คง แล้ว ก็ ใช้ ไฟ

ต่อไป วัน พุทธศักราช ๒๔๑๑ สิบสอง ขึ้นห้าค่ำ เวลาบ่าย
โมงเศษ ถึงเมืองไวโค อยู่ปากฝรั่งเศษ แต่ขึ้นแก่
เมืองโปตุเกส กับดินเหนืลมพัดกล้าอยู่ จึงให้แะ
ข้าทอตสมอพักอยู่ที่หน้าเมือง แล้วจะได้เอาถ่าน
สินลาเติมด้วย เมื่อกำนันเข้าพักอยู่ เจ้าเมืองแล
ขุนนางฝ่ายทหารพลเรือน ก็ลงมาเยี่ยมราชทูตถึง
ในกำนัน

๑ วันเสาร์ เดือนสิบสอง ขึ้นเจ็ดค่ำ เวลาสี่โมงเช้า
ออกจากเมืองไวโค วันอังคาร เดือนสิบสอง ขึ้นสิบค่ำ
เวลาบ่ายหนึ่งถึงท่าเมืองปอร์ตสแมท เพนท่าขึ้นที่จะไป
เมืองลอนดอน แต่เรือยังไม่ได้เข้าประทับท่าด้วย
เป็นเวลากลางคืน กับดินให้ทอดสมอลงห่างตลิ่ง
ประมาณสิบห้าเส้น รุ่งขึ้นเวลาเช้ากับดินเกลเวอริง
ให้ชักธงพระจอมเกล้าขึ้นเสากลาง ธงพระปิ่นเกล้า
ขึ้นเสาน้ำ ธงอังกฤษอยู่ข้างท้าย ประมาณครึ่งชั่วโมง
แอดมิรัลแม่ทัพเรือ จึงลงมาเยี่ยมถามข่าว
ราชทูตที่ในกำนัน แล้วแจ้งความว่า กวีนมีรับสั่ง
มาว่า ถ้าราชทูตไทยมาถึงเมื่อไร ก็ให้จัดแจง
รับโดยอย่างยิ่ง จะได้เป็นพระเกียรติยศแก่พระเจ้า

กรุง สยาม ด้วย พระเจ้า กรุง สยาม กับ พระเจ้า กรุง ลอนดอน นี้ มี พระไทย รัก กัน เหมือน พระญาติ พระวงษ์ อันสนิท แต่ จะ รับ ให้ เหมือน ไทย นั้น ไม่ ได้ ด้วย ของที่ ใช้ แล เครื่อง แห่ แทน ไม่ เหมือน กัน จะ ต้อง รับตาม ธรรมเนียม ข้าง ยุโรป แล้ว แอดมิรัล เล่า ความ ว่า ก็นับ รับ สั่ง ให้ ประกาศ ว่า ที่ ทาง แห่ง ไค ๆ ซึ่ง เป็น ที่ต้อง ห้าม แล เป็น ที่ ต้อง เสีย เงิน จึง จะ ดู ได้ ถ้า พวกราชทูต ไทย ปราถนา จะ ดู ก็ ให้ ดู ได้ โดย สดวก อย่าให้ ห้าม ปราบ ขัด ขวาง เลย แล้ว แอดมิรัล ก็ ลา กลับไป กับตัน เกลเวอริง จึง ให้ ถอย กำปั่น เข้า ไป เทียบ ทำอาหาร บน บ่อม ก็ ยิง ปืน ใหญ่ สดุด สิบเก้า นัด เวลา เข้าสี่ โมง แอดมิรัล จึง พา อังกฤษ คน หนึ่ง ลง มา ทา ราชทูต แล้ว บอก ว่า เลอร์ดี กลาเรนดอน ให้ ข้าพเจ้า นำคน นี้ ชื่อ มิสเตอร์ เฟลล์ มา อยู่ ด้วย ท่าน จะได้ ประนินับ รับ การ กิจ ชะระ ทั้งปวง ด้วย คน นี้ วั ธรรมเนียม ข้างอินเดีย ได้ เคย ไป อยู่ เมือง พะม่า ถึง สิบแปด ปี บอกเท่า นั้น แล้ว แอดมิรัล ก็ ลา กลับ ไป สั่ง ให้ ทอด ตะพานปู ผ้า แดง มี ราว สอง ข้าง ลง มา จน ถึง กำปั่น เวลาเช้าสี่ โมง เสด ราชทูต ได้ เชิญ พระราช สาส์น ขึ้น จากกำปั่น การทอด แอดมิรัล ให้ ยิ่ง สดุด คำนับ ธง พระจอม

เกล้า ๒๓ นั้ค มี ทหาร ถือ ปืน ยืน สอง แถว ๆ ละ หกสิบ
คน ปี่ พาทย วง หึ่ง ยี่สิบ คน พวก ราชทูต พร้อม กัน
ทั้ง หก คน ขึ้น รถ ไป บ้าน แอดมิรัล ๆ จึ่ง เชิญ พวก ราช
ทูต กิน โต๊ะ กับ ชุนนาง อังกฤช อีก สิบเจ็ด คน แล้ว ให้
พา พวก ราชทูต ไป อยู่ ที่ โฮเตล คิน หึ่ง

ว่า ค้วย ราชทูต ไป จาก เมือง ปอร์ตสมัท

ถึง เมือง ลอนดอน ดู การ เล่น ต่าง ๆ

๑ วัน พฤษภบดิ์ เดือน สิบสอง ขึ้น สิบสอง ค่ำ เวลา เข้า
ห้า โมง มิคเตอร์ เฟาส์ จึ่ง เชิญ พวก ราชทูต ขึ้น รถ
เทียม ม้า ไป ที่ รถ ไฟ แล้ว เชิญ พระราช สาสน์ แล ทูต
นุทท กับ สิ่ง ของ เครื่อง ราช บรรณาการ ห้างปวง ขึ้น รถ
ไฟ ต่อ ไป หน ทาง แต่ เมือง ปอร์ตสมัท เปน ท่า ขึ้น จน
ถึง เมือง ลอนดอน เปน ทาง เก้าสิบ สี่ ไมล์ ครึ่ง คือ สี่ วัน
สอง ร้อย ห้าสิบ สอง เส้น เวลา บ่าย สอง โมง ถึง เมือง
ลอนดอน มี ทหาร ชี ม้า ถือ ดาบ มา คอย รับ อยู่ สาม
สิบ สอง คู่ เจ้า พนักงาน จัด รถ มา คอย รับ ห้า รถ
เทียม ม้า รถ ละ คู่ แต่ เปน รถ อย่าง ดี สอง รถ รถ หึ่ง
ที่ ราชทูต อุปทูต นั้น มี สักลาด คลุม หน้า รถ บัก ไท
ทอง เปน ตรา พระจอมเกล้า ที่ ประตู รถ เขียน เปน ธง
ช้างเผือก มี คน แต่ง ตัว ใส่ หมวก ดิค สาย แถบ ทอง

ยื่น ท้าย รถ คน หนึ่ง รถ ที่ สอง ตรัสกับ หม่อม ราโชทัย
 มี สักลาด คลุม น้ำ รถ บัก ไหม เงิน เป็น ตรา พระจอม
 เกล้า ที่ ประตู เขียน ธง ช้าง เฝือก มี คน แต่ง ตัว ยืน
 ท้าย รถ คน หนึ่ง เหมือน กัน แต่ รถ นอก นั้น เป็น รถ
 ตาม ขบวนตา พวก ราชทูต ขึ้น รถ พร้อม กัน แล้ว คน
 ขับ รถ ก็ ขับ ม้า พา ไป ส่ง ถึง โฮเทล ๆ ที่ ราชทูต อยู่
 นั้น ชื่อ กลาริช โฮเทล เป็น ที่ ดี อยู่ ใน เมือง ลอนดอน
 ไม่ มี โฮเทล อื่น ดี ขึ้น ไป กว่า นี้ รุ่ง ขึ้น วัน ศุกร์ เดือน
 สิบสอง ขึ้น สิบสาม ค่ำ เวลา เข้า สี่ โมง เลอร์ดี แชลบัน
 เป็น ที่ สอง รอง เลอร์ด กลาเรนดอน มา เยี่ยม ราชทูต
 ได้ ถาม ทุกข ศุข แล้ว ก็ กลับ ไป บ่าย โมง หนึ่ง ราชทูต
 ทั้งสาม หม่อม ราโชทัย จหมื่น ราชามาตย์ นาย พิจารณ
 สรรพกิจ พร้อม กัน ขึ้น รถ สาม รถ ไป หา เลอร์ด กลา
 เรนดอน ซึ่ง เป็น ผู้ สำเร็จ ราชการ ช้าง ฝ่าย ต่าง ประเทศ
 พุดจา ปราไซย กัน ตาม ขบวนนิยม แล้ว ราชทูต ก็ ลา มา
 โฮเทล

๖๖

๑ พอ บ่าย ห้า โมง เลอร์ดี กลาเรนดอน มา เยี่ยม ราชทูต
 แล้ว บอก ว่า ถ้า ท่าน จะ ไป เทียว ดู บ้าน เมือง แล ของ
 สิ่ง ใด ๆ ข้าพเจ้า ส่ง มิสเตอร์ เฟลล์ ไว้ ว่า ให้ พา
 ไป เทียว ดู ตาม ชอบใจ ครั้น เวลา ค่ำ มิสเตอร์ เฟลล

เชิญ ให้ พวก ราชทูต ไป ดู ละคร ๆ นั้น เล่น เรื่อง อังกฤษ
 กับ พวก แวก แล้ว มี ผู้ หญิง คน หนึ่ง ออก มา ชี้ ม้า
 แต่ แรก หนึ่ง ชี้ ก่อน แล้ว ก็ ขับ ให้ ม้า ห่อ รัง วง ไป ใน
 สี่ เวียน พอ ม้า ห่อ เต็ม ฝั เท้า หญิง นั้น จึง ลุก ขึ้น
 ขน เมื่อ กำลัง ม้า ห่อ มี ได้ หยุด แล้ว ขึ้น แต่ง ตัว
 เปลี่ยน เสื้อเก่า ออก ทิ้ง เสื้อ ใส่ เสื้อ ใหม่ บาง ที่ ก็
 ขึ้น บน หลัง ม้า เท้า เดียว แล้ว เต้น เปน ฝรั่ง รำ เท้า
 เปลี่ยน ท่า ทาง ยัก เยื้อง ต่าง ๆ บน หลัง ม้า เมื่อ กำลัง
 ห่อ บาง ที่ ขึ้น เอน ตัว ลง ข้าง ม้า ดู เหมือน จะ ตก
 แต่ ว่า ไม่ ตก อาน ที่ ชี้ ทำ เหมือน แผ่น กระดาษ แล้ว
 จึง หุ้ม ผ้า ครั้น หญิง นั้น ชี้ สิ้น กระบวน แล้ว ก็ เดิน เข้า
 โรง ชาย คน หนึ่ง จึง เปลี่ยน ม้า ตัว อื่น ชี้ ออก มา
 ให้ ม้า รำ เท้า ก้าว ข้าง ละ สอง ที่ เหมือน อย่าง ท่า คน
 ที่ รำ เท้า ถ้า คน ชี้ เหย หน้า ม้า ก็ เหย หน้า ขึ้น ด้วย
 คน ก้ม ลง ม้า ก็ ก้ม ตาม คน เอน ตัว ไป ซ้าย แล ขวา
 ม้า ก็ เอน ตัว ไป ตาม แต่ ทำ ท่า ทาง ยัก ย้าย หลาย
 อย่าง แล้ว จึง ลง จาก หลัง ม้า ม้า ก็ วิ่ง กลับ ไป จะ
 เข้า โรง เมื่อ ม้า ถึง ประตู โรง มี ชาย สอง คน ยก ไม้
 คน ละ ข้าง สง พัน ดิน ประมาณ สอง ศอก คืบ ขวาง หน้า
 ม้า ไว้ ม้า ก็ กระโดด ข้าม ไม้ เข้า ใน โรง ๗

๑ แล้ว มี หญิง คน หนึ่ง ชี้ ม้า ตัว อื่น ออก มา ทำ ทำ ทาง
 นั้น บ้าง ยืน บ้าง ผิด กัน กับ หญิง คน ก่อน หลาย อย่าง
 ต่าง ๆ แล้ว ก็ กลับ เข้า โรง ยังมี ชาย อีก สอง คน ชี้
 ม้า คู่ เคียง กัน ออก มา แล้ว ขับ ม้า ให้ หื้อ ขนาน นำ
 เสมอ กัน ไป แล้ว เอา มือ เกี้ยว กัน ลุก ขึ้น ยืน รำ
 เท้า บน หลัง ม้า บาง ที่ คน หนึ่ง ชี้ ทั้งสอง ตัว เท้า ชาย
 ยืน บน หลัง ม้า ตัว นี้ เท้า ขวา ยืน บน หลัง ม้า ตัว
 โนน อีก คน หนึ่ง ขึ้น ไป หก ขะเมน บน คีตะ บาง ที่ คน
 หนึ่ง ยืน เขยิบ เข้า คน หนึ่ง ไว้ แล้ว ทำ เอน ตัว ออก
 ไป ข้าง ม้า บาง ที่ กระโดด เปลี่ยน ท่า ไป มา ต่าง ๆ
 แต่ ม้า นั้น หื้อ อยู่ เสมอ มิ ได้ หยุต จน สิ้น กระบวน แล้ว
 ก็ กลับ เข้า โรง ยังมี ชาย คน หนึ่ง ชี้ ม้า หลัง เปลา
 ออก มา ขับ ม้า ให้ หื้อ ไป แล้ว จึ่ง ลุก ขึ้น ขึ้น บ้าง หนึ่ง
 ลง บ้าง หัน หลัง ชี้ บ้าง บาง ที่ เท้า ชาย เขยิบ คีตะ
 ม้า เท้า ขวา เขยิบ ไหล่ บาง ที่ หื้อ ไป แล้ว มี คน
 ถือ ห่วง ขวาง หน้า อยู่ คน ที่ ม้า ก็ โดด ลอด ห่วง แล้ว
 กลับ ไป ยืน บน หลัง ม้า ได้ คึง เก่า บาง ที่ ก็ ทำ พลัด
 ตก แต่ ลง มา ยืน อยู่ หา ได้ เจ็บ ช้ำ ไม่ แล้ว กระโดด
 ขึ้น ชี้ อีก ใน ขณะ ม้า ยัง กำลัง หื้อ มิ ได้ หยุต บาง ที่
 เอา ผ้า แพร ให้ คน ยืน ถือ อยู่ สอง ข้าง เปน สาม ระยะ

เมื่อ ม้า ห่อ ไป ถึง แพร ที่ ขวาง อยู่ คน นั้น ก็ กระโดด
ข้าม ได้ ทุก ระยะ ทำ ต่าง ๆ เปน น่า อัศจรรย์ นั้ แล้ว
ก็ คืน เข้า โรง ะ

๑ ยัง มี ชาย อีก คน หนึ่ง ชื่อ มิสเตอร์ กุก เปน คน
ชำนานญ ใน การ หัด ม้า แต่ อายุศม์ ยัง ไม่ ถึง สามสิบ ปี
มือ ถือ แล อัน หนึ่ง เดิน นำ หน้า ม้า เดิน ตาม หลัง ออก
มา แล้ว ว่า ให้ ม้า เดิน สอง เท้า ม้า ก็ เดิน ตาม คำ
ว่า ให้ ม้า นั่ง ลง ม้า ก็ นั่ง ตาม สั่ง ว่า ให้ ม้า นอน
ม้า ก็ ลง นอน ตะแคง หนึ่ง อยู่ ชาย ตลก คน หนึ่ง วิ่ง เข้า
ไป นอน ใน หว่าง ออก ม้า แล้ว ยก เท้า ม้า ให้ กอด ตัว ไว้
ม้า ก็ ทำ ตาม ทุก อย่าง คน ตลก นั้น จึง ลุก ขึ้น แต่
ม้า ยัง นอน อยู่ มิสเตอร์ กุก จึง สั่ง ม้า ว่า ลุก ขึ้น เกิด
ม้า ก็ ลุก ขึ้น ชน ชาย ตลก จึง พุด กับ มิสเตอร์ กุก ว่า
ถ้า ท่าน ตี แล้ว จง ว่า ให้ ม้า กลับ เข้า โรง ให้ ได้ เกิด
เรา จะ ห้าม ไว้ ให้ หยด มิสเตอร์ กุก จึง ว่า ตี แล้ว ๆ จึง
ร้อง สั่ง ม้า ว่า กลับ ไป โรง เกิด ม้า ก็ วิ่ง ไป ตาม สั่ง
เมื่อ ม้า วิ่ง ไป ถึง ประตู โรง ชาย ตลก จึง ร้อง ว่า อย่า
เข้า ไป ม้า ก็ หยด ชะงัก อยู่ มิสเตอร์ กุก จึง เรียก
ม้า ให้ กลับ มา ลบ นำ ลบ หลัง แล้ว ว่า กลับ ไป โรง
เกิด ม้า ก็ วิ่ง กลับ ไป อีก คน ตลก ก็ ห้าม ไว้ ถึ

สาม ครัง แล้ว จึง ว่า กับ มิสเตอร์ กู ว่า ท่าน ให้ ไป
เกิด คราว นี้ เรา ไม่ ห้าม แล้ว มิสเตอร์ กู ก็ สั่ง ให้ ม้า
กลับ ไป ม้า ก็ วิ่ง ไป เข้า โรง พวก คน ชาย หญิง ไป
ดู อยู่ ที่ นั้น ประมาณ ห้า ร้อย เส่ศ ก็ ชอบ ใจ คน ม้า ชื่น
พร้อม กัน

๑ ที่ ใน เมือง อิงแลนด์ มี สระ อยู่ หลาย แห่ง ล้วน
วิเศษ ต่าง ๆ กัน บาง เรื่อง มี หญิง รูปงาม แต่ง เป็น
เทวดา ฝรั่ง เหาะ เลื่อน ลอย มา แต่ ไม่ เห็น สิ่ง ใด เป็น
สาย ใย ยนต์ ที่ คน จะ อาศัย ไร ได้ ดู เลื่อน ลอย มา แต่
กาย บาง ที่ ก็ ออก มา จาก ภูเขา บาง ที่ ผุด ขึ้น มา
จาก ดิน บันดา คน ที่ แต่ง เป็น เทวดา ล้วน รัศมี ออก
จาก กาย สิ้น ทังนั้น พวก ราชทูต ดู อยู่ ประมาณ สอง ยาม
ละคร เล็ก ก็ พา กัน กลับ มา ที่ สำนักนี้

๑ รุ่ง ขึ้น มิสเตอร์ เฟล จิต ฤๅ ฤๅ ให้ ราชทูต ทั้ง
นาย แล ไพร่ รวม ยี่สิบ เจ็ด คน ไป เทียบ ดู สัตว์ ที่ ชัง
เลี้ยง ไว้ ใน สวน คือ สัตว์ สี่ เท้า สัตว์ สอง เท้า งู แล
ปลา หอย ต่าง ๆ หลาย พัน อย่าง บาง อย่าง ก็ เหมือน
สัตว์ ที่ มี อยู่ ใน ประเทศ ไทย บาง อย่าง ก็ ผิด กัน ไม่
เคย ได้ พบ เห็น เปน ต้น ว่า ราชสีห์ แล สัตว์ อื่น ใหญ่
บ้าง เล็ก บ้าง ถ้า สัตว์ มี กำลัง ดู ร้าย ก็ ชัง ไว้ ใน

คอก ทำ ด้วย เหล็ก เป็น สัตว์ เชื่อง ก็ ชัง ไว้ ใน คอก
 ทำ ด้วย ไม้ เป็น จระเข้ แล สัตว์ น้ำ อย่าง อื่น ที่ ใหญ่
 ก็ ใส่ ไว้ ใน สระ เป็น ปลา เป็น หอย ก็ ใส่ ไว้ ใน อ่าง
 แก้ว เป็น งู ฉา สัตว์ เล็ก ๆ ที่ คล้าย กับ กิ้งก่า ก็ ใส่
 ไว้ ใน ตู้ กระจุก เป็น นก ก็ ใส่ กรง ถ้า นก ใหญ่ เหมือน
 นก ตะกรุม นก กาเหว่า แล นก อื่น ๆ อีก ที่ ใหญ่ ก็
 ตัด ขน ปีก เสีย ไม่ ให้ บิน ได้ แล้ว ปล่อย เทียว เดิน อยู่
 ใน คอก เป็น วานร เป็น ค่าง บ้างชะนี ก็ ใส่ ไว้ ใน กรง
 เหล็ก ราชทูต เทียว ดู อยู่ จน ค่ำ แล้ว กลับ มา โขะเตล ะ

๑ วัน อังคาร เดือน สิบสอง แรม สอง ค่ำ พวก ราชทูต
 ไป ดู เรือ กล ไฟ ต่อ ด้วย เหล็ก พัง จะ แล้ว เรือ ลำ ใหญ่
 ใหญ่ โต นัก ยาว หก ร้อย เก้าสิบ เอ็ด ฟุต คือ ห้า
 เส้น หก วา คืบ สาม นิ้ว กับ สาม กระเบียด กว้าง ร้อย สิบ
 แปด ฟุต คือ สิบ แปด วา คืบ กับ สอง กระเบียด สูง ห้า
 สิบ สี่ ฟุต คือ แปด วา คอก สี่ นิ้ว กับ สอง กระเบียด มี ท่อ
 ไฟ ห้า ท่อ เสา กระโถง หก เสา มี ห้า จักร ท้าย จักร ข้าง
 ใน ลำ นั้น กัน เป็น ห้อง เล็ก ห้อง ใหญ่ มี อุโมง เดิน ไป
 แต่ ท้าย ตลอด คีตะ ดาด ฟ้ายี่สิบ ชั้น ทำ ด้วย เหล็ก แล้ว
 เอา ไม้ ทาม ข้าง บน เจ้า ของ เรือ บอก ว่า จะ บิน ทุก
 คน ได้ สัก หนึ่ง ชั่วโมง ทั้ง เสิร์เบียง อาหาร ด้วย แต่ ถ้า

ขึ้นลำน้ำมิใช่กำปั่นรบ ต่อไว้รับจ้างคนที่จะไม่ถูกระ
แลเที่ยวเล่นต่างบ้านต่างเมือง เป็นกำปั่นกำปะนี ะ

๑ ราชทูตดูกำปั่นแล้ว มิสเตอร์เฟลส์ก็นำไปดู
อุโมงค์น้ำ ในอุโมงค์นั้นยาวสองพันฟุต คือสิบ
ห้าเส้น เจ็ดวา คอกกับสี่นิ้ว กว้างสี่สิบฟุต คือหก
วา กับสี่นิ้ว ฤกแต่ปากอุโมงค์จนถึงพื้นล่างเจ็ดสิบ
หกฟุต คือสิบเอ็ดวา สองคอกกับห้านิ้ว ทำเป็น
สองทางๆ หนึ่งเป็นทางรถ อีกทางหนึ่งเป็นทาง
คนเดิน ตามริมทางซ้ายของเล่นของกินต่างๆ ดู
สนุกก็สว่างแจ้งด้วยแสงไฟก๊าด คนเดินไปมาได้
ขาด อื่นเรือกลไฟที่ขึ้นสองอยู่ในลำแม่น้ำ ถ้ามา
ถึงตรงนั้น คนที่อยู่ในอุโมงค์ก็รู้ ด้วยจักรพัด
น้ำดังได้ยินนัก พวกราชทูตเที่ยวซื้อของเล่นอยู่
ในอุโมงค์จนเย็น แล้วกลับมาที่สำนักนี้ ะ

๑ รุ่งขึ้นเวลาบ่ายหนึ่ง เลอร์ดีมายอร์ผู้สำเร็จราชการ
ฝ่ายกรมเมือง เชิญราชทูตทั้งสามไปกินโต๊ะ
ขุนนางแลเสวยรู้กินโต๊ะด้วยกัน ประมาณสามร้อย
คน ะ

๑ วันพฤหัสบดีเดือนสิบสองแรมสี่ค่ำ มิสเตอร์เฟลส์
มาแจ้งกับราชทูตว่า เลอร์ดีกลาเรนดอนให้หนังสือกำ

หนต มา ว่า ราชทูต จะ ได้ เฝ้า กวีน ณวัน พุฒ เดือน
 สิบสอง แรม สิบ คำ เวลา บ่าย โมง หนึ่ง ที่ วัง ชื่อ วินตเชอ
 กาศเตล์ วัน จันทร เดือน สิบสอง แรม แปด คำ เวลา เช้า
 เจ้า พนักงาน ชื่อ มิคเตอร์ นอมัน แมกโดแนลด์ มา ทำ ภาณ
 ฑ์ แล้ว รับ เครื่อง ราช บรรณาการ ไป จาก โฮเทล รุ่ง ชัน
 ราชทูต อุปทูต หม่อม ราโชทัย ไป หา เลอร์ดี กลาเรนดอน
 แล เลอร์ดี แซลบัน ไถ่ถาม ด้วย การ ที่ จะ เฝ้า กวีน นั้น
 จะ ทำ ประการ ไใด เลอร์ดี กลาเรนดอน บอก ว่า กวีน รับ
 สั่ง ว่า แต่ ก่อน ราชทูต ไทย ยัง ไม่ เคย มี มา ถึง เมือง
 อังกฤษ เลย ด้วย เปน เมือง ไกล กัน ครั้ง นี้ มี ราชทูต
 มา ถึง กวีน ยินดี นัก อยาก จะ ได้ เห็น ขวรมเนียม ไทย
 ที่ เฝ้า แล คำนับ ใน พระเจ้า แผ่นดิน นั้น ทำ ประการ ไใด
 ขอ ให้ พวก ราชทูต เฝ้า แล คำนับ ตาม ขวรมเนียม ไทย
 เกิด พุดจา ไถ่ถาม ได้ ความ เสร็จ แล้ว ราชทูต ก็ ลา
 กลับ มา โฮเทล ครั้น เวลา คำ เลอร์ดี กลาเรนดอน มี หนังสือ
 มา แจ้ง แก่ ราชทูต ว่า เมื่อ เวลา บ่าย พระญาติ ของ
 กวีน คน หนึ่ง เปน เจ้า หญิง ชื่อ ดัชเชส ดินิมัส บังเกิด
 โรค เปน ปะจุนัน ขึ้น ถึง แก่ กำม์ ใน ทัน ไใด เดียว นี้
 กวีน มี ความ เศร้า โศก นัก การ ที่ จะ เสด็จ ออก รับ
 ราชทูต ใน วัน พุฒ ยังไม่ ได้ ขอ เลื่อน ไป อีก สัก แปดวัน

๑ วัน ศุกร เดือน สิบสอง แรม สิบสอง ค่ำ มีศเคอร
 เฟล เชิญ พวก ราชทูต ไป ที่ โกโลเซียม เปน ที่ สำแดง
 ให้ เห็น ว่า เย่า เรือน แม่ น้ำ แล ถนน ทัว ทัง เมือง
 ลอนดอน นั้น เปน อย่างไร เมื่อ พวก ราชทูต ไป ถึง แล้ว
 เจ้า ของ ที่ จัง เชิญ ให้ เข้า นั่ง ใน ที่ แห่ง หนึ่ง นั่ง ได้
 ประมาณ สิบ หก คน แล้ว หัน จักร ที่ นั้น ก็ ลอย ขึ้น ไป
 สูง ประมาณ สิบ วา ครั้น ถึง ขึ้น บน จึง ให้ ออก เดิน ดู
 ตาม เกลี้ยง รอบ โดย กลม แล เห็น เปน ภูมิ ถาน เมือง
 ลอนดอน กว้าง ใหญ่ สุด สาย ตา มี ถนน แล ตึก บ้าน ร้าน
 ตลาด ลำ แม่ น้ำ เรือ ขึ้น ล่อง ใน เวลา กลาง ค่ำ จุก
 โคม สว่าง ไป ทัง ทาง บก ทาง เรือ ฝ่าย อากาศ เบื้อง บน
 ก็ มี ดวง จันทร รัศมี สว่าง กระจ่าง แจ่ม เหมือน จริ่ง ถ้า ไม่
 มี คน บอก คน ที่ ดู ก็ จะ สำคัญ ว่า จริ่ง ด้วย แล ดู
 เหมือน ไฟ แล ดิน ที่ ได้ เห็น อยู่ กับ จักขุ ของ ตัว ไม่
 มี สำคัญ สิ่ง ใด จะ ให้ รู้ว่า เปน ของ ทำ ด้วย ฝีมือ แล
 วิชา มนุษย์ ครั้น ดู ทัว แล้ว ก็ เข้า ใน ที่ พร้อม กัน ใช้
 จักร กลับ คืบ ลง มา ดัง เก่า ะ

๑ มีศเคอร เฟล จึง พา ไป ดู หนึ่ง ๆ นั้น วิเสด นัก ทำ
 เปน บ้าน เมือง ช่าง อินเดียน ดู บ้าน เรือน บั้ม ดู ผู้ คน
 ถนน แม่ น้ำ ภูเขา ต้น ไม้ ใหญ่ โต เหมือน จริ่ง เมื่อ เปลี่ยน

ตัว หนึ่ง ก็ ไม่ ทน เหน ว่า เปลี่ยน กัน อย่าง ไ้ คุ เปน
 นำ อัจฉรย นั้ ราชทูต คุ อยู่ จน สี่ ท่ม เสศ หนึ่ง เล็ก
 ก็ พา กัน กลับ มา ะ

๑ ครัน รุ่ง เข้า สาม โมง มิสเตอร์ เฟล พา พวก ราช
 ทูต ไป คุ วัง แก้ว ชื่อ กฤษเศล แผลเศ ไป จาก โสเศล
 ด้วย รถ เทียม ม้า ทาง สอง ชั่ว โมง เสศ ที่ นั้น ทำ
 เปน เรือน แก้ว สี ชัน ฝา แล หลังคา ล้วน แล้ว ไป ด้วย
 แก้ว แต่ เสา กับ เกรื่อง บน ทำ ด้วย เหล็ก สูง หก สิบ
 หก ฟุต คือ สิบ าว กับ สิบ สาม นิ้ว กิ่ง กว้าง สี่ ร้อย
 ห้า สิบ หก ฟุต คือ สาม เส้น สิบ สี่ าว คอก กับ แปด นิ้ว
 กิ่ง ยาว พัน แปด ร้อย สี่ สิบ แปด ฟุต คือ สิบห้า เส้น
 กับ เจด คอก สิบ นิ้ว ข้าง ใน ทำ เปน สวน ปลูก ต้นไม้
 ต่าง ๆ แล้ว ทำ เปน รูป คน รูป สัตว ไว้ เปน อัน มาก
 แล มี เกรื่อง กล ไฟ ต่าง ๆ ไว้ คุ เปน ตัว อย่าง ราชทูต
 เทียว คุ อยู่ จน เวลา เย็น มิสเตอร์ เฟล จึง ให้ จัด แง
 อาหาร เลียง คุ สำเร็จ แล้ว ก็ กลับ มา ะ

๑ วัน อังคาร เดือน อ้าย ชัน คำ หนึ่ง มิสเตอร์ เฟล
 พา ราชทูต ไป ที่ โปลิติคานิก ที่ นั้น มี รูป กวีน แล ปรินช
 ขาลเบิต กับ ลูก เธอ ทั้ง ชาย ทั้ง หญิง แก้ว องค์ มี รูป
 คน ชาติ อื่น ก็ หลาย ชาติ มี คน คำ นำ ออก เดิน ใน น้ำ

หาย ใจ ใน น้ำ ก็ ได้ แต่ ความ ชื่อนี้ ท่าน ผู้ ฟัง คง
สงสัย ว่า เป็น ความ แท้ หา จริง ไม่ ต่อ เมื่อ ไต่ ข้ำ
พเจ้า ผู้ จัดหมาย เรื่อง รว น ได้ อธิบาย ให้ ท่าน แล้ว
จึง จะ เห็น จริง ครั้น จะ กล่าว ไว้ ใน หนังสือ นี้ ก็ ยืด
ยาว นัก ราชทูต ดู ของ ปลาด ทัว แล้ว ก็ กลับ มา โยเทล
ว่า ด้วย ราชทูต นำ พระราช สาสน์ ขึ้น ไป เผ้า กว้น

๑ วัน พฤษหิ์ศก เดือน อ้าย ขึ้น สาม ค่ำ เวลา เช้า ห้า โมง
เสก มีศเตอร์ เฟล กับตัน เทลเวริง สอง นาย มา เชิญ
ราชทูต ทั้งสาม หม่อม ราโชทัย จมื่น ราชามาตย นาย
พิจารณ สรรพกิจ ขุนจร เจน ทะเล ขุน ปรีชา ชาญ สมุท
แปด คน พร้อม กัน ราชทูต ก็ เชิญ พระราช สาสน์ ขึ้น รถ
เทียม ม้า สาม รถ ไป จาก โยเทล ทาง ไม้หนึ่ง คือ สี่สิบ
ห้า เส้น ถึง ที่ รถ ไฟ เยนเนอรัล กัดต เป็น นาย ทหาร ใหญ่
รักษา พระองค์ กับ ขุนนาง ฝ่าย ทหาร อีก สอง คน มา
คอย รับ อยู่ ที่ นั้น ด้วย จึง เชิญ พวก ราชทูต เข้า หยด
พัก ใน ตึก เป็น ที่ ประทับ ของ กว้น สัก ครู่ หนึ่ง แล้ว
เชิญ ให้ ขึ้น รถ ไฟ ไป ทาง ยี่สิบ สาม ไม้ คือ พัน สาม
สิบ ห้า เส้น ถึง ที่ พัก ใกล้ วัง วินดเซอ ราชทูต ลง จาก
รถ ไฟ หยด พัก อยู่ ที่ นั้น ครู่ หนึ่ง แล้ว เชิญ พระราช
สาสน์ ขึ้น รถ เทียม ม้า มี ทหาร ขัด กระบี่ ชี่ ม้า นำ หน้า

คู่หนึ่ง คน ชี ม้า ชัก รถ ๆ ละ สอง คน เทียม ม้า สี่
ม้า ทุก รถ ไป ประมาณ ห้า นาที ถึง วัง วินตเซอ เป็น
วัง สำหรับ กวีน อยู่ใน ฤดูหนาว

๑ เมื่อ ราชทูต เข้า ไป ถึง ใน วัง มี ทหาร เป็น ปลาย
หอก ยืน คำนับ อยู่ สอง แถว ประมาณ สาม ร้อย คน
พวก บัฟฟาทย์ ยี่สิบ สอง คน แล้ว เยนเนอรัล กัดด์ เชิญ
พวก ราชทูต ลง จาก รถ ขึ้น ไป พัก อยู่ใน ห้อง แห่ง
หนึ่ง บน ตึก ที่ กวีน เสด็จ อยู่ ตึก นั้น ใหญ่ โต กว้าง
ขวาง มี ห้อง หลายสิบ ห้อง กัน ลด เลี้ยว ไป มา
เดิน ถึง กัน ได้ ตลอด เยนเนอรัล กัดด์ ชวน ราชทูต พุด
จา อยู่ จน บ่าย โมง หนึ่ง ได้ ยืน เสวย บัฟฟาทย์ ประโคม
ขึ้น แล้ว มี ขุนนาง มา บอก ว่า กวีน เสด็จ ออก แล้ว
ให้ เชิญ ราชทูต เข้า เฝ้า เสด็จ เยนเนอรัล กัดด์ ก็ กำกับ
นำ ทูตฯ นทท ไป สู่ ห้อง ที่ เฝ้า เมื่อ ถึง ประตู มี ทหาร
แต่ง ตัว ใส่ เสื้อ ปัก ทอง ถือ ขวาน ต่ำ ยาว ปลาย เป็น
ภคช ยืน รักษา อยู่ ทั้ง สอง ข้าง ประตู ราชทูต จึง เชิญ
พระ บรม ราช สำนัณ แล พระ บวร ราช สำนัณ รวม ลง พาน
เดี่ยว กัน แล้ว เชิญ เดิน เข้า ไป ใน ที่ เฝ้า เมื่อ ถึง
ประตู ขึ้น ใน อุทิศ ถวิทูต หม่อม ราโชทัย จมื่น ราชฯ มาศย์
นาย พิจารณ์ สรรพกิจ ขุน จรเจน ทเล ขุน ปรีชา ชาญสมุท

เจ็ด คน พร้อม กัน ถวาย บังคม แล้ว คลาน ตาม เข้า ไป จน
ถึง ที่ เฝ้า ราชทูต จึง เชิญ พาน พระ ราช สาส์น ขึ้น วาง
บน โต๊ะ ที่ ตั้ง อยู่ ตรง หน้า พระ ที่นั่ง โทรม ห่าง ประ
มาณ แปด ศอก แล้ว คลาน ถอย ออก มา ถึง ที่ เฝ้า ไกล
กว่า ประมาณ สิบ ศอก พร้อม กัน ถวาย บังคม แล้ว
ราชทูต ก็ อ่าน คำ ทูล เบิก ตาม ภาษา ไทย ใจ ความ ว่า
คือ คน นั้น เป็น ที่ นั้น ๆ ได้ รับ พระ บรม ราช โองการ
แล พระ บวร ราช โองการ เชิญ พระ ราช สาส์น นำ
เครื่อง มงคล ราช บรรณา การ แต่ พระเจ้า กรุง สยาม
ทั้งสอง พระองค์ ออก มา จำเริญ ทาง พระ ราช ไมตรี ใน
พระเจ้า กรุง ลอนดอน ครั้น จบ มีศเตอ เฟลส์ จึง อ่าน คำ
ที่ แปล ออก จาก ไทย เป็น ภาษา อังกฤษ ถวาย จน จบ
สิ้น ข้อ ความ แล้ว พวก ราชทูต พร้อม กัน ถวาย บังคม
อีก ครั้ง หนึ่ง ราชทูต จึง คลาน ไป เชิญ พาน พระ ราช
สาส์น ซึ่ง ตั้ง ไว้ บน โต๊ะ เดิน เข้า ไป ถึง หน้า พระ ที่นั่ง
โทรม แล้ว เข้า ชู พาน พระ ราช สาส์น ขึ้น ถวาย กวีน
ก็ รับ เอา ด้วย พระหัตถ์ วาง ไว้ริม พระองค์ ราชทูต ก็
คลาน ถอย ออก มา พร้อม กัน ถวาย บังคม อีก ครั้ง หนึ่ง
กวีน จึง ทรง อ่าน คำ ตอบ ใจ ความ ว่า เรา มีความ ยิน
ดี ใน การ ที่ รับ ราชทูต ซึ่ง มา แต่ พระเจ้า กรุง สยาม ทั้ง

สอง พระองค์ เรา หมายถึง ว่า พระองค์ จะ เป็น ที่ ยิง ยืน ด้วย เรา เหน ราชทูต นั้น เหมือน เช่น ของ สำคัญ แห่ง ไผ่ตว์ ของ พระเจ้า กรุง สยาม ทั้ง สอง พระองค์ แล หมายถึง ว่า พระองค์ ท่าน ทั้ง สอง จะ เป็น ญาติ ลำพันมิตร รักษา อนาคต แล ราชทูต ให้ ดี ยิ่ง ขึ้น ไป จึง ได้ เปลี่ยน ทำ หนังสือ สัญญา แก่ เรา เรา ก็ เอา ใจ ใส่ มาก ด้วย หมายถึง ว่า หนังสือ สัญญา ที่ ทำ ใหม่ นี้ จะ ให้ เป็น ที่ มั่นคง ใน ทาง พระ ราช ไผ่ตว์ แต่ มี คุณ ยิ่ง ขึ้น ไป ทั้ง สอง พระ นคร แล ลูก คำ วานิช ได้ คำ ข่าย ต่อ กัน ทั้ง สอง ฝ่าย นั้น เรา ยินดี นัก ด้วย รู้ว่า พวก ขุนนาง ของ เรา ที่ ให้ ไป รับ ท่าน ทั้งปวง แล ได้ เอา ใจ ใส่ ใน พวก ราช ทูต ให้ มี ความ สุข จน ตลอด ถึง เมือง อังกฤษ โดย ความ ชอบ ธรรม ะ

๑ ครั้น ทรง อ่าน จบ แล้ว ส่ง ให้ เลอรดกลาเรนดอนเอา มา ประทาน ราชทูต แล้ว รับ สั่ง บอก ว่า กวีน มี พระไทย ยินดี ที่ ได้ รับ เครื่อง ราช บรรณาการ แล พระ ราช ลำต้น ของ พระเจ้า กรุง สยาม ทั้ง สอง พระองค์ นั้น ชอบ พระไทย นัก ราชทูต ยัง ไม่ ทน ทูล ตอบ ประการ ไต่ เลอรด กลาเรนดอน จึง บอก ว่า เวลา

นั้น เสด็จ ออก รับ แลก เมือง เป็น การ ยศ ซึ่ง จะ พด จา
 พิตทูล สิ่ง ไค ของ งค ไว้ ก่อน ยัง จะ ไปรด ให้ เฝ้า อีก
 จึ่ง ค่อย พิตทูล ต่อ ภายหลัง วัน นี้ เสด็จ กลับ ไป ก่อน
 เกิด พวก ราชทูต พร้อม กัน ถวาย บังคม แล้ว คลาน
 ถอย หลัง ออก มา จาก ที่ เฝ้า ฑะ

๑ แล เมื่อ กวัน เสด็จ ออก รับ ราชทูต นั้น ทรง เครื่อง
 ประดับ แล้ว ไป ด้วย เพ็ชร แต่ เพ็ชร ใหญ่ ที่ เลื่อง ภา
 ทำ เป็น เครื่อง ห้อย พระศอ ริม พระกรรณ ซ้าย ขวา เสียบ
 ดอกไม้ เพ็ชร มี ระบาย ห้อย ลง มา ถึง พระ อังชา ทรง
 ฉลอง พระองค์ ดำ ด้วย เป็น การ เสร้า โศก ถึง ญาติ ที่
 ถึง แก่ กำม เมื่อ เสด็จ ออก มี ขุนนาง ผู้ ใหญ่ แล
 ทูต ที่ เป็น ผู้ ตี ยื่น เฝ้า อยู่ ประมาณ สิบ คน แต่
 ปรินส อาลเบิต ซึ่ง เป็น เจ้า ราช สามี แต่ง พระองค์
 ทรง เครื่อง พร้อม อย่าง นาย ทหาร ทรง กางเกง แต่ง
 ทรง เสื้อ สักลาด ดำ ขัด พระแสง กระบี่ ยืน อยู่ ริม พระ ที่
 นั่ง ไทวน ซ้าย ซ้าย เครื่อง ราช บรรณา การ นั้น เจ้า
 พนักงาน จัด แจง มา ตัง เรียง ถวาย พร้อม ทุก สิ่ง ฑะ

๑ เมื่อ พวก ราชทูต ออก จาก ที่ เฝ้า แล้ว เจ้า พนักงาน
 พา ไป ให้ กิน ไต่ ที่ ห้อง สำหรับ เลี้ยง ขุนนาง ไต่
 ที่ เลี้ยง ประมาณ ยาว เจ็ด วา กว้าง สี่ ศอก เครื่อง ที่ ใช้

บน โต๊ะ เป็น เครื่อง ทอง บ้าง เงิน บ้าง ขุนนาง อังกฤษ ที่
กิน โต๊ะ ด้วย ราชทูต ยี่สิบ เจ็ด คน ๖๖

๑ ครั้น กิน โต๊ะ แล้ว เจ้า พนักงาน จึง พา ราชทูต ไป ดู
เครื่อง อาวุธ ใหญ่ น้อย ต่าง ต่าง ที่ จัด แจง เรียบ เรียง
ไว้ ตาม ผนัง แล้ว กลับ มา พัก อยู่ ใน ห้อง ที่ พัก เดิม
เยนเนอร์ล กัดด์ จึงให้ พวก มะโหรี มา ทำให้ ราชทูต พัง อยู่
ประมาณ สิบ นาที ถึง เวลา บ่าย สาม โมง ราชทูต ก็ พา
กัน ขึ้น รถ ไฟ กลับ มา กลาริชโฮเทล ๖๗

๑ วัน ศุกร์ เดือน อ้าย ขึ้น สี่ ค่ำ ราชทูต ไป หา เลอร์ดี
กลาเรนดอน ถาม ใ้ การ ซึ่ง จะ ไป เยี่ยม เยียน ใคร บ้าง
เลอร์ดี กลาเรนดอน ว่า ควร จะ ไป หา แต่ เจ้า น้ำ ของ
กวัน ซึ่ง เปน มารดา ดูก แกมบริช ขุนนาง นอก จาก นั้น
ถ้า มา เยี่ยม ท่าน ก่อน ท่าน จึง ไป เยี่ยม ตอบ บ้าง จึง จะ
ควร ด้วย ราชทูต เปน ใหญ่ ได้ เชิญ พระราช ดำสน แล
ถือ รับ สิ่ง มา ด้วย วัน เสาร์ เดือน อ้าย ขึ้น ห้า ค่ำ พวก
ราชทูต พา กัน ไป หา ดัชเชส แกมบริช น้ำ ของ กวัน กับ
ดุก แกมบริช พุดจา ใ้ ถาม กัน ตาม ธรรมเนียม แล้ว ก็ ลา
กลับ มา ๖๘

ว่า ด้วย พระนาง เจ้า เชิญ ราชทูต ไป เลี้ยง โต๊ะ

๑ วันจันทร์ เดือนอ้ายขึ้นเจ็ดค่ำ เลอร์ดีแซลบันให้หมันด้อย

มาว่า สมเด็จพระนางเจ้ารับสั่งว่า จะเลี้ยงโต๊ะ แล้ว จะเสวย
 รวม โต๊ะ เดียว กัน ด้วย ให้ เชิญ ราชทูต ทั้ง สาม หม่อม
 ราโชทัย ไป กิน โต๊ะ ที่ วัง วินตเชอ ณวัน พุฒ เวลา สอง
 ทุ่ม ครั้น ถึง วัน พุฒ เดือน อ้าย ขึ้น เก้า ค่ำ บ่าย ห้า โมง
 เจ้า พนักงาน จัด รถ เข็ม ม้า สาม รถ มา รับ ราชทูต ไป
 ถึง ที่ รถ ไฟ ก็ ขึ้น รถ ไฟ ไป ตาม ทาง ยี่สิบ สาม ไมล์
 คือ พัน สามสิบ ห้า เส้น ถึง ที่ พัก เจ้า พนักงาน จึง เชิญ
 ขึ้น รถ ม้า ต่อ ไป เวลา ย่ำ ค่ำ กับ สามสิบ หก นาที ถึง
 วัง วินตเชอ มืดเตอ เฟล จึ่ง เชิญ พวก ราชทูต ไป อยู่ ห้อง ที่
 พัก ครั้น เวลา เกือบ สอง ทุ่ม จึ่ง นำ ราชทูต ทั้ง สาม
 หม่อม ราโชทัย ขุนจร เจน ทเล ล่าม ไป คอย อยู่ ใน ห้อง
 แห่ง หนึ่ง เป็น ทาง ที่ กว้าง จะ เสด็จ มืดเตอ เฟล จึ่ง บอก
 พวก ราชทูต ว่า ถ้า กว้าง เสด็จ มา ถึง นี้ แล้ว ก็ จะ ก้ม
 พระเศียร ลง ให้ พวก ราชทูต ก้ม ลง รับ ทุก ๆ คน ถึง
 เวลา สอง ทุ่ม กว้าง กับ ปรินส์ อาลเบิต เจ้า หลุยส์ ลูก เธอ
 ชวค ใหญ่ ชื่อ ปรินส์ เคิร์ รอยัล เจ้า ชาย ลูก เธอ ที่ สอง
 ชื่อ ปรินส์ เวลส แล เจ้า ซึ่ง จะ มา เป็น บุตร เขย ชื่อ ปรินส์
 เฟรดดริก วิลเลียม กับ ดัชเชส เก็นตมารดา ของ กว้าง อีก
 พระญาติ พระวงษ์ ประมาณ เก้า คน สิบ คน ตาม เสด็จ ด้วย
 ครั้น ถึง ห้อง ที่ พวก ราชทูต ยืน อยู่ กว้าง ก็ ก้ม พระเศียร

ลง พวก ราชทูต แล ขุนนาง อังกฤษ ก็ ก้ม ลง ตาม ทุก คน
 กวีน จึง เสด็จ เสด็จ ไป ที่ ห้อง เลี้ยง โต๊ะ ราชทูต กับ ขุนนาง
 ทั้งปวง ก็ ตาม เสด็จ ไป กวีน จึง เสด็จ นั่ง ลง ที่ เก้าอี้
 กลาง ตรง กับ พระยา มนตรี สุริยวงษ์ ราชทูต ต่อ ไป ข้าง
 ซ้าย เลอรด กลาเรนดอน นั้น ตรง กับ ปรินส เฟรดดริก วิลเลียม
 ถัด ไป เจ้า หมื่น สรรเพช ภัคดี อุปทูต นั้น ตรง กับ ปรินส
 เคส รอยัล ฝ่าย ขวา หมื่น มณฑัยร พิทักษ์ ตรีทูต นั้น
 ตรง กับ ปรินส อาลเบิต ต่อ มา หม่อม ราโชทัย นั้น ตรง
 กับ ดัชเชส เก็นต มารดา ของ กวีน แต่ ขุน จรเจน ทเล
 เลอรด กลาเรนดอน ให้ นั้น อยู่ ข้าง หลัง คอย เปน ล่าม
 เมื่อ ก็น โต๊ะ อยู่ นั้น กวีน หา ได้ ตรัส ประการ ไต
 ้วย ราชทูต ไม่ จน เสร็จ แล้ว ก็ เสด็จ จาก เก้าอี้ กลับ
 ไป พวก ราชทูต แล ขุนนาง อังกฤษ ต้อง ยืน ขึ้น ก้ม คีตะ
 คำนับ ทก คน าะ

๑ กวีน จึง เสด็จ ไป ประทับ อยู่ ห้อง แห่ง หนึ่ง แล้ว
 รับ สั่ง ให้ ขุนนาง มา เชิญ ราชทูต ไป เฝ้า ใน ที่ นั้น
 เมื่อ พวก ราชทูต ไป ถึง จึง พัว้ม กัน ก้ม คีตะ ลง คำ
 นับ กวีน ก็ เสด็จ มา ยืน ตรง หน้า ราชทูต ตรัส ถาม
 ว่า ท่าน มา ตาม ทาง มี ความ สบาย อยู่ ฤ ราชทูต
 ทูล ว่า มี ความ สุข สบาย มาก กวีน จึง รับสั่ง ว่า เรา

ได้ ยิน คำ ว่า สบาย นั้น เรา มี ความ ยินดี นั้ก แล้ว
 เสด็จ ไป ยืน ตรง หน้า อุทุมพร ตรัสถาม ว่า พระเจ้า
 อยู่ หัว ที่ หนึ่ง ใน กรุง สยาม ทรง สบาย อยู่ ฤา อุทุมพร
 ทูล ว่า ทรง สบาย อยู่ แล้ว ตรัสถาม ว่า ท่าน ไม่
 ไข้ เชื้อ พระวงษ์ เปน แต่ ได้ ทรง เลี้ยง มา ฤา อุทุมพร ก็
 รับ สั่ง แล้ว เสด็จ ไป ยืน ตรง หน้า ตรัสถาม ตรัสถาม
 ว่า พระเจ้า อยู่ หัว ที่ สอง ใน กรุง สยาม ทรง สบาย
 อยู่ ฤา ตรัสถาม ทูล ว่า ทรง สบาย อยู่ แล้ว เสด็จ ไป
 ยืน ตรง หน้า หม่อม ราชโศภิต ตรัสถาม ว่า ท่าน พก
 อังคฤศ ได้ ฤา หม่อม ราชโศภิต ทูล ว่า พก ได้ เล็ก น้อย
 แล้ว รับ สั่ง ถาม ว่า ท่าน เรียน ใน เมือง ไทย ฤา
 ไป เรียน ที่ อื่น หม่อม ราชโศภิต ทูล ว่า เรียน ใน เมือง
 ไทย แล้ว ฉนั้น พระภักตร ไป รับ สั่ง ด้วย มิสเตอร์ เฟลด์
 แด กับตัน เกดเวอร์ริง แล้ว ก็ เสด็จ กลับ ไป ประทับ
 อาศรมิต จึง เสด็จ มา จับ มือ ราชทูต ทั้งสาม กับ หม่อม
 ราชโศภิต แล้ว ตรัส ไต่ถาม ถึง ทุกข สุข เสรีแล้ว
 ก็ เสด็จ กลับ ไป ลาก เชื้อ เจ้า หมิง ใหญ่ เจ้า ชาย รอง
 เจ้า หมิง ที่ สาม จึง เข้า มา พุดจา แล้ว ก็ หลีก ออก
 ไป เจ้า เฟรดดริก วิลเลียม จึง เข้า มา พุด ต่อ ภาย
 หลัง

๑ ครั้นเสร็จแล้ว ก็วัน จึงเสด็จไป อยู่ใน ห้อง อีก
แห่งหนึ่ง รับสั่งให้หา ราชทูต ทั้งสาม หม่อม ราโช
ทัย ไป เฝ้า ก็วัน โปรดให้ นั่ง บน เก้าอี้ พระราช ทาน
น้ำ ชา กาแฟ ให้ นั่ง ถิ่น ร่วม โต๊ะ เคี้ยว กัน พดจา ถาม
ไต่ กัน ไป มา ตาม ธรรมเนียม แล้ว รับสั่งให้ มี มะ
โหรี อังคฤข ให้ ทูตา นุท พัง

๑ ถึง เวลา ห้า โมง ก็วัน เสด็จ ขึ้น ราชทูต ก็ พา กัน
กลับ มา ห้อง ที่ พัก นอน ค้าง อยู่ ที่ วัง วินตเชอ คั้น หนึ่ง
รุ่ง ขึ้น เข้า สาม โมง ประทับ อาบน้ำ เสด็จ จึง พา เจ้า ลูก เธอ
เจ้า องค์ มา รับ ของ ซึ่ง พระราช ทาน ออกไป แต่ กรุง
เทพ ฯ แต่ ก็วัน หา ได้ เสด็จ มา ด้วย ไม่ ประทับ อาบน้ำ
เปิด กับ เจ้า ราชบุตร รับ ของ แล ตรัส ด้วย ราชทูต
แล้ว ก็ ลา กลับ ไป เวลา เข้า สี่ โมง เสด็จ พวง ราชทูต
กิน อาหาร เสร็จ แล้ว ก็ กลับ มา จาก วัง วินตเชอ ถึง
โศเตล ที่ พัก ใน เมือง ลันตัน

๑ วัน จันทร์ เดือน อ้าย ขึ้น สิบ คำ พวก ราชทูต ไป
ดู โรง หมอ ใหญ่ ชื่อ กัดเชอ ออฟ ซาเยนล์ ที่ ใน โรง
หมอ ประมาณ สูง สิบ วา กว้าง สอง เส้น ทำ เปน
สี่ ชั้น มี กระดูก คน ทั้ง ชาย ทั้ง หญิง แล เด็ก แล กระ
ดูก คน โบราณ สูง แปร ศอก กระดูก สัตว์ ต่าง ๆ ก็ มี

มาก กระตุก เหล่า นั้น เอา มา รำดับ แล้ว ผูก ด้วย
 ลวด ให้ เป็น รูป ยืน อยู่ บาง ที่ เอา รูป ทารก ที่
 คดอด จาก ครรภ์ มารดา แล้ว ก็ ตาย รูป ร่าง วิปลาศ
 ผิด กับ มนุษย์ ธรรมดา ไม่ เคย มี หมอ เห็น ว่า ทารก
 นั้น สิ้น ชีวิตแล้ว จึง เอา มา ใส่ ใน ขวด แห่ เหล่า ไว้
 บาง ที่ ก็ เอา สัตว์ ที่ ปลาด มา แห่ บาง ที่ เป็น ของ ที่
 เกิด ใน ตัว มนุษย์ บ้าง แต่ ขวด ที่ แห่ ของ เหล่า นั้น
 เหลือ ที่ จะ ประมาณ มาก มาย นัก ดู ใน โรง หมอ แล้ว
 จึง ไป ด ที่ ทำ เงิน

๑ ตึก ที่ ทำ เงิน ชื่อ รอยัล มินส์ ใน นั้น ใช้ เครื่อง
 กล ไฟ ทำ เร็ว ยิ่ง กว่า คน ทำ ด้วย มือ หลาย เท่า การ
 ที่ ทำ ครั้น จะ พรรณา ก็ จะ มาก มาย ผิด ยาว นัก

๑ ดู ที่ ทำ เงิน แล้ว จึง ไป ด ที่ แห่ง หนึ่ง ชื่อ เคา
 เวอ เป็น ตึก ใหญ่ มี รูป ทหาร ชี ม้า ใส่ เกราะ เหล็ก
 ถือ อาวุธ ต่าง ๆ มี เครื่อง สำหรับ ชำ คน อย่าง เก่า
 แต่ โบราณ แล เครื่อง สำหรับ พันธนา การ จำ ของ มี
 ห้อย ที่ ข้าง เจ้า นาย ซึ่ง ทำ ความ ผิด แล้ว เจ้า พนักงาน
 นำ ขึ้น ไป ดู ขึ้น บน ที่ ไม้ เกราะ สัมมุติ ว่า มงกุฎ ของ
 กษัตริย์ กับ เครื่อง ทรง อีก หลาย อย่าง แล เพ็ชร เม็ด

ใหญ่ ประมาณ เท่า ฟอง นก พิวาบ ครั้น ดู ทัว แล้ว ก็
กลับ มา โสเคร

๑ วัน อังคาร เดือน ข้าย ขึ้นสิบห้าค่ำ เจ้าพนักงาน
นำ ราชทูต ไป ดู วง ชื่อ บักกิ่งฮ่า เปน ที่ กวีน เสด็จ
อยู่ เมื่อ ดู ร้อน ทำ เปน ตึก หลัง เดียว ประมาณ
ยาว สาม เส้น กว้าง สอง เส้น สูง สิบ วา ทำ เปน ตึก
ชั้น มี รั้ว เหล็ก ล้อม รอบ เมื่อ ไป ถึง วง มี ผู้ หญิง
คนหนึ่ง ออก มา นำ พวก ราชทูต ดู เทียว ทุก ห้อง
เว้น แต่ ห้อง ที่ บันทม ห้อง เดียว ใน ที่ นั้น มี ห้อง มาก
กว่า ร้อย ห้อง ชื่อ ต่าง ๆ กัน ทั้ง ตึก ชั้น กัน เปน ห้อง
ใหญ่ ห้อง เล็ก ตลอด เดียว ตึกนี้ งาม ด้วย ลวดลาย
ระบาย เขียน แด่ ลาย นั้น แล้ว เอา ดินดา อ่อน มา ทำ
เปน รูป มนุษย์ แด่ รูป สัตว์ ต่าง ๆ วาง ตั้ง ไว้ เปน อัน
มาก เครื่อง แต่ง ห้อง ก็ ต่าง กัน พื้น ทำ ด้วย ไม้ ดาย
บ้าง ปู พรม บ้าง ฝา ปิด กระดาษ ทำ เปน ลาย ดินดา
บ้าง ลาย ทอง บ้าง แก้ว แด่ โต๊ะ เครื่อง ใช้ ก็ ต่าง
กัน ทุก ห้อง ห้อง ที่ เรียก ว่า แพร เขียว เบาะ หมอน
ก็ ถูบ ไป ด้วย แพร เขียว ที่ เรียก ห้อง แพร เหลือง
ก็ ถูบ แต่ แพร เหลือง ดั้น ทั้ง นั้น ที่ เรียก แพร อัน ใด
เบาะ แด่ หมอน ก็ ทำ ด้วย แพร อัน นั้น มี เครื่อง ใช

ประจำ อยู่ ทุก ห้อง ถ้า เสด็จ อยู่ ห้อง ไหน ก็ ใช้ ของ
ห้อง นั้น ไม่ได้ เอา ของ ห้อง นี้ ไป ใช้ ห้อง ไหน ของ
ทั้งปวง ล้วน ต่าง ๆ หลาก อย่าง หลาก ชนิด สุด ที่ จะ
พรรณนา ให้ ถ้วน ถึง ราชทูต ด ครอบ แล้ว ก็ กลับ มา โยเดส
ว่า ด้วย ที่ ว่า ราชการ ชื่อ ปาเลียมেন্ট แล เมือง

เบอมิงแฮม เมือง แมนเชสเตอร์ เมือง ลิเวอร์พูล แล เมือง ชีฟฟิลด์

๑ วัน พฤษหิบดี เดือน อ้าย แรม สอง ค่ำ เวลา เช้า ห้า
โมง มิสเตอร์ เฟลล ให้ จัด รถ มา รับ พวก ราชทูต ไป
เฝ้า ถิ่น ที่ ปาเลียมেন্ট ที่ นั้น เปน ตึก ใหญ่ โต ถ้าง
ขวาง ก่อ ด้วย สินลา สูง ประมาณ สามสิบ วาเศษ มี
ยอดแหลม สำหรับ ประชุม ชุมนาน ครั้น ไป ถึง แล้ว เจ้า
พนักงาน จัดแจง ให้ นั่ง อยู่ ตาม ที่ อันควร จน เวลา
บ่าย สอง โมง ถิ่น จึง เสด็จ มา เปน กระบวน แท้ อย่าง
หลวง มี รถ เจ้าเทียมม้า รถ ละ สาม คู่ ห้า รถ นำ
มา ก่อน ถัด มา ถึง ทหาร แต่ง ตัว ใส่ เกราะ เงิน จี๋
ม้า ตะพาย ขึ้น สอง แถว แถว ละ ยี่สิบ ห้า คน รวม
สอง แถว ห้าสิบ คน ต่อ มา ทหาร ใส่ เกราะ เหล็ก จี๋
ม้า ถือ คาบ สอง แถว หกสิบ คน ทหาร แต่ง ตัว อย่าง
สกอตแลนด์ ถือ หวาย เทต ช่น เงิน สอง แถว หกสิบ
คน ถือ กระบอง หุ้ม เงิน สอง แถว หกสิบ คน ถือ

ขวาน ปลาย เปน กฤษ สอง แถว สีสืบ คน แล้ว ถึง รถ
 กรีน ทรง สลัก เปน ลวด ลาย ปัก ทอง เทียม ม้า สี
 คู้ บน หลังคา รถ ทำ เปน อย่าง ตรา สำหรับ เมือง บน
 ท้าย รถ มี ทหาร ขัด กระบี่ ยืน อยู่ สี คน ต่อ ไป หลัง
 รถ มี ม้า แต่ง เครื่อง ที่ พระ ราชทาน ออก ไป แต่ กรุง
 เทพ ๆ ม้า หนึ่ง แล้ว ทหาร แต่ง ตัว ใส่ เกราะ ตะพาย ขึ้น
 ถือ คาบ ซี่ ม้า ดำ สี แถว ร้อย ม้า เมื่อ กรีน เสด็จ ถึง
 ที่ ปาเลียมেন্ট มี ทหาร แต่ง ตัว อย่าง สกอตแลนด์ ถือ
 ขวาน ปลาย เปน กฤษ ยืน คอย รับ เสด็จ สอง แถว ยีสืบ
 คน ถือ ขึ้น ปลาย หอก สอง แถว หก สืบ คน ชุนนาง
 เดิน นำ เสด็จ สอง แถว สาม สืบ คน ชุนนาง เชิญ พระ
 มาลา กำมะหยี่ คน หนึ่ง เชิญ เกราน์ ประดับ เพ็ชร คน
 หนึ่ง เดิน นำ เสด็จ ไป ก่อน เมื่อ กรีน เสด็จ ลง จาก
 รถ เจ้า ชิง เปน สามี่ ชื่อ ปรินส อาลเบิต จึง รับ พระกร
 ข้าง ซ้าย เดิน ไป ด้วย กัน เจ้า เฟรดดริก วิลเลียม ก็
 ตาม เสด็จ ด้วย เมื่อ กรีน เสด็จ ดำเนิน ไป นั้น มี กำ
 มะหยี่ แต่ง ประมาณ ยาว สิบ ศอก กว้าง สอง ศอก ริม บั๊ก
 ทอง ผูก กับ บน พระองค์ แล้ว มี ผู้ หญิง ถือ ชาย กำมะ
 หยี่ หนึ่ง คู่ หนึ่ง ถัด ออก ไป ชุนนาง ถือ อีก สอง คู่
 แล้ว มี ทหาร ถือ กระบอง หุ้ม เงิน อีก คู่ ก่อน กรีน ยัง

ไม่เสด็จเข้าไปนั้น เจ้าหญิงลูกเธอองค์ใหญ่ กับ
เจ้าหญิงน้องถูกแอมบริชเดินเข้าไปก่อน ไปนั่ง
อยู่บนที่นั่งแห่งหนึ่งตรงหน้าพระที่นั่งโอรน แล้ว
ก็นั่งเสด็จไปขึ้นบนพระที่นั่งโอรน ปรีนส์ อาล
เบิร์ตก็นั่งลงบนที่นั่งซ้าย แต่ลดต่ำลงกว่าพระ
ที่นั่งของก๊วนน้อยหนึ่ง เจ้าชายลูกเธอที่สองชื่อ
ปรีนส์ เวลส์ นั่งบนที่นั่งข้างขวาสูงเท่า กับ บิก้า มีขุน
นางคนหนึ่งเชิญพระแสงดาบยาว อีกคนหนึ่งเชิญ
เกราะประดับเพชร สำหรับกระษัตริย์ยืนอยู่ริมพระที่
นั่งข้างขวา ฝ่ายซ้ายมีขุนนางยืนถือแซ่หวายเทศ
อีกสี่คน

๑) ก๊วนนั้นทรงฉลองพระองค์ขาว กระจุ๊งที่ใส่
พระเศียร สร้อยระย้าใส่พระศอก กำไลใส่พระกร
แล ขวมนรงค์ด้วยประดับเพชร สิ้นทั้งนั้น เมื่อเสด็จขึ้น
บนพระที่นั่งโอรนแล้ว จึงทรงอ่านหนังสือประมาณ
หกนาที ทรงอ่านแล้ว ก็เสด็จลงจากพระที่นั่ง
จะกลับคืนไปวังบักกิงฮัม เยนเนอรัล กัสต จิง พา พวก
ราชทูตไปดูกระบวนแห่ เสด็จอยู่ที่หน้าห้องแห่ง
หนึ่ง เมื่อรถทรงมาถึงที่นั้น พวกราชทูตพร้อม
กันถอดหมวกก้มศีรษะลงคำนับ ก๊วนแล ปรีนส์ อาล

เมื่อกี้ กัม พระเคียร ลง รับ แล้ว เสกัจ เลย ไป ราช
ทูต กี้ ชน รด กลับ มา ที่ อยู่ ราช

๐ วัน จันทร เดือน อ้าย แรม หก คำ เวลา บ่าย สาม
โมง ราชทูต ไป หา เลอรด กลาเรนดอน แล้ว บอก
ว่า จะ ลา ไป เทียว ต ที่ ทาง ที่ ทำ สิ่ง ของ ประหลาด ที่
เมือง เบอ มิงฮำ เมือง แมนเซสเทอ แล เมือง ลิเวปปล
เลอรด กลาเรนดอน จึง ตอบ ว่า ท่าน จะ ไป ดู การ ทั้ง
ปวง นั้น ชอบ แล้ว เชิญ ไป เกิด ราช

๐ วัน อังคาร เดือน อ้าย แรม เจ็ด คำ เวลาเที่ยง ราช
ทูต อุปทูต หม่อม ราชโขนัย จมื่น ราชามาตย นาย
พิงารณ สรรพกิจ ห้า นาย กับ ล่าม เสมียน คน ใช้ รวม
สิบ คน แต่ จมื่น มณ เทียร พัททกษ ตริทัต บัวย อยู่ หา
ได้ ไป ไม่ พวก ราชทูต ชน รด ไฟ ไป เมือง เบอมิงฮำ
ตาม ทาง ที่ ไป จาก เมือง ลอนดอน นั้น มี นา เข้า
น้ำ สาลี่ นา หญ้า ไร่ ผัก แด เปน สวน บ้าง บ้าน
หน ทาง ที่ รด ไฟ ไป บาง ที่ ต้อง เข้า ใน ภู
จะ เปน อุโมง ยาว ร้อย เส้น บ้าง สอง ร้อย เส้น
บาง แห่ง หก สิบ เส้น บ้าง เจ็ด สิบ เส้น บ้าง
อุโมง นั้น มีด ไม่ เหน สิ่ง โต เลย บาง แห่ง ทำ เปน
สะพาน ข้าม แล้ว มี คลอง น้ำ ไหล เรือ เดิน ได้ บน ตะ

พาน ไต้ ตะพาน เปน ทาง คน เดิน บาง แห่ง บน ตะ
 พาน ก็ มี คลอง ไต้ ตะพาน ก็ มี คลอง เปน คลอง เรือ
 เดิน ไต้ ทั้ง สอง ชั้น ตั้ง แต่ เมือง ลอนดอน ถึง เมือง
 เบอริงฮัม ทาง ร้อย สิบสอง ไมล์ คือ ห้า พัน สี่ สิบ
 เส้น เมื่อ ไป ถึง เมือง แล้ว เจ้า เมือง จึง มา หา ราช
 ทูต เชิญ ไป ให้ พัก อยู่ ที่ โฮเตล โฮเตล นั้น ชื่อ กวินส์
 โฮเตล รุ่ง ชื่น เจ้า เมือง จึง จัด รถ สาม รถ มา รับ ราช
 ทูต แล ข้า หลวง ไป ดู ที่ ทำ เครื่อง ทอง เหลือง ที่
 ทำ เบ้า ทองแดง ที่ ทำ แก้ว ทำ กระเจก ที่ ทำ เครื่อง
 เหล็ก ที่ ทำ ถาด กระดาษ หีบ กระดาษ ของ ต่าง ๆ ทำ
 ถ้วย กระดาษ แล้ว ทำ น้ำ มัน เขียน ลาย ทอง ราชทูต
 พัก อยู่ ใน เมือง เบอริงฮัม สี่ วัน

๑ วันอาทิตย์เดือนอ้าย แรมสิบสอง ค่ำ เวลาเที่ยง แล
 พร้อม กัน ขึ้น รถ ไฟ ไป ถึง เมือง แมนเชสเตอร์
 ร้อย สิบ ไมล์ คือ สี่ พัน เก้า ร้อย ห้า สิบ เส้น
 เมือง ก็ มา คอย รับ เชิญ ให้ ทูตา นุท ไป พัก
 โฮเตล กวิน เหมือน อย่าง เมือง เบอริงฮัม ราชทูต
 พัก เจ็ด วัน ไ้ ไป เทียว ดู หลาย ตำบล คือ ที่
 ผ้าย ที่ รด ผ้า ที่ ทำ ปืน ที่ ทำ ของ อื่น อีก หลาย
 อย่าง

๑ หนึ่ง อาทิตย เดือน ยี่ ชัน ห้า คำ เวลา เช้า สอง โมง ครึ่ง จึ่ง ชัน รถ ไฟ ออก จาก เมือง แมนเซสเตอร์ ไป ถึง เมือง ลิเวอปล ทาง สี่สิบ ไมล์ คือ พัน แปด ร้อย เส้น เจ้า เมือง ก็ มา คอย รับ เหมือน เมือง ที่ ว่า มา แล้ว นั้น แต่ ท่าน ผู้ อ่าน ผู้ ฟัง จะ สง โสย ว่า เหตุ ไດ เจ้า เมือง จึ่ง รั จะ ได้ มา คอย รับ ข้าพเจ้า จะ บอก ให้ ท่าน ทราบ ด้วย เมื่อ ราชทูต จะ ออก จาก เมือง นี้ ไป เมือง โน้น ฝ่าย เจ้า เมือง ข้าง นี้ บอก ไฟ พ้า ที่ อังกฤษ เรียกว่า เทลคราฟ ไป ถึง เมือง ข้าง โน้น ว่า ราชทูต จะ ไป เวลา นั้น แล จะ ถึง เวลา นั้น เพราะ ฉะนั้น เจ้า เมือง ข้าง โน้น รั จึ่ง ได้ มา คอย รับ

๑ เมื่อ ราชทูต ไป ถึง เมือง แล้ว รุ่ง ชัน วัน หนึ่ง เจ้า เมือง จัด รถ มา รับ สาม รถ พา ไป ดู อู่ สำหรับ ตัวสัตว์ กำปั่น อู่ นั้น บาง ที่ มี หลังกา บาง ที่ ก็ ไม่ มี หลังกา ทำ ด้วย แก้ว เพราะ จะ ให้ สว่าง เสา แล ชื้อ เครื่อง ทัง ปวง ทำ ด้วย เหล็ก พัน ล่าง ข้าง อู่ ก่อ ด้วย สินลา ก่อ กำปั่น เข้า ใน อู่ แล้ว จึ่ง ปิด ประตู เสีย สิบ นำ ออก ใน หมก ใน อู่ ก็ แห้ง ดี คน เดิน ยืน นั่ง ทำ การ ได้ ที่ เมือง ลิเวอปล มี อู่ มาก เรียง ๆ กัน ไป ตาม ลำ แม่ น้ำ กำปั่น เข้า อู่ ไว้ ดู เสา กระโถง สะ

พรวี ตั้ง ต้น หมาย จะ นับ จะ ประมาณ มี ไก่ ๗๕

๑ เวลา คำ เจ้า พักงาน นำ ไป ดู ละคอน ละคอน
เมือง นั้น เล่น ม้า คล้าย ละคอน ใน เมือง ลอนดอน แต่
ม้า ดี กว่า ม้า ที่ เมือง ลอนดอน ใช้ ให้ ยิง ปืน ก็ ได้
แล้ว ให้ ว่า เท้า ให้ กิน โด๊ะ ให้ ก้ม คีตะ หมอบ ลง
รับ คำนับ ราชทูต แล คน อื่น ๆ ม้า ก็ ทำ ตาม เจ้า
ของ เหน ม้า เหม็น จิ้ง เสา ผ้า เช็ด หน้า ม้วน ให้ เล็ก
ทิ้ง ไป แล้ว ใช้ ให้ ม้า ไป เที้ยว หา ม้า ก็ เที้ยว ตม
เขา กลิ่น หา ผ้า ได้ คาบ เอา กลับ มา ให้ เจ้า ของ ทำ
เปน ไม่ เหน แกล้ง เดิน หนี เสีย ม้า ก็ เดิน ตาม ไป จน
เจ้า ของ รับ เอา แต่ ทำ ตั้ง นั้น ถึง สอง ครั้ง สาม ครั้ง
ม้า ก็ หา ผ้า ได้ ทุก ที่ แล้ว บอก ม้า ว่า เรา จะ เอา ผ้า
นี้ โยน ขึ้น ไป จง คอย รับ เอา อย่า ให้ ตก ถึง พื้น ได้
แล้ว ม้วน ผ้า โยน ขึ้น ไป ม้า ก็ เอา ปาก รับ เอา ไม่ ตก
เลย บาง ที่ เล่น หก คะเมน ไต่ ลวด ต่าง ๆ จะ ว่า
พรวณ เรื่อง ละคอน ให้ สิ้น เหน ยึด ยาว นึก ว่า แต่ ภา
เปน สักเชป ยัง วิเศษ มาก อยู่ พวก ราชทูต พัก อยู่
ใน เมือง ดิเวปุล สี วัน ๗๕

๑๐ ฅวัน พฤทศบัต เดือน ยี่ ขึ้น เก้า คำ เวลา เข้า ท้า
โมง ครึ่ง พร้อม กัน ไป ขึ้น รถ ไฟ กลับ มา เมือง แมน

ไป กรุง ลันตัน

๖๕

เชสเคอ รุ่ง ขึ้น เป็น วัน กรุศ ข้าง อังกฤษ ชาว บ้าน
ชาว เมือง เล็ก การ ไม่ ได้ คำ ขาย แล้ว เอา กิ่งไม้
ดอก มา บัก ใน เรือน ทุก บ้าน ทุก เมือง เวลา คำ เลี้ยง
โต๊ะ ชวน มิตรสหาย ญาติกา มา กิน แล้ว ร้อง เล่น เต้น รำ
เป็น การ สนุกนี้ ต่าง ๆ

๑ วัน อาทิตย เดือน ยี่ ขึ้น สิบสอง คำ บ่าย ห้า โมง
ราชทูต ขึ้น รถ ไฟ ออก จาก เมือง แมนเชสเคอ ไป ทาง
ห้า สิบ ห้า ไมล์ คือ สอง พัน สี่ ร้อย เจ็ด สิบ ห้า เส้น
ถึง เมือง ชิฟลด์ เมือง นั้น ทำ เครื่องมือ ต่าง ๆ ที่ ทำ
ด้วย เหล็ก ราชทูต พัก อยู่ สอง วัน เทียว ดู การ งาน
เสร็จ แล้ว ณ วัน อังคาร เดือน ยี่ ขึ้น สิบ สี่ คำ บ่าย
โมง ครึ่ง ออก จาก เมือง ชิฟลด์ ขึ้น รถ ไฟ มา เมือง
เบอริงแฮม ทาง หก สิบ ไมล์ คือ สอง พัน เจ็ด ร้อย เส้น อยู่
ใน เมือง นั้น สอง วัน ณ วัน พฤหัสบดี เดือน ยี่ แรม
คำ หนึ่ง บ่าย ห้า โมง ครึ่ง ออก จาก เมือง เบอริงแฮม กลับ มา
เวลา สี่ ห้า ครึ่ง ถึง โฮเทล ใน เมือง ลอนดอน เมื่อ พวก
ราชทูต ไป พัก อยู่ ที่ เมือง ไต ๆ เจ้า เมือง ก็ เอา ใจ
ใส่ ให้ เลี้ยง ดู เป็น สุข ทุก แห่ง ทุก ตำบล

๑ วัน อังคาร เดือน ยี่ แรม หก ค่ำ หนาว ปรวด ลง
ถึง ที่ ยี่สิบแปด น้ำ แสง ๖

๑ วัน พฤหัสบดี เดือน ยี่ แรม สิบ ห้า ค่ำ มืดเตอ กริศติ
เปน บุตร เสวจุ อยู่ ใน เมือง ตอนดอน มา เขิญ พวก
ราชทูต ไป ดู รำ เท้า ที่ บ้าน ๖

๑ วัน เสาร์ เดือน สาม ขึ้น สอง ค่ำ กวีน รับ สั่ง ให้
มา เขิญ พวก ราชทูต ทั้ง หก คน ไป ที่ ดึก สำหรับ ชัก รูป
ถวาย ราชทูต ทั้ง สาม จมื่น ราชามาตย นาย
พิจารณา สรรพ กิจ ห้า คน พร้อม กัน ขึ้น รถ ไป ที่ ดึก
นั้น แต่ หม่อม ราชโศภิต จับ ไข้อยู่ ไป หา ได้ ไม่
นาย ช่าง ได้ ชัก รูป ถวาย แต่ ห้า รูป ๖

๑ ว่า ด้วย เฝ้า กวีน ที่ วัง ชื่อ บักกิ่งฮำ ดู กวีน รำเท้า
แล การ ช้อม ทหาร แล การ อาวาท เจ้า ลูก เชอ หยิง ใหญ่

๑ วัน จันทร เดือน สาม ขึ้น สี่ ค่ำ เวลา ยาม หนึ่ง
กวีน รับ สั่ง ให้ เขิญ ราชทูต ทั้ง สาม หม่อม ราชโศภิต
ไป ดู รำ เท้า ที่ วัง บักกิ่งฮำ ขณะ นั้น หม่อม ราชโศภิต
กำลัง บ่วย อยู่ ยัง ไป ไม่ได้ เวลา สอง หุ้ม เศศ ราช
ทูต ทั้ง สาม กับ ขนจร เจน เทล ดำม มืดเตอ เฟล
พร้อม กัน ไป ที่ วัง บักกิ่งฮำ เจ้า พนักงาน นำ ไป พัก
อยู่ ใน ห้อง ต่อ กัน กับ ห้อง ที่ รำ เท้า ประมาณ ยี่สิบ

นาที้ กวัน จั้ง เสด็จ มา ทรง ประค ^๕ ห้อง ที่ ราชทูต อยู่
 ราชทูต กับ ขุนนาง อังกฤษ ยืน ^๕ ขึ้น พร้อม กัน เฒ ^๕ คีตะ
 ลง คำนำ กวัน ก็ ก้ม รับ แล้ว เสด็จ เลย ไป ประมาณ
 อีก สิบ นาที้ ปรินส อาลเบิด จั้ง ออก มา ที่ ราชทูต ทั้ง
 สาม พุดจา ไก่ ถาม ทัก ทาย แล้ว ก็ กลับ ไป เจ้า
 ชาย ลก เธอ ปรินส เวลส จั้ง ถาม ราชทูต ว่า ท่าน
 มา อยู่ ใน เมือง ลอนดอน นี ^๕ สนุกนี้ ^๕ สบาย อยู่ ^๕ ฤ ^๕ ราช
 ทูต ตอบ ว่า สบาย อยู่ ปรินส เวลส จั้ง ถาม ว่า ได้
 ไป ดู ละคอน แล ของ ต่าง ๆ ทั่ว แล้ว ^๕ ฤ ^๕ ราชทูต ว่า
 ไป ดู ยัง ไม่ ทั่ว ปรินส เวลส จั้ง ถาม ว่า เมื่อ ไ
 ท่าน จะ กลับ ไป เมือง ไทย ราชทูต ตอบ ว่า อีก สาม
 ขวบ อาทิตย สี่ ขวบ อาทิตย ปรินส เวลส ว่า ท่าน จะ ไป
 ะ เมือง ฝรั่ง เสด ^๕ ด้วย ^๕ ฤ ^๕ ราชทูต ว่า อยาก จะ ไคร
 ะ แล้ว ปรินส เวลส ก็ กลับ ไป ใน ห้อง ที่ รั ^๕ เท้า ^๕ เจ้า
 พนักงาน จั้ง เชิญ ราชทูต ทั้ง สาม ไป กิน น้ำชา แล ขนม
 ใน ห้อง ที่ สำหรับ เลี้ยง ครั้น กิน แล้ว ราชทูต จั้ง พา กัน
 มา ดู รั ^๕ เท้า อยู่ ^๕ ครู่ ^๕ หนึ่ง กวัน ก็ เสด็จ ^๕ ขึ้น แล้ว รับ
 สั่ง ให้ ขุนนาง มา เชิญ ราชทูต ทั้ง สาม ไป เฝ้า ที่ ข้าง
 ใน จั้ง ตรัส ถาม ว่า สบาย อยู่ ^๕ ฤ ^๕ ราชทูต ทูล ตอบ
 ว่า สบาย อยู่ จั้ง รับ สั่ง ว่า บ่วย หาย แล้ว ^๕ ฤ ^๕ ราช

ทูต ทูล ว่า ข้าพเจ้า ไม่ได้ บ่วย บ่วย แต่ ตรี ทด เตียว
 นี้ หาย แล้ว กวีน รับ สิ่ง เท่า นั้น แล้ว เสด็จ ขึ้น ราช
 ทูต ก็ กลับ มา โขเตล

๑ วัน พุฒ เดือน สาม ขึ้น หก ค่ำ เวลา ดี ๆ ท่ม กวีน
 ให้ เชิญ ราชทูต ทั้ง สาม หม่อม ราโชทัย จมื่น ราชามาตย์
 นายพิจารณ์ สรรพ์ กิจ ไป ดู รำ เท้า อีก ครั้ง หนึ่ง ถึง
 เวลา พวก ราชทูต พร้อม กัน ขึ้น รถ ไป ที่ วัง บักกิ่งย่ำ
 แล้ว ไป นั่ง อยู่ บน ที่ แห้ง หนึ่ง ไกล จาก ที่ รำ เท้า
 ประมาณ สิบ วา เยนเนอริต กัสต์ จึง ถาม ราชทูต ว่า
 ท่าน ดู รำ เท้า ชอบ ใจ อยู่ ฤๅ ราชทูต ตอบ ว่า ชอบ
 ใจ แต่ ดู หา ถนัด ไม่ เยนเนอริต กัสต์ จึง นำ พวก ราช
 ทูต เข้า ไป ดู ใน ที่ ใกล้ เปน ที่ สำหรับ กวีน หยด พัก
 พวก ราชทูต ขึ้น ดู กวีน ทรง รำ เท้า กับ เจ้า น้อง ของ
 ปรินส์ อาตเบิด บาง ที่ ก็ เปดียน ทรง รำ กับ บิดา ของ
 ปรินส์ เฟรดดริก วิลเลียม ที่ จะ มา เปน เชย ราชทูต
 ดู อยู่ ประมาณ ครึ่ง ท่ม แล้ว พา กัน กลับ ออก มา นั่ง
 อยู่ หอง นอก ครั้น กวีน รำ เท้า เสร็จ แล้ว ก็ พา พระ
 ญาติ พระวงษ์ ออก ไป เสด็จ ที่ หอง นอก สำหรับ เสด็จ ฑะ

๑ พวก ราชทูต จึง พา กัน ไป คอย เฝ้า อยู่ ที่ ประตู
 เมื่อ กวีน จะ เสด็จ กลับ ครั้น กวีน เสด็จ แล้ว เสด็จ ออก

มา นอก ราชทูต ก้ม ศีรษะ คำนับ พร้อม กัน กวีน ก็
ก้ม พระเศียร ลง รับ แล้ว เสด็จฯ เสด็จ ไป ที่ ห้อง รำ ทำ
ราชทูต จึง พา กัน มา นั่ง อยู่ บน ที่ ตาม เติม อยู่ ประ
มาณ สิบ นาที เจ้า พนักงาน จึง มา เชิญ พวก ราชทูต
ไป กิน โต๊ะ ครั้น แล้ว ก็ กลับ มา นั่ง อยู่ อีก ประ
มาณ ครึ่ง ชั่วโมง กวีน จึง เสด็จ ขึ้น ราชทูต ก็ กลับ
มา โยเคด

๑ รุ่ง ขึ้น เป็น วัน กำหนด ซ้อม ทหาร ที่ ด่าน ชื่อ
ดุลวิซ คำมอน มิคเคอร์ เฟด จึง พา พวก ราชทูต ไป
ดู ที่ ด่าน นั้น ยาว ประมาณ สี่ร้อย เส้น กว้าง ประ
มาณ สี่ร้อย เส้น มี ทหาร เป็น ใหญ่ เป็น น้อย ทหาร
ม้า สาม พวก ม้าขาว หมู่ ๑ ม้าดำ หมู่ ๑ ม้าแดง หมู่
หนึ่ง พวก ทหาร เดิน ทำ แต่ง ตัว ต่าง ๆ ตาม หมวด
ตาม กอง เป็น หาดาย พวก มี พิณพาทย์ ทุก ๆ หมวด
พวก ทหาร ม้า ก็ มี แตร มี กลอง ทุก หมวด เมื่อ เดิน
กระบวน ดู เป็น ระเบียบ เรียบร้อย งาม สว่าง ทหาร ม้า
เดิน เป็น คับ เติมอ กัน ไม่ได้ ถัด กัน เมื่อ ห้อย ก็ ห้อย
เติมอ กัน ไป ไม่ มี ม้า ตัว ไต่ ขึ้น นำ ถ้า หลั่ง เมื่อ ทำ
ที่ จะ เข้า รบ ก็ ดู เกล่า คล่อง ว่อง ไว รวด เร็ว แข็ง
แรง นัก ทำ เปลี่ยน แปลง ทำ ทาง ต่าง ๆ เป็น หาดาย

อย่าง หาดาย กระบวน ดู อยู่ จน เลิก แล้ว ราชทูต ก็ พา
กัน กลับ มา โฮเตล ๖

๑ วัน จันทร์ เดือน ส้ม ขึ้น สิบเอ็ด ค่ำ กวัน รับ สั่ง
ให้ เชิญ ราชทูต ทั้ง ส้ม หม่อม ราโชทัย ไป ดู แต่ง งาน
อวาท เจ้า ลูก เธอ หญิง ใหญ่ กับ เจ้า เฟรดดริก วิด
เดียม ที่ วัด ชื่อ ซาเปล์ รอยด์ ถึง เวลา สี่ โมง เข้า
ราชทูต ทั้งส้ม หม่อม ราโชทัย พร้อม กัน ขึ้น รถ ไป
คอย อยู่ ที่ วัด ประมาณ ยี่สิบ นาที เจ้า หญิง มารดา
เจ้า เฟรดดริก วิดเดียม มา ถึง เข้า ไป ใน โบล เวลา ห้า
โมง เข้า กวัน จึง เสด็จ มา อีก ประมาณ ห้า นาที เจ้า
เฟรดดริก วิดเดียม จึง ตาม มา อีก ครู่ หนึ่ง ปรินส์ อาด
เบต จึง พา เจ้า ลูก เธอ หญิง ใหญ่ มา เจ้า หญิง นั้น
ทรง แต่ง องค์ ถ้วน เครื่องเพชร แต่ เลือ ทรง เปน เลือ
ขาว แล้ว มี ชาย ออก ไป ข้าง หลัง ยาว ประมาณ สิบ
ศอก มี หญิง ส้ม รูป งาม อายุ ๑๗ ร่น ราว คราว เดียว
แต่ง ตัว เหมือน กัน ถือ ชาย ผ้า นน สี คุ แต่ เจ้า เฟรด
ดริก วิดเดียม แต่ง อย่าง นาย ทหาร ๖

๑ ที่ นี้ ข้าพเจ้า จะ แจ้ง ความ ไว้ แต่ ย่อ ๆ ภาอ เปน
สังเขป ว่า เมื่อ แต่ง งาน เจ้า สอง องค์ นั้น ทำ อย่างไร
บ้าง ครั้น ถึง พร้อม กัน แล้ว เจ้า สอง องค์ จึง พา กัน

เข้า ไป คุณ เข้า ชม หน้า ดง ไหว้ พระ ฝ่าย มินิคเตอร์ ซึ่ง
 สวมตุ๊ ว่า เปน พระครู ผู้ ใหญ่ นั้น จึง ประกาศ ว่า ถ้า
 ใคร รู้ ความ ประการ ไต ที่ ไม่ ควร จะ ให้ เจ้า ทั้งสอง
 นี้ เปน ตำมี้ ภรรยา กัน ก็ ให้ ผู้ นั้น ว่า กล่าว ขึ้น ใน
 ขณะ นี้ ถ้า ไม่ ว่า แล้ว ก็ ให้ นิ่ง เสีย ที่ เดียว เกิด อย่า
 ว่า อะไร เลย ครั้น ไม่ มี ใคร ว่า กล่าว สิ่ง ไต แล้ว พระ
 ครู จึง ถาม เจ้า ทั้งสอง องค์ ว่า ถ้า ใคร ได้ ทำ ความ
 ใน ข้อ ที่ ห้าม ก็ ต้อง ให้ การ ตาม ศัตย์ ตาม จริง
 ใน เวลา นี้ อย่า บิด ไว้ จะ ต้อง ให้ การ เมื่อ วัน
 พระเจ้า พิกากษา ไทษ เจ้า ทั้งสอง องค์ นิ่ง อยู่ แล้ว
 พระครู ผู้ ใหญ่ จึง ถาม เจ้า เฟรดดริก วิดเดียม ว่า ท่าน
 จะ รับ เจ้า หญิง นี้ เปน ภรรยา แล้ว จะ อยู่ ด้วย กัน
 ตาม บัญญัติ ของ พระเจ้า จะ รักษา กัน จะ ร่วม ทุกๆ ร่วม
 ศุข กัน แด ไม่ ส้มัก ดังวาศ ด้วย หญิง อื่น ต่อ ไป
 จน ถึง ชีวิต จาก กัน ฤา เจ้า เฟรดดริก วิดเดียม ก็
 รับ คำ แล้ว พระครู นั้น จึง ถาม เจ้า หญิง รอยัด ว่า
 ท่าน จะ รับ เจ้า ชาย นี้ เปน ตำมี้ แล้ว จะ อยู่ ด้วย กัน
 ตาม บัญญัติ ของ พระเจ้า จะ รักษา กัน จะ พัง คำ แด
 ประนิบัติ กัน ให้ เปน เกரிய์ ยศ จะ ร่วม ศุข ร่วม ทุก
 กัน ไม่ ไป ส้มัก ดังวาศ ด้วย ชาย อื่น ต่อ ไป จน

กราบ เท่า สิ้น ขีวิตร จาก กัน ฤา เจ้า หญิง รอยด์ ก็
 รับ คำ แล้ว พระครู จึง ถาม ว่า ใคร จะ ยก ให้เจ้า
 หญิง นี้ แต่ง งาน กับ เจ้า ชาย เจ้า อาตเบต ผู้ บิดา
 ของ เจ้า หญิง รอยด์ ก็ ภา เจ้า หญิง ไป มอบ ให้ แก่
 พระครู ผู้ ใหญ่ ฝ่าย พระครู จึง รับ มือ เจ้า หญิง นั้น
 มา จาก บิดา แล้ว จับ มือ ขวา ของ เจ้า เฟรดดริก
 วิดเลียม ให้ มา จับ มือ ขวา ของ เจ้า หญิง รอยด์
 แล้ว พระครู จึง อ่าน คำ สัญญา ให้ เจ้า เฟรดดริก วิด
 เลียม ว่า ตาม ะ

๑ ใจ ความ ว่า ข้าพเจ้า ชื่อ ปริณส์ เฟรดดริก วิดเลียม
 จะ ขอ รับ ปริณส์ รอยด์ เป็น ภรรยา ได้ แต่ง การ อาวาท
 มงคล ตั้ง แต่ วัน นี้ ไป จะ ดี จะ ชั่ว จะ มี จะ จน จะ ทุกข
 จะ สุข ด้วย กัน จะ รัก กัน จน วัน ตาย ตาม โอวาท
 ของ พระเจ้า แล้ว เจ้า เฟรดดริก วิดเลียม ก็ วาง มือ เจ้า
 หญิง รอยด์ พระครู จึง ให้ เจ้า หญิง รอยด์ เอา มือ ขวา
 จับ มือ ขวา ของ เจ้า เฟรดดริก วิดเลียม ไว้ บ้าง พระครู
 จึง อ่าน คำ สัญญา นั้น ให้ เจ้า หญิง นั้น ว่า ตาม ความ
 ที่ ว่า ก็ คล้าย กัน กับ ความ ก่อน ที่ เจ้า เฟรดดริก วิด
 เลียม ว่า แต่ ผิด กัน เล็ก น้อย ที่ ว่า จะ พัง ถ้อย คำ
 แด่ ปณิบัติ ตาม แล้ว เจ้า สอง องค์ ก็ วาง มือ ออก

จาก กัน เจ้า เฟรดดริก วิดเลียม จึง เอา แหวน ที่ เรียก
ว่า แหวน ก่อว วาง ลง บน หลัง สมุด ให้ แก่ พระครู
พระครู ก็ หยิบ เอา แหวน นั้น กลับ คืน ให้ แก่ เฟรดดริก
วิดเลียม เจ้า เฟรดดริก วิดเลียม รับ แหวน นั้น มา แล้ว
จึง สรวม ได้ ใน นีว นาง มือ ข้าง ซ้าย ของ เจ้า หญิง
รอยัด แล้ว เจ้า เฟรดดริก วิดเลียม ก็ จับ แหวน ถือ ไว้
จึง กล่าว คำ ว่า เรา จะ รับ ท่าน เปน ภรรยา ของ เรา
ด้วย แหวน วง นี้ เรา คำนับ ท่าน ด้วย กาย ของ เรา
แด่ ทรัพย์ สมบัติ ของ เรา ที่ มี อยู่ใน โลกย์ นี้ แล้ว
ก็ วาง มือ ออก จาก แหวน คุณ เข้า ลง ทั้งสอง องค์
พระครู กับ พวก ศิษย์ ก็ สวด ขึ้น พร้อม กัน เมื่อ สวด
จบ ลง แล้ว จึง ให้ เจ้า สอง องค์ จับ มือ กัน ไว้ แล้ว
พระครู จึง ว่า พระเจ้า ได้ โปรด ให้ เจ้า ทั้งสอง นี้ เปน
สามี ภรรยา กัน แล้ว ตั้ง แต่ นี้ ไป อย่า ให้ ผู้ใด
ผู้หนึ่ง ทำ ให้ พรัด พาก จาก กัน เลย จน กราบ เท้า
สิ้น ชีวิต จาก กัน แล้ว พระครู ก็ อวย พร ให้ แต่
บัดนี้ พวก ศิษย์ ทั้งปวง ก็ ร้อง เพลง อวย พร ขึ้น พร้อม
กัน แล้ว ประโคม มะโหรี บัณฑิต เลี้ยง ดนนั้น ก็ ก้อง
ไป ทั้ง โปด เมื่อ สวด จบ การ เสร็จ กัน นั้น เวลา
บ่าย โมง หนึ่ง ก็นั้น จึง เสด็จ กลับ ไป วัง บักกิ่งฮำ พร้อม

ด้วย พระวงษา นุวงศ์ ทั้งสอง ฝ่าย ใน เวลา ทำ การ
 อาวาท ที่ ใน โบสถ์ นั้น ผู้ ซึ่ง เข้า ไป ทั้ง ชาย หญิง ประ
 มาณ สอง ร้อย คน เข้า ไป ได้ แต่ พระญาติ พระวงษ
 กับ เจ้า พนักงาน แด พวก มะโหรี อีก ขุนนาง ผู้ ใหญ่
 ทั้ง ภรรยา แต่ ล้วน คน ที่ โปรด ปราน มาก จึง ได้ เข้า
 ไป มีสเตอร์ เฟลด์ บอก ราชทูต ว่า ขุนนาง แด เสรี
 ปรารถนา จะ ใคร่ เห็น การ นี้ มาก นัก แต่ ว่า ถึง จะ เสีย
 เงิน คน หนึ่ง ดัง สอง พัน ปอน คิด เปน เงิน บาท สอง
 ร้อย ซึ่ง ก็ เข้า มา ไม่ได้ ใน คำ วัน นั้น กวีน ให้ เชิญ
 ราชทูต ทั้งสาม หม่อม ราโชทัย จหมื่น ราชามาตย์
 นาย พิจารณ์ สรรพ์ กิจ ไป พัง มะโหรี สำหรับ ใหญ่ ที่
 วง บั๊กกิ่งฮ่า มี ชาย พวก หนึ่ง หญิง พวก หนึ่ง ร้อง ขับ
 กล่อม ตาม ภาษา อังกฤษ กวีน แด บรินส์ อาต์เบิด กับ
 เจ้า ลูก เธอ ชาย หญิง บรินส์ เฟรดดริก วิดเดียม พระ
 วงษานุวงศ์ ของ กวีน แด ขุนนาง ฝ่าย ใน ฝ่าย นำ ไป
 ประชุม กัน หลาย ร้อย คน ถึง เวลา สี่ ห้า กวีน โปรด
 ให้ พวก ราชทูต ไป กิน น้ำชา กาแฟ ขนม ผลไม้ เจ้า
 พนักงาน ก็ นำ ไป ที่ ห้อง เลี้ยง ครั้น กิน เสร็จ จึง กลับ
 มา นั่ง พัง อยู่ ตาม ที่ จน สอง ยาม เสด็จ กวีน เสด็จ ขึ้น
 ราชทูต ก็ กลับ มา โยเอด

ว่า ด้วย กวีน ให้ เจ้า หญิง ลูก เธอ ปรีณส์เค็ค
กับ ปรีณส์ เฟรดตริก วิดเดียม ลา ไป เมือง บรูเซีย แด

ราชทูต ไป ดู คุณ แด คลัง แด แม่ น้ำ เทมส์

๑ วัน เสาร์ เดือน สามี แรม คำ หนึ่ง กวีน ให้ เชิญ
พวก ราชทูต ไป ที่ วัง ชื่อ เซนต์เยมส์ เป็น ราชวัง เก่า
เดี๋ยว นี้ กวีน ไม่ได้ เสด็จ อยู่ โปรด ให้ คุณ แกมบริช
อยู่ วัง นั้น กวีน จะ ให้ เจ้า หญิง ลูก เธอ ปรีณส์เค็ค
รอยัล กับ ปรีณส์ เฟรดตริก วิดเดียม ซึ่ง เป็น สามี ลา
ไป อยู่ ด้วย กัน ที่ เมือง บรูเซีย คือ เมือง ของ เจ้า เฟรด
ตริก วิดเดียม ถึง เวลา บ่าย โมง เศษ มีสเตอร์ เฟลด์
กับตัน เกดเวอร์ริง ก็ พา พวก ราชทูต ขึ้น รถ ไป ถึง วัง
เจ้า พนักงาน จึง ให้ ราชทูต คอย อยู่ ที่ ห้องใหญ่ กับ
ด้วย พวก ขุนนาง อังกฤษ ทั้ง ภรรยา พร้อม กัน จน บ่าย
สอง โมง กวีน เสด็จ ออก เจ้า พนักงาน เปิด ประตู
พวก เลอร์ดี แด พวก ขุนนาง กับ พวก ราชทูต ก็ เดิน
ตาม กัน เข้า ไป เป็น แถว กวีน เสด็จ ยืน อยู่ ตรง หน้า
พระ ที่ นั่ง โธรม ถัด ไป ข้าง ซ้าย ปรีณส์ อาดเบิต ต่อ
ไป ปรีณส์เค็ค รอยัล แล้ว ปรีณส์ เฟรดตริก วิดเดียม แด
คัสเซด เกนส์ มาร์ดา กวีน ยืน เรียง กัน ไป แต่ พวก

พระ ญาติวงศ์ นอก นั้น ยืน เรียง กัน อยู่ ข้าง หลัง กวีน
 อีก แถว หนึ่ง ประมาณ ยี่สิบ เอ็ด ยี่สิบ สอง คน เมื่อ
 ขุนนาง เดิน เข้า ไป ใกล้ ที่ กวีน ทรง ยืน อยู่ นั้น ขุนนาง
 ผู้ เข้า ไป จึง ส่ง ก้าว คือ กระดาด ที่ เขียน ชื่อ แด่ ตำแหน่ง
 ของ ตัว ให้ กับ ขุนนาง ผู้ หนึ่ง ซึ่ง ยืน อยู่
 ริม กวีน อ่าน ถวาย ว่า คน นั้น เปน ขุนนาง ตำแหน่ง
 นั้น แล้ว จึง เดิน เข้า ไป ตรง กวีน ก้ม ศีรษะ ลง คำนับ
 กวีน ก็ ก้ม พระเศียร ย่อ พระองค์ ลง รับ แล้ว ต่อ ไป
 บริณส์ อาตเบต แด่ เจ้า ซึ่ง ยืน เรียง กัน อยู่ ทุก ๆ องค์
 แล้วก็เคย มา ออก ประตู ข้าง หนึ่ง ไป คอย อยู่ ห้าง นอก
 แต่ พวก ราชทูต กวีน โปรด ให้ ดู อยู่ ข้าง ใน จน สำเร็จ
 พวก ขุนนาง กับ ภรรยา ซึ่ง เข้า ไป นั้น ประมาณ พัน คน
 กวีน เสด็จ มา ยืน รับ คำนับ บริณส์ อาตเบต บริณเศศ
 รอยัล บริณส์ เฟรดดริก วิดเลียม ดัชเชส เกนด แด
 พระวงษา นวงษ แต่ เวลา บ่าย โมง หนึ่ง จน ถึง บ่าย ดี
 โมง เศษ จึง เสด็จ ขึ้น

๑ วัน อังคาร เดือน สยาม แรม ดี คำ เวลา ใน เที่ยง
 บริณส์ เฟรดดริก วิดเลียม พา บริณเศศ รอยัล กลับ ไป
 เมือง ปรูเซีย ทาง ที่ เจ้า ทั้งสอง จะ ไป ลง เรือ นั้น แต่
 บันดา ราษฎร ทุก บ้าน ทุก เรือน จัด แจง ตก แต่ง บัก

ดอก ไม้ กิ่ง ไม้ ยก ธง ทั้งสอง ฟาก ถนน จน ตลอด
ถึง ท่า ที่ จะ ลง เรือ แต่ พวก ราชทูต หา ได้ ไป ดู ไม่
ด้วย มี ธุระ ไป เยี่ยม ญาติ ญาติ ญาติ ใน วัน
นั้น น้ำ ค้าง แขง ตก ยัง ค่ำ ที่ บน ถนน หนา ประมาณ
ห้า นิ้ว หก นิ้ว แด่ ดู ชาว ล้อด เหมือน นา เกลือ ะ

๑ วัน จันทร์ เดือน ส้ม แรม สิบ ค่ำ เวลา เข้า สอง
โมง ราชทูต ไป ดู คน โทษ ถึง สิ้น ชีวิต เขา ผูก
คอ แขนง ที่ น้ำ คู คน นั้น เปน โทษ เพราะ ยิง คน
ตาย ะ

๑ วัน ศุกร เดือน ส้ม แรม สิบ สี่ ค่ำ มีศเตอร์ เฟด
พา พวก ราชทูต ไป ดู คลัง เงิน คลัง ทอง ที่ คลัง นั้น
ทำ หนา ก่อ ด้วย ดินตา แผ่น ใหญ่ ๆ มี ผู้ รักษา
๑๐๐ คน มั่น คง ทอง แด่ เงิน ซึ่ง ไว้ ใน คลัง ทำ เปน
ตึก ๆ ประมาณ ยาว คอก คืบ หนา ใหญ่ สอง นิ้ว หนา น้อย
นิ้ว กิ่ง วาง ลำดับ ช้อน กัน ขึ้น ไป เหมือน กอง อิฐ เปน
หลาย กอง ะ

๑ วัน เสาร์ เดือน สี่ ขึ้น ค่ำ หนึ่ง พวก ราชทูต ไป หา
เลอร์ด ปาณิมิคดอน ซึ่ง เปน ที่ ผู้ ดำรง ราชการ ทู ทั้ง เมือง
แด เลอร์ด กดาเรนดอน เปน ผู้ ดำรง ราชการ ฝ่าย กรมท่า

บอกว่า จะ ขอ ถา กลับ ขึ้น เข้า มา กรุง เทพ ฯ ลอวัด
กตาเรนดอน ก็ รับ คำ ว่า แล้ว จะ กำหนด วัน ให้ ฑะ

๑ วัน พุฒ เดือน ลี ขึ้น ห้า ค่ำ มิสเตอร์เฟาส พา พวก
ราชทูต ไป ลง เรือ กตไฟเที่ยว ดู ตาม ลำ แม่น้ำ เทมส์ แม่
น้ำนี้ อยู่ ใน กลาง เมือง ลอนดอน เหมือน อย่าง แม่น้ำ
เจ้า พระยา ที่ อยู่ ใน กรุง เทพ ฯ นี้ แม่น้ำ นั้น มี ตะพาน
ข้าม แปร แห่ง บาง ตะพาน ทำ ด้วย เหล็ก บาง ตะพาน
ก่อ ด้วย ดินตา ใน จังหวัด ที่ ทำ ตะพาน เมื่อ น้ำ ขึ้น
ฤก ลีบเอค ค่อก ลง ฤก เจ็ด ค่อก เศษ พ้น ตะพาน
ลง ไป น้ำ ฤก มาก กำปั่น ใหญ่ เข้า ออก ได้ แม่น้ำ นั้น
บาง แห่ง กว้าง บาง แห่ง แคบ กัน กับ แม่น้ำ ใน กรุง เทพ ฯ
บาง แห่ง ก็ แคบ กว่า ตาม ริม คลัง ทั้งสอง ฟาก ลง
เขื่อน เหล็ก บ้าง เขื่อน ดินตา บ้าง เขื่อน ไม้ บ้าง
มี ตึก แล อยู่ ตลอด ไป ตาม ลำ น้ำ แต่ กำปั่น ที่ อยู่ ใน อยู่
แต่กำปั่นขึ้น ต้อง ไป มา ทั้ง ใหญ่ ทั้ง เล็ก เปนเรือ กต
ไฟ บ้าง เรือ ใบ บ้าง มากกว่า หมื่น ลำ ราชทูต ดู ลง
ไป ตาม ลำ แม่น้ำ ทาง ประมาณ หก ร้อย เส้น แล้ว จึง
กลับ ขึ้น มา แวะ ดู กำปั่น เหล็ก ลำ ใหญ่ ที่ ต่อ ใหม่
เจ้า ของ เรือ เหน พวก ราชทูต ขึ้น ไป บน กำปั่น ก็ มี
ความ ยินดี มา ต้อน รับ นำ ไป เทียว ดู บอก กล่าว ชี้

นาง จน ตลอด ลำ แล้ว ราชทูต ก็ ลง เรือ กลไฟ กลับ
มา ไชยเขต

ว่า ด้วย กวีน ตั้ง ขุนนาง

แต่ ราชทูต เข้า เผ้า กวีน ทูล ถา แด่ ที่ ข้าง คน บ้า

แต่ บริติช มิวเซียม

๑ รุ่ง ขึ้น วัน พุทธศักราช เดือน สี่ ขึ้น หก ค่ำ กวีน รับ
สั่ง ให้ เยนเนอรัล กัดด์ มา เชิญ พวก ราชทูต ไป เผ้า ที่ วัง
เซนต์ เยมส์ เบน วัน กำหนด พวก ขุนนาง เข้า เผ้า แล้ว
จะ โปรด ตั้ง ขุนนาง ด้วย เวลา บ่าย สอง โมงเศษ พวก
ราชทูต ก็ ขึ้น รถ ไป คอย อยู่ ที่ วัง ถึง เวลา บ่าย สาม
โมง กวีน เสด็จ มา ให้ เปิด ประตู ขุนนาง ก็ เข้า ไป
คำนับ ทุก คน แต่ ขุนนาง ซึ่ง จะ รับ เบน ที่ เซอร์ นั้น เข้า
ไป นั่ง คุก เข้า ลง อยู่ ตรง พระภักตร์ กวีน จึง เอา พระ
แสง ดาบ วาง ลง บน บ่า ซ้าย แล้ว ยก มา วาง ลง บน
บ่า ขวา แล้ว ยืน พระหัตถ์ ออก มา ขุนนาง คน นั้น
จึง เอา มือ ของ ตัว รอง ลง ใต้ ผ้า พระหัตถ์ เอา ปาก
จูบ ธรรมเนียม ที่ นั้น แล้ว ลูก ขึ้น เดิน ถอย หลัง ออก
ไป ไกล ประมาณ สาม วา แล้ว จึง กลับ นำ เดิน ออก
ไป แต่ ฝ่าย ขุนนาง หวัง เมือง เข้า ไป ถึง ก็ คุก เข้า ลง
ข้าง นั้น ตั้ง หนังสือ ถวาย กวีน ทรง รับ เอา แล้ว ยืน

พระหัตถ์ ให้ ทำ เหมือน เช่น ว่า มา แล้ว ทุก ๆ คน จน
 บ่าย สี่ โมงเศษ ก็วัน จึง เสด็จ ขึ้น เสด็จ ฤทธาเรนดอน
 จึง บอก ราชทูต ว่า ก็วัน กำหนด ให้ พวก ราชทูต เข้า
 เฝ้า ทูล ถา ใน วัน พรุ่ง นี้ ะ

๑ วัน ศุกร เดือน สี่ ขึ้น เจ็ด ค่ำ เวลา บ่าย สาม โมง
 ราชทูต ทั้งสาม หม่อม ราโชทัย จมื่น ราชามาตย์
 นาย พิจารณ์ สรรพ กิจ ขุน ปริชา ชาญ สุ่มท่า ล่าม เจ็ด
 คน พร้อม กัน ขึ้น รถ ไป เฝ้า ที่ วัง บั๊กกิ่งฮ่า ก็วัน โปรด
 ให้ พวก ราชทูต เข้า ไป เฝ้า ใน ห้อง เรียก ว่า ห้อง จัน
 ห้อง นั้น ตก แต่ง ถ้วน แต่ ของ จัน เปน เครื่อง ประดับ
 ประดา แด เครื่อง ใช้ โต๊ะ เก้าอี้ เปน ของ จัน ทั้งสิ้น ก็วัน
 กับ ปริณส์ อาตเบต ยืน เคียง กัน อยู่ ครั้น พวก ราชทูต
 คำนับ พร้อม กัน แล้ว ก็วัน จึง ตรัส เรียก หม่อม ราโช
 ทาย เข้า ไป แล้ว ตรัส ว่า พวก ราชทูต มา อยู่ ใน เมือง
 ดอนดอน เรา ได้ ยิน ว่า มี ความ สุข อยู่ แต่ เสีย ดาย
 นัก ที่ ต้อง มา ถูก ระบุ หมาย ราชทูต ให้ ทูล ว่า ความ
 หมาย นั้น ไม่ ดี เปน ไฉน นัก ด้วย มา อยู่ หมาย ก็ เคย ไป
 ก็วัน จึง รับ สั่ง ว่า เรา ปราบณา ให้ พวก ท่าน ทั้งปวง
 ไป จง ดี มี ความ สุข ตลอด ถึง บ้าน ถึง เมือง เกิด เมื่อ
 ท่าน ทั้งปวง ไป ถึง แล้ว จง กราบ ทูล พระเจ้า กรุง สยาม

ด้วย ว่า เรา ขอ ให้ ทรง พระชน มายุศม์ ยืน ยาว อยู่
ใน ราช สมบัติ ทั้งสอง พระองค์ อนึ่ง กิจการ อัน ไค
ที่ ท่าน ได้ เหน ได้ ยิน จง กราบ ทูล ถวาย ชี้แจง ให้ ทรง
ทราบ ด้วย หม่อม ราโชทัย ก็ บอก ราชทูต ตาม
รับ สั่ง แล้ว จึง ทูล ว่า ถ้า พวก ข้าพเจ้า ได้ กลับ ไป
ถึง กรุง เทพ ฯ แล้ว จะ กราบ ทูล ให้ ถิ่น ถ้วน ว่า พระ
องค์ ทรง พระ เมตตา โปรด ปราน รั้ง ร้อง ให้ มี ความ
สุข สบาย อย่างไร แด่ การ อัน ไค ที่ พวก ข้าพเจ้า ได้
เหน ได้ ยิน ก็ จะ กราบ ทูล ให้ เสร็จ ดั้น ทุก ประการ
กวัน จึง รับ สั่ง ว่า ดี แล้ว บรินด์ อาดเบิต จึง ครัด บ้าง
ความ ก็ คล้าย กับ กวัน รับ สั่ง แล้ว พวก ราชทูต ก็ ทูล
ลา ออก มา ขึ้น รถ กลับ ไป โศเคศ

๑ วัน เสด็จ เดือน สี่ ขึ้น แผลด คำ พวก ลอร์ด ที่ เปน
ขุนนาง ผู้ใหญ่ เอา ทรา สำหรับ ที่ ไป คั้น ถวาย แก่
กวัน ทูล ลา ออก นอก ราชการ ด้วย เกิด ความ ชื่น
เพราะ รับ ชูระ ฝ่าย ฝรั่งเคศ

๑ วัน จันทร์ เดือน สี่ ขึ้น ดิบ คำ พวก ราชทูต ไป ด
ที่ ชัง คน บ้า ทำ เปน คึก ใหญ่ กว้าง ขวาง ใน นั้น มี
ที่ สำหรับ สั่ง สอน ศาสนา เทษ ให้ คน บ้า ฟัง ทุก วัน

อาทิตย์ ที่ ใน ตึก เบน ห้อง ใหญ่ บ้าง ห้อง เล็ก บ้าง
 แต่ บ้าง ที่ คลั่ง มาก ไม่ ได้ สติ ตื่น โดด โดด โผน โผน
 เสา โผน ไม่ ทำ ร้าย แก่ คน อื่น ๆ ตั้ง นั้น ชัง ไว้
 ใน ห้อง มี เบาะ มี นวม ตาม พื้น แด ฝา ถึง จะ ตื่น รน
 ประการ ไต เนื้อ ตัว ก็ ไม่ เจ็บ ซ้ำ ใน ตึก นั้น ทำ
 สอาด หอมจืด งดงาม ประการ หนึ่ง ว่า เรือน เสรีรัฐ มี
 หมอ แด คน คอย ประนบัติ รักษา ประจำ อยู่ มิ ได้ ขาด
 บ้าง ผู้ ชาย ก็ เอา ไว้ ส่วน ชาย บ้าง ผู้ หญิง ก็ เอา ไว้
 ตาม ผู้ หญิง มิ ให้ ปน ปะ คละ กัน ผู้ ประนบัติ นั้น พุดจา
 สิ่ง ไต ถ้วน อ่อน หวาน ปลอบ โยน มิ ให้ คน บ้าง
 เคือง ใจ เลย ๓

๑ วัน พุฒ เดือน สี่ ขึ้น สิบสอง ค่ำ มีศเคอร เฟลด์
 เชิญ พระราช สำนั ของ กวิน กับ ลำนา ฉบับ หนึ่ง มา
 ส่ง ให้ ราชทูต ๓

๑ วัน พุทศัศั เดือน สี่ ขึ้น สิบสาม ค่ำ พวก ลอร์ด
 คน ใหม่ เข้า รับ ครา ลำหรับ ที่ ว่า ราชการ แทน ลอร์ด
 คน เก่า ๓

๑ วัน ศุกร เดือน สี่ ขึ้น สิบสี่ ค่ำ พวก ราชทูต ไป
 ดู ที่ บริดจ มิวเซียม เป็น ที่ ไว้ รูป สัตว์ ต่าง ๆ คือ
 สัตว์ บก สัตว์ น้ำ แต่ เป็น รูป สัตว์ ตาย แล้ว ฝา ท้อง

เอา ยา ไล่ ไม่ ให้ เน่า เบื่อย เลี้ย ไป ดู เหมือน ยัง
มี ชีวิต อยู่ เวลา คำ ไป ดู อีก แห่ง หนึ่ง ที่ นั้น เรียก
มาดำ คุดชอวต์ นั้น ต่าง เปน ที่ ชาย ของ นั้น สอง
นั้น ตาม ทำ เปน รูป ปั้น ด้วย วัสดุ ประถม มี รูป กว้าง
รูป ปรีนส์ อาตเมต แด เจ้า ลูก เธอ ท่งเก๊า องค์ กับ
พระวงษา นุวงษ แด รูป กระษัตริ์ ต่าง เมือง ต่าง ชาติ ก็
มี มาก รูป ลูก รูป เลอรต รูป คน อื่น ๆ ยืน บ้าง
นั่ง บ้าง บาง รูป ก็ กอดอก หน้า กอดอก ตา ได้ รูป ผู้
หญิง คน หนึ่ง นอน หาย ใจ ดู เหมือน คน นอน หลับ รูป
ท่งปวง แด่ง ตัว ด้วย เลื้อ ผ้ำ แด ของ อื่น ตาม ยศ ล้วน
ของ จริง ๆ ทั้งสิ้น ดู ผิว พ้น ลันฐาน เหมือน คน เปน
หนัง พุดจา ปราไธย ตาม มิตร ี่ สหาย ไป มา เยี่ยม เยียน
ซึ่ง กัน แด กัน

๑ วัน เ दौर เดือน ี่ ขึ้น ดิบห้า คำ เวลา ยาม หนึ่ง
กับ ดิบ นาที่ มี จันทร อุปราคา จับ ข้าง ทิศ อาคเนย์

ว่า ด้วย ราชทูต ออก จาก เมือง ถอนดอน
ไป ถึง ท่า โตเวอ แด ความ กลับ ว่า ด้วย ประเทศ

เครดบริดดิน

๑ วัน จันทร เดือน ี่ แรม สอง คำ มีสเตอร์ เฟลด์
มา แจ้ง แก่ ราชทูต ว่า ได้ รับ หนังสือ กำหนด มา ว่า

อีก สาม วัน พวก ราชทูต จะ ได้ ออก จาก เมือง ดอน
คอน รุ่ง ชื่น ราชทูต ไป ลา ลอร์ด มาดแมคเบอรี่ ผู้
สำเร็จ ราชการ ฝ่าย เมือง ต่าง ประเทศ แทน ลอร์ด กัด
เรนดอน ฑะ

๑ วัน พฤษภที่ เดือน สี่ แรม ห้า ค่ำ เวลา เข้า สอง
โมง มิคเตอร์ เฟด เชิญ ราชทูต กับ ขุนนาง แล ผู้
มี ชื่อ พร้อม กัน ยี่สิบ เจ็ด คน ขึ้น รถ ไฟ ออก จาก
เมือง ดอนคอน ทาง เจ็ด สิบ สอง ไมล์ คือ สาม พัน
สอง ร้อย สามสิบ เส้น ถึง ท่า โตเวอ มิคเตอร์ เฟด
จัด แจง ให้ ขึ้น ไป กิน อาหาร บน โฮเตล ภัต อยู่ จน
เกือบ ถึง ม่าย โมง หึ่ง จึง ได้ ลง เรือ กด ไฟ ออก
จาก ท่า โตเวอ ข้าม ทะเล ไป ท่า กาลิศ ฟาก ข้าง ฝรั่งเศส
เศศ แต่ ท่า โตเวอ ถึง ท่า กาลิศ ทาง ยี่สิบ ไมล์ คือ
เก้า ร้อย เส้น เมื่อ ไป ถึง กาลัง ทาง แด ดุ ฝั่ง ทั้ง
สอง ข้าง คือ ฝั่ง อิงแคลนด ฝั่ง ฝรั่งเศส ฑะ

๑ ที่ นี้ จะ ถัด ว่า ด้วย ภูมิ ประเทศ เกาะ เมือง อัง
กฤษ ที่ เรียก เครตบริดิน ถ้า จะ วัด โดย ยาว ห้า ร้อย
แปด สิบ ไมล์ คิด อย่าง ไทย เปน หก สิบ ห้า โยชน์
กับ ร้อย เส้น แต่ โดย กว้าง นั้น บาง แห่ง แคบ บาง
แห่ง กว้าง จะ กำหนด แน่ ไม่ได้ เกาะ นั้น อยู่ใน มหา

สมท อัดตันติก ทิศ ตะวัน ตก เคียง เหนือ แห่ง เมือง ไทย
 ที่ ใน เกาะ เครตบริตติน มี ภูเขา มาก ต้น ไม้ น้อย มี หัว
 เมือง ใหญ่ อยู่ ใน เกาะ แปร ดิบ ห้า เมือง มี กำบัง ไป
 เทียว คำ ขาย แก่ นา ๆ ประเทศ ประมาณ สาม หมื่น
 ล้า ที่ ใน เกาะ เครตบริตติน เมือง ถอนตอน เปน เมือง
 หลวง ตั้ง อยู่ ฝ่าย ทิศ อาคเนย์แห่ง เกาะ นั้น ที่ ใน เมือง
 ทำ งต งาม นึก แต่ ไม่ มี กำแพง ล้อม มี แต่ บัอม
 ใหญ่ อยู่ แห่ง หนึ่ง มี วัด ประมาณ หลาย ร้อย วัด ที่
 เปน วัด ใหญ่ ชื่อ ชันต์เปาโต หนึ่ง แล เวศต มินส์เคอ
 แอบเบ หนึ่ง

๗๕

๑ มี โรง ถคร ใหญ่ อย่าง ดี กว่า ดิบ แห่ง แต่ ถคร
 นั้น ไม่ ได้ ไป เล่น ที่ อื่น ๆ เหมือน ถคร ใน เมือง นี้
 เล่น อยู่ แต่ ใน ดึก ก็ ไว้ สำหรับ เล่น เล่น เมื่อ เวลา
 กตางคืน ตั้ง แต่ ท่ม ที่ ทำไป จน ต้อง ยาม จึ่ง เลิก ถ้า
 คน จะ เข้า ไป ด ก็ ต้อง เสีย เงิน ให้ มาก บ้าง น้อย
 บ้าง ตาม ที่ ดี แล ไม่ ดี ใน ดึก โรง ถคร นั้น ทำ
 เปน ลี ชั้น บ้าง ห้า ชั้น บ้าง ถ้า คน มั่ง มี ก็ อยู่ ชั้น ต่ำ
 ต้อง เสีย เงิน มาก ด้วย เหน ตัว ถคร ใกล้เคียง ชั้น
 ไป เสีย เงิน น้อย ลง แต่ เหน โกล ออก ไป ทุก ชั้น
 ด้วย ที่ สูง

๗๖

๑ มี ตึก เลี้ยง คน บ่วย ไข่ ประมาณ ร้อย ห้าสิบ ตึก มี ที่ สอน หนังสือ เด็ก ประมาณ สาม ร้อย ตึก เศษ ที่ แจก ยา คน ยาก จน ประมาณ สอง พัน แห่ง คุณ ได้ คน โทษ มี อยู่ สิบสี่ คน คน ที่ คิด คุณ ไม่ได้ ได้ ตรวน จำจอง เคย เป็น แต่ ชัง ไว้ ไม่ ให้ ไปไหน ผู้ คุณ รักษา กวด ชัน ไข่ ทำ การ อยู่ ใน นั้น ไม่ จำ ให้ ออก ไป ทำ การ ข้าง นอก คุณ นั้น ก่อ ด้วย ดินธา หนา แน่น มัน คง มาก มี ทหาร คอย ระวัง รักษา อยู่ เป็น นิจ พร้อม ด้วย เครื่อง ศาตรา อาวุธ ตก กระสุน ดิน ด้า ใน คุณ ทำ สอาด มี ที่ สอน ศาสนา ให้ คน พัง ทุก วัน อาทิตย มี หมอ ยา อยู่ สำหรับ รักษา โรค มี ที่ นั่ง ที่ นอน เลื่อ กางเกง ผ้า ห่ม นอน พร้อม ทุก คน แต่ อาหาร การ ถน พาน จะ ขัด สัน จำ แจก ให้ แต่ ภาอ เลี้ยง ชีวิต ถึง ใคร มี มิตรสหาย ญาติกา หา มา ส่ง ก็ ไม่ได้ ด้วย ผู้ คุณ ไม่ เบ็ด ประตุ ให้ เข้า ไป เหตุ นั้น คน ที่ คิด คุณ จึง ต้อง ออด หยาก ลำบาก มาก

๑ ใน เมือง ตอนตอน มี ถนน หาดาย ร้อย ถนน ๆ ที่ เป็น ถนน ใหญ่ ประมาณ กว้าง แปด วา ที่ เป็น ถนน เล็ก กว้าง ห้า วา บ้าง สี่ วา บ้าง ถนน ทั้ง นั้น ปลูก ด้วย ดินธา ทำ เหมือน แผ่น อิฐ แต่ ปลูก ตะแคง สำหรับ รถ แด

ม้า เติบ ริม ถนน ทั้งสอง ข้าง ยก ขึ้น สูง หก นิ้ว กว้าง
 ประมาณ ห้า ศอก ปู ด้วย ดินตา ใหญ่ น้ำ ศอก คืบ
 ดี เหลี่ยม เปน ทาง คน เติบ แล้ว มี พวก อำเภอก คอย
 ดู เหตุ การ เติบ ประจำ รักษา อยู่ ทุก ถนน ทั้ง กลาง
 วัน แด กลาง ค่ำ ตาม สอง ข้าง ถนน มี เสา เหล็ก สูง
 ประมาณ ห้า ศอก บัก ห่าง กัน ประมาณ สิบ วา แต่
 บัก เชื่อง กัน เปน พัน ปลาด ไม่ บัก เปน คู่ บน ปลาด เสา
 ได้ โคม แก้ว ตาม ไฟ ใน เวลา กลาง ค่ำ ไฟ ที่ ตาม
 อังกฤษ เรียก แคศ เปน ของ ประหลาด ไม่ ต้อง ใช้ น้ำ
 มัน แด ได้ เหมือน ตะเกียง ธรรมดา เปน แต่ หลอด
 ขึ้น ไป เอา แด ไฟ จุด ที่ ปลาด หลอด ก็ ปิด สว่าง ดี
 เมื่อ จะ ให้ดับ ก็ ปิด ควลง เสีย อย่า ให้ลม เติบ ได้ ไฟ
 ก็ดับ อัน ไฟ แคศ นั้น อังกฤษ ใช้ ทั่ว ไป ทุก บ้าน
 ทุก เรือน เรือน ทั้งปวง ที่ ใน เมือง ลันตัน แต่ ตึก ทั้ง นั้น
 ก่อ ด้วย ดินตา บ้าง ด้วย อิฐ บ้าง ทำ เปน สาม ชั้น บ้าง
 สี่ ชั้น บ้าง ห้า ชั้น บ้าง หก ชั้น บ้าง แต่ หลังคา ทำ แบบ ๆ
 บาน นำ ต่าง ทำ เปน สอง ชั้น กระจก อยู่ ชั้น นอก บาน
 ไม่ อยู่ ชั้น ใน แล้ว มี ม่าน อีก ชั้น หนึ่ง บน แพร บ้าง
 เปน ผ้า บ้าง ผ้าม่าน ข้าง ใน ปิด กระจาด ถาย พื้น
 เรือน นั้น ปู พรม ไม่ได้ ปู เสื่อ เหยย ทุก บ้าน ทุก เรือน

ที่ ฝานั่ง มี เตา ทำ ด้วย เหล็ก สำหรับ ใส่ ไฟ ให้ ร้อน
แล้ว มี ปล่อง ต่อด ชื่น ไป จน พ้น หลังคา ให้ควัน
ขึ้น ได้ ไม่ ให้ อบ อยู่ ใน เรือน คน ที่ ใน เมือง ดอน
คอน นั้น คอ มั่ง มี เงิน มาก จึง จะ มี เรือน อยู่ ด้วย
ที่ ดิน แพง ค่าจ้าง คน ทำ เรือน ก็ ต้อง เสีย เงิน มาก
ถ้า มี เงิน สอง ร้อย ๗๓ สาม ร้อย ชั่ง แล้ว ไม่ ภาว จะ
ทำ เรือน ได้ ต้อง เข้า เรือน อยู่ คน ที่ มี เงิน เพียง
ยี่สิบ สามสิบ ชั่ง ยัง ว่า เป็น คน จน บาง ที่ ต้อง เป็น
ลูกจ้าง ทำ การ ของ นาย กิน ของ นาย อยู่ ใน เรือน
ของ นาย ตัว จะ ออก หา กิน ต่าง หาก ไม่ ได้ ด้วย
เข้า ของ สารพัด แพง นัก ทน น้อย เท่า นั้น จะ เอา อัน
ใด ก็ ขัด สั้น ตาม คึก ชื่น ล่าง สอง ข้าง ถนน ใน พื้น
เมือง เป็น ห้าง ร้าน ขาย เครื่อง ทอง เครื่อง เงิน เครื่อง
แก้ว เครื่อง เหล็ก เครื่อง ทอง เหลือง ทอง แดง เครื่อง
ดินตา เครื่อง กระเบื้อง เครื่อง ไม้ แด แพร ฝ้าย เครื่อง
อื่น ๆ ก็ มาก มาย หลาก อย่าง ต่าง ๆ ตาม แต่ ผู้ซื้อ
จะ ปรารถนา สิ่ง ไใด ก็ เทียบ เลือกร ดู ซื้อ ได้ ตาม ประ
สงค์

ฯ

๑ ใน เมือง ดอนคอน มี แม่ น้ำ อยู่ กลาง เมือง แม่
น้ำหนึ่ง ชื่อ เทมส์ ไหล มา แต่ ภูเขา ข้าง ทิศ ตะวัน ตก

เฉียงเหนือ มา ลง ทเล ข้าง ตะวัน ออก ใน แม่น้ำ
เทมส์ มี เรือ ก่อไฟ หลาย ร้อย ลำ เปน เรือ จ้าง ตก
แต่ง ห้อง ที่ นอน ที่ นั่ง งาม วิจิตร บรรจง คอย รับ
ส่ง คน ขึ้น ลง เชี่ยว เต็ม ใน ลำ น้ำ ตาม สบาย ฝ่าย
บน บก ก็ มี รถ เต็ม ด้วย ม้า ๆ เคี้ยว บ้าง คู่ หนึ่ง บ้าง
สอง คู่ บ้าง คอย รับ จ้าง คน ไป มา ตาม ถนน รถ เหล่า
นั้น ทำ ต่าง ๆ กัน มี ฝา กระฉก บ้าง ไม่มี ฝา บ้าง บาง
รถ ข้าง ใน นั่ง ได้ สอง คน บาง รถ นั่ง ได้ สี่ คน มี
เบาะ นั่ง ข้าง หลัง ที่ พิง ก็ ใส่นวม นุ่ม นุ่ม อ่อน อุ่น
เปน รถ อย่าง ดี ยิ่ง รถ อย่าง อื่น เปน รถ ใหญ่ ไม่ สู้ ดี
นั้น นั่ง ข้าง ใน ได้ ถึง สิบสอง คน บน หลังคา ก็ นั่ง
ได้อีก หลาย คน แต่ รถ อย่าง นั้น ราคา ถูก ผู้ ดี
ไม่ ชอบ ใจ ไป ด้วย คน มาก มาย หลาย ชนิด

๑ ยัง รถ วิเศษ อีก อย่าง หนึ่ง คือ รถ ไฟ สำหรับ
ใช้ ทาง เกลด ไป ได้ ตลอด ทุก หัว เมือง ที่ อยู่ ใน เกาะ
เครต บริติช ทาง รถ ไฟ นั้น ทำ ด้วย เหล็ก เปน ทาง
ตรง ถ้า ถึง ภูเขา ก็ เจาะ เปน อุโมงค์ ตลอด ไป จน ข้าง
โน้น ที่ เปน เนิน ท่า ๆ ก็ ตัด เนิน ลง เปน ทาง รวบ
เล่มอ ดิน ถ้า ถึง แม่น้ำ ๆ คลอง ก็ ก่อ สะพาน สิ้นดา
ข้าม ถ้า เปน ที่ ลุ่ม ก็ ถม ขึ้น ให้ ตอน เล่มอ แล้ว ทำ

เบน สอง ทาง บ้าง ลี ทาง บ้าง เคียง กัน ทาง รถ ไป
 ทาง หนึ่ง ทาง รถ มา ทาง หนึ่ง ไม่ ให้ รวม ทาง ด้วย
 กติวั จะ โดน กัน ที่ เรียก ว่า รถ ไฟ นั้น ไซ้ จะ เป็น
 รถ ไฟ ทุก รถ หา มิ ได้ เป็น รถ ไฟ อยู่ รถ เดียว แต่ รถ
 น้า แล้ว ดาก รถ อื่น ไป ได้ ถึง ยี่สิบ รถ เศษ บาง
 ที่ ถ้า จะ ไป เร็ว ก็ ดาก แต่ น้อย เพียง เจ็ด รถ แปร รถ
 รถ ที่ เดิน ได้ โมง ละ หก ลิบ ไมล์ คือ สอง พัน เจ็ด
 ร้อย เล่น เป็น กำหนด รถ เหล่า นั้น มี ขอ เหล็ก เกี้ยว
 ค่อ ๆ กัน ไป แต่ จัด เป็น ลี ชนิด ชนิด ที่ หนึ่ง นั้น
 รถ อื่น หนึ่ง กัน เป็น สาม ห้อง ๆ หนึ่ง นั้น ได้ ลี คน รวม
 สาม ห้อง สิบสอง คน พร้อม ด้วย พล เบาะ เมาะ หมอน
 ทำ ด้วย แพร บ้าง บาง ที่ ทำ ด้วย ลักกคาด แด หนึ่ง
 ฟอก อย่าง ดี ตาม ฝา ได้ กระจก มิติ ชิด ไม่ ให้ ลม
 เข้า ได้ ข้าง ใน มี มู่ลี่ แพร ลำหรับ บัง แดด รถ ที่
 สอง ก็ ทำ เป็น สาม ห้อง เหมือน กัน แต่ ห้อง หนึ่ง นั้น
 ได้ หก คน ที่ ทาง ไม่ สู่ งาม เหมือน รถ ที่ หนึ่ง ยัง รถ
 ที่ สาม เป็น รถ เหว ไม่ได้ กัน ห้อง รถ อื่น หนึ่ง มี อยู่
 แต่ ห้อง เดียว คน นั้น ได้ กว่า ยี่สิบ คน ปน ประ คตะ กัน
 ไป แก้อ้อ ข้าง ใน ก็ ไม่ มี เบาะ หมอน แด ไม่ สู้ สอด

งต งาม อีก รถ ที่ ลี สำหรับ บ้านทุก ของ แด ลัตว มี
ม้า แด วัว เปน ต้น าะ

๑ ใน ขณะ รถ ไฟ เดิน อยู่ นั้น จะ มี คน มา ยืน อยู่
ๆ คอ ไม้ อัน โต ที่ อยู่ ริม ทาง ก็ ดี คน ที่ อยู่ บน
รถ จะ ดู ว่า ผู้ โต ต้น อะไร ก็ ดู ไม่ ทน รู้ จัก ชัด
ด้วย รถ ไป เร็ว นึก ตาม ข้าง ทาง ที่ รถ ไฟ ไป มี เสา
ยาว หก ศอก บัก ห่าง กัน ประมาณ สามสิบ วา บน
ปลาย เสา ใต้ ลวด ไฟ พ้า ดำม ตลอด ไป ทุก หัว เมือง
ที่ อยู่ ใน ประเทศ เกาะ เครด บริติช ไฟ พ้า อย่าง นั้น
ภาษา อังกฤษ เรียก ว่า เทลคราฟ สำหรับ บอก เหตุ การ
กิจ ทุระ สิ่ง โต โต โดย รวด เร็ว แต่ ต้อง เสีย เงิน ให้
แก่ เจ้า ของ ถ้า ผู้ ซึ่ง อยู่ ต่าง บ้าน ต่าง เมือง ทาง ไกล
กัน เหมือน กรุง เทพ ๗ ขึ้น ไป เมือง นคร ราชาดีมา มัน
จะ บอก ความ ข้อ โต ข้อ หนึ่ง ไป ให้ คน ที่ อยู่ เมือง
โน้น รู้ แล้ว คน ข้าง โน้น จะ บอก ตอบ มา ได้ โดย เร็ว
เหมือน เรา นั่ง พูด กัน เต้น ใน ที่ ไกล แต่ เรา จะ บอก
เขา ไม่ได้ ต้อง บอก ความ แก่ ผู้ รักษา อยู่ ที่ ต้น ลวด
ผู้ รักษา นั้น ก็ ทำ ตาม ลัทธิ ที่ เคย ทำ ถ้า คน อยู่ ข้าง
โน้น จะ ตอบ มา ประการ โต ก็ ต้อง บอก แก่ ผู้ รักษา
ข้าง โน้น เหมือน กัน ข้าง โน้น ตอบ มา แล้ว ผู้ รักษา

ข้าง นี้ จึง บอก แก่ เรา ให้ แจ้ง การ ที่ บอก กัน ไป มา
 ทั้ง นั้น ถึง ใคร จะ ดู ก็ ไม่ เข้า ใจ ด้วย ไม่ รู้ ฤทธิ
 ค่อ คน ที่ ได้ เรียบ จึง จะ รู้ ะ

๑ ที่ ใน เมือง ดอนดอน มี ที่ หาดาย แห่ง ทำ เปน ป่า
 ปลุก ต้น ไม้ ใหญ่ ได้ ต้น ตาม พื้น แผ่นดิน ปลุก หย้า
 คล้าย กับ หย้า แพรก ขึ้น เขียว สด งด งาม ด้มะน้ำ เสมอ
 เหมือน ฟู พรหม ไม่ มี ใคร เข้า ไป ทำ รก เรียว ใน ที่
 นั้น ได้ แต่ บันดา ป่า ทั้ง นี้ มี ชื่อ หมด ทุก ป่า คือ
 ไฮด์ ปาก ป่า หนึ่ง ครัน ปาก ป่า หนึ่ง ครันวิซ ปาก ป่า
 หนึ่ง รีเยนด์ส ปาก ป่า หนึ่ง เซนต์โยมส์ ปาก ป่า หนึ่ง
 กิกโตเรีย ปาก ป่า หนึ่ง ยัง อีก ที่ เปน ป่า เล็ก ๆ หาดาย
 แห่ง แต่ ไฮด์ ปาก นั้น เปน ที่ ใหญ่ โต มี แม่ น้ำ ด่วน
 อยู่ ใน กตาง แม่ น้ำ หนึ่ง ตาม ริม น้ำ ทำ เปน หาด
 ทราย แด เลียน เตียน ตี ดู น่า สุกนี้ นั้ น้ำ ใน แม่
 น้ำ นั้น ขึ้น เรียม เบียม ขาย หาด อยู่ เปน นิจ ที่ ริม ดลิ่ง
 มี ตึก อยู่ แห่ง หนึ่ง น่า ตึก มี เรือ ใบ เรือ กะเชียง จอด
 ไว้ สำหรับ ให้ คน เข้า ไป แถ่น ใบ แด ตี กระเชียง เทียว
 เล่น ใน แม่ น้ำ นั้น ที่ ไฮด์ ปาก เปน ที่ ประชุม ขาย หญิง
 ทั้ง ผู้ ตี แด คน จน เมื่อ ถึง เวลา เย็น แล้วย บาง คน
 ก็ ชี ม้า แด รก บาง คน ก็ เดิน เท้า ไป เทียว ตาก ถม

อากาศ ใน บ้ำ นั้น เปน พวก ๆ บาง คน เปน ชาย หนุ่ม
ก็ ชัก ขวน ผู้ หญิง สาว แต่ง ตัว สดอาด โอ โถง ขึ้น ขึ้น
ม้า คน ละ ม้า แล้ว ขับ แข่ง เปน คู่ เคียง เรียง กัน ไป
แต่ ผู้ หญิง อังกฤษ ที่ ม้า ไม่ คร่อม เหมือน อย่าง ผู้
ชาย ที่ ไล่ล่า ขา คล้าย กัน กับ ผู้ หญิง ไทย ชาว บ้าน
นอก ที่ กระบือ แต่ ที่ ดี ไม่ ใคร จะ ตก ถึง ม้า จะ
หื้อ หก ทำ พะยด ต่าง ๆ ก็ ขึ้น ได้

๑ คน ที่ เปน ขุนนาง แด แลรัฐ อยู่ ใน ประเทศ นั้น
บาง คน ก็ ชอบ ใจ เทียว ยิง สัตว์ จึง ขึ้น ที่ ปดุง ต้น
ไม้ ทำ เปน บ้ำ แล้ว ถ่อม รว้ เขา สัตว์ ที่ ไม่ ดูร้าย เหมือน
อย่าง เนื้อ แด กระต่าย ปล่อย ไว ใน นั้น แล้ว ไป เทียว
ยิง เล่น ตาม สบาย บาง ที่ ก็ ขึ้น ม้า ไป ยิง นก ตาม ท้อง
นา บ้าง พวก ที่ เปน ผู้ ตี เหล่า นั้น ถ้า ยิง สัตว์ ได้
มา แล้ว ก็ เอา ไว้ กิน บ้าง แจก จ่าย ให้ บ้าน ตาม
พวก พ้อง มิตร สหาย ที่ รัก กัน บ้าง บาง คน ที่ ยาก จน
ได้ มา แล้ว ก็ เอา ไป ขาย ที่ ตลาด

๑ ใน ตลาด นั้น มี เนื้อ สัตว์ หหลาย อย่าง คือ เนื้อ วัว
เนื้อ สมัน เนื้อ แกะ เนื้อ หมู เนื้อ กระต่าย เนื้อ นก เนื้อ ห่าน เนื้อ
เป็ด เนื้อ ไก่ เนื้อ เต่า แล กุ้ง ปลา ของ ทั้ง นี้ มี เสมอ ทุกวัน
ที่ ใน ท้อง ตลาด ถ้า อยาก จะ กิน เมื่อไร ก็ ซื้อ ได้ แต่

ผลไม้ มี น้อย อย่าง ไม่ มาก เหมือน เมือง ไทย บันดา
ของ กิน ทุก สิ่ง ราคา แพง นัก ถ้า จะ เติง โต๊ะ สัก ครั้ง
หนึ่ง ก็ สิ้น เงิน หลาย ชั่ง จึง จะ ภาว ฐานะ

ว่า ด้วย ผู้ รับ ใช้ ปรนบัติ ราชทูต ที่ โยเตล

แต่ ราชทูต ออก จาก เมือง ดอนดอน จะ กลับ มา

เมือง ไทย แด ได้ แวะ ที่ เมือง ฝรั่งเศษ

๑ เมื่อ พวก ราชทูต ไป อยู่ ที่ เมือง ดอนดอน นั้น กวัน
โปรด ให้ ไป อยู่ ที่ โยเตล ชื่อ กลาริช มี ที่ กิน อยู่ นั้
นอน เปน สุข ยิ่ง กว่า อยู่ ใน บ้าน เรือน ของ ตัว เวลา
เช้า ตื่น นอน ต่าง น่า แต่ง กาย ไล่ เลื้อ เสวี่จ แล้ว จึง
เปิด ประตู ห้อง ออก ไร่ พวก ผู้ หญิง สาว ๆ ก็ เอา
ถ่าน สิ้นดา เข้า ไป ไล่ ไฟ ให้ แล้ว เช็ด ถู ตู เติง สิ่ง
ของ ทั้งปวง ให้ หหมด จด ทั้ง ที่ นั้ ที่ นอน ก็ ป ับัด จัด
แจง น้ำ กิน น้ำ ใช้ ไล่ ที่ พร้อม แล้ว ก็ ตา กลับ ไป ถึง
เวลา เอยัน ก็ มา กระทำ เหมือน เวลา เข้า แล้ว เอา เทียน
ปัก ไว้ ที่ เียง เทียน สอง เล่ม ภาว จด ตลอด รุ่ง เพลียน
ผ้า เช็ด น้า ใหม่ ไว้ เอา ผืน เก่า ซัก เสวี่ ทำ ดัง นั้น
เล่มอ ทุก วัน มิ ได้ ขาด แล้ว มี หมอ คน หนึ่ง มา ตรวจ
ตรา ดู แด ทุก วัน ถ้า พวก ราชทูต คน ไต บ่วย ใช้ หมอ
ก็ ให้ ยา รักษา จน หาย ฐานะ

๑ เมื่อ เวลา เข้า ก่อน กิน เข้า คน ที่ คอย รับ ใช้ ก็ ยก ถาด เงิน ใหญ่ ได้ น้ำ ชา มี น้ำ ตาด ทราวย นม โคลนหม บั้ง อ่อน เนย เหนียว มา ให้ ถึง ใน ห้อง เวลา สาย ดี่ โมง จึง เลี้ยง เข้า เวลา เทียง เลี้ยง น้ำ ชา มี ผลไม้ แด่ ขนม อีก หลาย สิ่ง บ่าย สาม โมง เลี้ยง เข้า เอียน เวลา คำ เลี้ยง น้ำ ชา เหมือน กลาง วัน อีก ครั้ง หนึ่ง ใน เวลา ที่ เลี้ยง ฤา เวลา อื่น ก็ ดี พวก ราชทูต จะ ปราดนา กิน ดั่ง ไต ผู้ รับ ใช้ ก็ ไป หา ซื้อ มา ให้ มี ได้ คิด ว่า ราคา ถูก แด่ แพง ถ้า ของ ไม่ มี ใน เมือง หลวง จะ มี อยู่ หวัง เมือง ทาง ไกล กัน เหมือน กรุง เทพ ะ ไป พระ พิษณุโลกย์ ผู้ รับ ใช้ นั้น ก็ บอก ไป โดย สาย เสด็จ คราฟ ฝ่าย คน ที่ อยู่ ใน เมือง โนน รุ้ แล้ว ก็ จัดแจง ของ นั้น ผาก มา กับ รถ ไฟ โดย เร็ว ไม่ ทน ช้าม วัน ก็ ได้ กิน สด ความ ปราดนา

ฯ

๑ เมื่อ พวก ราชทูต อยู่ ใน เมือง ลอนดอน นั้น ถ้า ปราดนา จะ ไป เทียว แห่ง ไต ๆ ทาง ไกล ก็ ดี ทาง ไกล ก็ ดี จะ ไป ด้วย รถ เทียม ม้า ฤา รถ ไฟ ฤา จะ ดู การ งาน แด่ ของ วิเศษ ดั่ง ไร ที่ จะ ต้อง เสีย เงิน ก็ ไม่ ต้อง เสีย เลย ด้วย กวีน โปรด ให้ ใช้ เงิน หลวง แทน

ดิน ทัง นั้น

ฯ

๑๐ ตั้งแต่วัน ราชทูต ไป ถึง เมือง ลอนดอน ถ้า จะ นับ ถึง สี่ เดือน กับ เจ็ด วัน จึง ได้ กลับ ออก จาก เมือง ลอนดอน มา ลง เรือ ที่ ท่า โดเวอ แล้ว ลง เรือ กลไฟ ข้าม ทะเล ไป ขึ้น ที่ ท่า กาลิส ครั้น ถึง ท่า กาลิส ฟาก ข้าง ฝรั่งเศส มีศเตอร์ เฟลส์ จึง นำ พวก ราชทูต ขึ้น พัก อยู่ บน โฮเทล คั่น หนึ่ง รุ่ง ขึ้น กิน อาหาร พร้อม แล้ว เวลา เข้า สาม โมง จึง ขึ้น รถ ไฟ ไป เมือง ปารีศ เปน เมือง หลวง ของ ฝรั่งเศส ไป ทาง ประมาณ สอง ชั่วโมง มี บ້อม แห่ง หนึ่ง บ่าย โมง ครึ่ง ถึง โฮเทล กลาง ทาง หยุต รถ กิน ของ หวาน น้ำ ชา บ่าย ห้า โมง เศษ ถึง เมือง ปารีศ ทาง สอง ร้อย ไมล์ คือ เก้า พัน เส้น มีศเตอร์ เฟลส์ ให้ พวก ราชทูต พัก อยู่ ที่ โฮเทล ชื่อ แครนต์ โฮเทล ดูลฟรี

๑๑ วัน เสาร์ เดือน สี่ แรม เจ็ด ค่ำ เจ้า พนักงาน ฝ่าย ฝรั่งเศส มา นำ พวก ราชทูต ไป ที่ ลิมิวสิ ดูลฟรี เปน ตึก ใหญ่ ใน นั้น มี รูป เขียน รูป สีนลา ต่าง ๆ ทั้ง ผู้ ชาย แล ผู้ หญิง แล ของ ต่าง ประเทศ คือ ของ จีน ของ เมือง อื่น ๆ ก็ มี มาก ดู แล้ว จึง เลย ไป หา เลอर्ट์ เกาเล เปน กงสุล อังกฤษ พุดจา ปราไสรวย กัน แล้ว ลา กลับ มา ที่ อยู่

๑๒ วัน อาทิตย เดือน สี่ แรม แปด ค่ำ เวลา บ่าย โมง เศษ

เอมเปอเรอ คือ พระเจ้า กรุง ฝรั่งเศส ให้ เอา รถ มา รับ พวก
 ราชทูต สาม รถ มี คน แต่ง ตัว ใส่ หมวก คิโด สาย แแถบ
 ทอง เป็น คน ขับ รถ คน หนึ่ง ขึ้น ท้าย รถ สอง คน ไป ที่
 วัง ชื่อ ลิ ปาลิส เดส ตูริลิต ราชทูต คอย อยู่ จน บ่าย สอง
 โมง เอมเปอเรอ กับ เอมเปรส ซึ่ง เป็น พระ มเหสี เกี่ยว
 พระกร เสด็จ มา ด้วย กัน มี ขุนนาง นำ สี คุ้ เอมเปอเรอ
 แต่ง พระองค์ อย่าง นาย ทหาร ทรง นลอง พระองค์ ดำ ทาง
 เกว แดง แต่ เอมเปรส นั้น แต่ง ตาม ขรรมนิยม พวก
 ราชทูต พัว้ม กัน ขึ้น ขึ้น คำนับ เอมเปอเรอ แล เอมเปรส
 เสด็จ มา ขึ้น ตรัส ด้วย พวก ราชทูต อยู่ ประมาณ ห้า นาที
 แล้ว เสด็จ กลับ ไป ราชทูต ก็ กลับ มา โซเตล ที่ พัก ขะ

๑ รุ่ง ขึ้น พวก ราชทูต ไป ดู ที่ ผัง ศพ แนนโปเลียน
 บุนะปาต อยู่ ใน วัด ใหญ่ แนนโปเลียน บุนะปาต คน นี้
 ได้ เป็น ภาวะันตร ครอง กรุง ฝรั่งเศส เป็น ลุง ของ พระเจ้า
 ฝรั่งเศส องค์ นี้ แต่ ศพ ยัง หา ได้ ผัง ไม่ ไล่ หีบ
 ไว้ ใน ห้อ งแห่ง หนึ่ง หลุม ที่ จะ ผัง นั้น ขุด ลง ไป
 ได้ ประมาณ สาม วา กว้าง ประมาณ สี่ วา ตาม ข
 หลุม ก่อ ด้วย สินลา ขาว ที่ สำหรับ ใส่ ศพ ตั้ง อยู่ กล
 ประดับ ด้วย โมรา ดำ แต่ การ ที่ ทำ ยัง หา สำเร็จ ไม่

๑ วัน อังคาร เดือน สี่ แรม สิบ คำ มิสเตอร์ เฟลส์ พา
จ่มั่น มณฑะยัย พัททะกัษ หม่อม ราโชทัย นาย พิจาณ
สรรพ กิจ ไป เยี่ยม เจ้า แล ชุนนาง ผู้ใหญ่ ใน เมือง ปาร์ศ
แทน ราชทูต อุปทูต ๒

๑ วัน พฤหัสบดี เดือน สี่ แรม สิบสอง คำ เวลา เข้า ห้า
โมง มิสเตอร์ เฟลส์ นำ พวก ราชทูต ไป ขึ้น รถ ไฟ ออก
จาก เมือง ปาร์ศ ครั้น ถึง เวลา บ่าย เวลา คำ หยุด พัก กิน
อาหาร ที่ โฮเตล ตาม ระยะ ทาง รุ่ง ขึ้น วัน ศุกร์ เดือน สี่
แรม สิบสาม คำ เวลา เข้า โมง หนึ่ง ถึง ท่า เมือง มาเซลล์
เปเน เมือง ขึ้น แก่ ฝรั่งเศส ทาง แปร ร้อย ไมล์ คือ สาม
หมื่น หก พัน เส้น มิสเตอร์ เฟลส์ จึง ให้ พวก ราชทูต ขึ้น
พัก อยู่ บน โฮเตล ชื่อ เคศโกโลนิศ แล้ว จึง เชิญ ให้
ไป เยี่ยม เจ้า เมือง แล แอดมิรัล จน เวลา เย็น จึง กลับ
มา ที่ สำนักนี้ กิน อาหาร เสริจ แล้ว ก็ พร้อม กัน มา
ลง เรือ กลไฟ ชื่อ กาเรตอก ซึ่ง เคย รับ ราชทูต ไป ส่ง
ของ ปอร์ตสมัท เมื่อ มา นั้น มิสเตอร์ เฟลส์ ก็ ตาม ลง
เรือ ส่ง ถึง กำปั่น ด้วย แล้ว จึง ลา กลับ ไป ๒
๑ วัน เสาร์ เดือน สี่ แรม สิบสี่ คำ เวลา เข้า ห้า โมง
เช้า กำปั่น กาเรตอก ได้ ไล่ ไฟ ใช้ จักร ออก จาก ท่า
เมือง มาเซลล์ วัน จันทร์ เดือน ห้า ขึ้น คำ หนึ่ง บ่าย โมง

หนึ่ง ถึง ลิกสลิ เปน ชื่อ ผัง ขณะ นั้น มี สุริย์ อุปราคา จับ
ข้าง ทิศ พายัพ เวลา แด่ ท่ม ถึง เมือง มอลตา รุ่ง ชื่น
เวลา เข้า สี่ โมง เศษ เจ้า เมือง ให้ จัด เรือ โบท สาม ลำ
มา รับ พวก ราชทูต เมื่อ ราชทูต ลง จาก กำนัน แล้ว ที่ บน
บ้อม นำ เมือง ยิง ปืน ใหญ่ สลุด รับ สิบเก้า นัด ครั้น ถึง ผัง
มี รถ มา คอย รับ อยู่ สาม รถ พวก ราชทูต ก็ ขึ้น รถ ไป
หา เจ้า เมือง พุดจา ได้ ถาน ศุข ทุกๆ กัน แล้ว เจ้า เมือง
จึง ว่า คำ วัน นี้ เวลา ท่ม หนึ่ง ขอ เชิญ ท่าน ทั้ง หก คน
มา กิน โต๊ะ กับ ข้าพเจ้า ราชทูต รับ คำ แล้ว ลา มา โฮเทล

๑ บ่าย สอง โมง จึง พา กัน ไป บ้าน เลอร์ด ไลออนส์
เปน ที่ แอดมิรัล ถึง เวลา ท่ม หนึ่ง ก็ พร้อม กัน ขึ้น
รถ ไป กิน โต๊ะ ที่ บ้าน เจ้า เมือง สำเร็จ แล้ว ก็ ลา กลับ
มา โฮเทล รุ่ง ชื่น เข้า สี่ โมง เจ้า เมือง กับ แอดมิรัล แล
ขุนนาง ฝ่าย ทหาร อีก ห้า คน มา เยี่ยม ราชทูต ที่ โฮเทล

๑ วัน ศุกร เดือน ห้า ขึ้น ห้า คำ แอดมิรัล กับ ขุนนาง
รอง มา ทา ราชทูต แล้ว มอบ ล่าม คน หนึ่ง ให้ มา ส่ง
ราชทูต ด้วย จน ถึง ถ้า เมือง สุกเซต ครั้น แอดมิรัล ลา
กลับ ไป แล้ว พวก ราชทูต พร้อม กัน มา ลง เรือ โบท ที่
ท่า เมื่อ เรือ จะ ออก จาก ท่า นั้น บน บ้อม ให้ ยิง สลุด

ส่ง สิบเก้า นัด เวลา ห้า โมง เข้า กำปั่น กาเรตออก ได้ ออก
จาก ที่ ทอด สมอ เมือง มอลตา

๑ วัน อังคาร เดือน ห้า ขึ้น เก้า ค่ำ เวลา เข้า โมง เศษ
ถึง เมือง อาเล็กซานเดอ เจ้า เมือง ให้ จัด เรือ โบท มา รับ
พวก ราชทูต สาม ลำ แล้ว เชิญ ให้ ขึ้น พัก อยู่ใน วัง ชื่อ
มแซเพียซอเนอ อาเล็กซานเดรีย แล้ว ขุนนาง ผู้ใหญ่ ใน เจ้า
ไกโร คน หนึ่ง มา ต้อนรับ ราชทูต แล้ว แจ้ง ความ ว่า เจ้า
ไกโร ไม่ อยู่ ขึ้น ไป ทูระ ข้าง ปลาย น้ำ เหน จะ ข้าง
อยู่ สัก สี่ ห้า วัน จึง จะ กลับ มา เมื่อ เจ้า ไกโร จะ ไป
ให้ ส่ง ไว้ ว่า ถ้า พวก ราชทูต ไทย มา ถึง แล้ว ให้ รับ
รอง เหมือน อย่าง แต่ ก่อน แล้ว ให้ ขุนนาง มา รับ ใช้ อยู่
คน หนึ่ง ถ้า พวก ราชทูต จะ ปราธนา สิ่ง ไต ก็ ให้ ตู
จัดแจง ให้ แล้ว ส่ง ว่า ถ้า พวก ราชทูต จะ ใคร่ พบ กัน
กับ เจ้า ไกโร ขอ เชิญ คอย อยู่ สัก สี่ ห้า วัน ราชทูต
ตอบ ว่า อยาก จะ พบ กับ เจ้า ไกโร อยู่ แต่ จะ รอ ข้าง วัน
นั้น ไม่ได้ ด้วย กลัว กำปั่น รบ จะ มา คอย ขุนนาง ใน
เจ้า ไกโร จึง ว่า ถ้า ท่าน จะ ไป เมื่อไร เจ้า ไกโร ส่ง
ไว้ กับ ขุนนาง ล่าม คน หนึ่ง ให้ ตาม ไป ส่ง จน ถึง กำปั่น
รบ ด้วย พด กัน เท่า นั้น แล้ว ก็ ลา ไป ราชทูต พัก อยู่
ที่ วัง สาม คืน

๑ วัน ศักร เดือน ห้า ขึ้น สิบสอง ค่ำ เวลา เข้า ห้า โมง
 พร้อมกันขึ้น รถ ไฟ ไป จน บ่าย สี่ โมง เศษ ถึง เมือง ไกโร
 เจ้า พนักงาน จัด รถ มา รับ มี ทหาร จัด กระบี่ ชี่ ม้า นำ
 นำ คู่ หนึ่ง ตำรวจ เดิน ถือ หวาย คู่ หนึ่ง นำ ไป ส่ง
 ถึง โฮเทล ชื่อ โกลเรียนเตส ราชทูต พัก อยู่ ที่ นั้น ถึง วัน
 จันทร เดือน ห้า ขึ้น สิบห้า ค่ำ ขุนนาง ล่าม ที่ เจ้า ไกโร
 ให้ มา อยู่ ด้วย ราชทูต นั้น มา แจ้ง ความ ว่า ที่ เมือง
 สุเอศ บอก เทลคราฟ มา ว่า กำปั่น รบ ซึ่ง มา รับ ราชทูต
 นั้น บัด นี้ ถึง เมือง สุเอศ แล้ว

๒ รุ่ง ขึ้น เวลา เข้า สี่ โมง ครึ่ง พวก ราชทูต ทั้ง นาย
 แล ไพร่ พร้อม กัน ขึ้น รถ ไฟ ออก จาก เมือง ไกโร ไป
 จน บ่าย สี่ โมง ครึ่ง สิ้น ทาง รถ ไฟ แปร สิบ ไมล์ คือ
 สาม พัน หก ร้อย เส้น ถึง ที่ รถ เทียม ม้า เจ้า พนักงาน
 จัด ให้ พวก ราชทูต ขึ้น รถ ม้า ต่อ ไป จน เวลา ยาม
 หนึ่ง ถึง เมือง สุเอศ ครั้น เวลา เข้า กองซุล อังกฤษ อยู่ ที่
 เมือง สุเอศ มา บอก ความ ว่า กำปั่น ที่ มา นี้ มี ใช้
 มา รับ ราชทูต เป็น กำปั่น ที่ มา เทียว หยั่ง น้ำ ใน ทะเล
 ว่า ที่ ไหน ฤก จั ไหน ขึ้น พวก เฮอร์บี สอง กล้อง ตู เหน
 เป็น เรือ กลไฟ ก็ สำคัญ ว่า จะ มา รับ ราชทูต จึง ได้ บอก
 เทลคราฟ ขึ้น ไป ถึง กองซุล ที่ เมือง ไกโร ไม่ รอ รัง ฟัง

ให้ แน่ ก่อน การ อย่าง นี้ เบน ผิด อยู่ อนึ่ง เมือง น
 เบน เมือง เล็ก น้อย โฮเทล ก็ คับ แคบ ทั้ง อาหาร ก็ กั้น
 ดาน ที่ เมือง ไกอโร นั้น เบน เมือง ใหญ่ อาหาร จะ บริ
 โภค ก็ บริบูรณ์ ที่ อยู่ ที่ กิน ก็ เปน สุข ท่าน จะ กลับ
 ไป อยู่ ที่ เมือง ไกอโร ฤๅ จะ คอย อยู่ ที่ นี้ ก็ ตาม แต่ ใจ
 พวก ราชทูต จึง ประชุม เทน พร้อม กัน ว่า ซึ่ง จะ กลับ
 ไป กลับ มา นั้น จะ เปน ที่ ว่าคาน ใจ แก่ เจ้า พนักงาน

งาน ด้วย ต้อง รับ ต้อง ส่ง บ่อย ๆ จึง บอก กับ กงซุล
 ว่า ถึง จะ ลำบาก อด อดยาก บ้าง ไร มา แล้ว จะ คอย อยู่
 ที่ นี้ กว่า กำปั่น จะ มา รับ กงซุล จึง ว่า ถ้า ท่าน มี ธุระ
 อย่าง ไร จะ ประสงค์ สิ่ง ไใด ขอ จง ใช้ คน ไป บอก
 แก่ ข้าพเจ้า ไร ทราบ ด้วย พุด กัน แล้ว กงซุล ก็ ลา ไป ะ

ว่า ด้วย พวก ราชทูต อยู่ เมือง สุเอศ แขวง เมือง ฮายมบ
 โต แล้ว ก็ ไป เมือง มักหะ แล เมือง คาลี แล เมือง สิงฆโปร

๑ ฅวัน ศุกร เดือน ห้า แรม สี่ ค่ำ กำปั่น เมล มา ถึง
 ลำ หนึ่ง กงซุล ที่ เมือง สุเอศ ได้ รับ หนังสือ ฉบับ หนึ่ง
 มา แต่กับตันกำปั่น รม ที่ จะ มา รับ พวก ราชทูต ใน หนังสือ
 นั้น ว่า กำปั่น ได้ ออก จาก เมือง กาลกัตตา แล้ว แล จะ
 รับ มา ให้ ถึง เมือง สุเอศ ใน วัน แรม เจ็ด ค่ำ แผล ค่ำ ะ

๑ ราชทูต ต้อง พัก อยู่ ที่ โฮเทล เมือง สุเอศ จน ถึง

วัน จันทร์ เดือน ห้า แรม เจ็ด ค่ำ เวลา กลาง ค่ำ เรือ กล
ไฟ ชื้อ ไปเลเดศ เปน กำปั่น รบ มา ถึง ท่า เมือง สุเอศ
รุ่ง ชื่น กับตัน จึง มา หา ราชทูต แล้ว บอก ว่า ข้าพ
เจ้า ได้ คำ สั่ง ให้ มา รับ พวก ราชทูต ไป ส่ง ให้ ถึง
กรุง สยาม แต่ บัด นี้ การ ที่ ใน เรือ ยัง หา เรียบ ร้อย
ไม่ จะ ต้อง จัดแจง ชำระ จัด สั้ ให้ ดี ก่อน วัน พุธหัดดี
เวลา เช้า ข้าพเจ้า จะ ขอ ลา ท่าน ไป ชื้อ สเมียง อา
หาร ที่ เมือง ไกอโร ต่อ วัน เสาร์ เวลา เย็น จึง จะ กลับ มา
วัน อาทิตย จึง จะ ได้ เชิญ ท่าน ไป ลง เรือ

๑ ถึง วัน เสาร์ เดือน ห้า แรม สิบสอง ค่ำ เวลา เช้า กับ
ตัน บอก เกลศราฟ มา แต่ เมือง ไกอโร ว่า ซึ่ง สัญญา ไว้ ว่า
จะ กลับ มา ใน เวลา เย็น วัน นี้ นั้น ยัง มา หา ได้ ไม่ ด้วย
รถ ไฟ ยัง ไม่ ไป จะ ต้อง คอย อยู่ จน พรุ่ง นี้ วัน อาทิตย
เวลา กลาง ค่ำ กับตัน จึง กลับ มา ถึง ท่า วัน จันทร์
เดือน ห้า แรม สิบสี่ ค่ำ เวลา บ่าย สี่ โมง กับตัน ดิกอเซ
จึง เชิญ พวก ราชทูต ลง เรือ กลไฟ เล็ก ออก จาก ท่า เมือง
สุเอศ ถึง กำปั่น รบ ชื้อ ไปเลเดศ จักร ทำย ยาว สอง
ร้อย สี่สิบ ฟุต คือ เส้น สิบสาม วา สาม ศอก กับ ห้า นิ้ว
ปาก กว้าง สามสิบ เก้า ฟุต คือ ห้า วา สาม ศอก คืบ สิบ
เอ็ด นิ้ว กับ กะเบียด หนึ่ง ก็น้ำ ภา ยี่สิบ สาม ฟุต คือ

สาม วา สอง ศอก สาม นิ้ว กับ กะเบียด หนึ่ง กำลัง สาม
 ร้อย ห้า สิบ แรง ม้า คน ใน เรือ กับตัน หนึ่ง ออฟฟิ
 เซอ สามสิบ สาม ทหาร ลูก เรือ คน ใช้ สอง ร้อย ยี่สิบ
 หก รวม สอง ร้อย หก สิบ คน เมื่อ ราชทูต จะ ขึ้น บน
 กำปั่น มี ทหาร ขึ้น ปลาย หอก ยืน คำนับ สอง แถว ๆ ละ
 สิบสอง คน แล้ว กับตัน ให้ ยิง ปืน ใหญ่ สลุด ราชทูต สิบ
 เก้า นัด พวก ออฟฟิเซอ มา ยืน รับ พร้อม ทุก ตำแหน่ง
 ลูตเทนแนนต์ ให้ จัดแจง รับ ของ ๆ พวก ราชทูต ขึ้น เสรีจ
 แล้ว เวลา หุ้ม เสด ได้ ไล่ ไฟ ใช้ จักร์ ออก จาก ที่ ทอด
 สมอ นำ เมือง สุเอศ ฑะ

๑ วัน จันทร เดือน หก ขึ้น เจ็ด คำ เวลา บ่าย สอง โมง
 ครึ่ง ถึง ท่า นำ เมือง มักหะ เปน เมือง แหก ชาติ อาหรับ
 ถ่าน สีนลา หมด ลง กับตัน จึง ให้ วะ เข้า ทอด สมอ อยู่
 ห่าง ศลิ่ง ประมาณ สอง ร้อย เส้น แล้ว กับตัน ลง เรือ โบท
 ขึ้น ไป บน เมือง เทียว ซ้อ ถ่าน สีนลา ก็ ไม่ ได้ ซ้อ ได้
 แต่ ฟัน เล็ก น้อย แล้ว กลับ มา ให้ รับ ฟัน ขึ้น เรือ เสรีจ
 เวลา ยาม เสด จึง ให้ ใช้ จักร์ ออก จาก นำ เมือง มักหะ ฑะ

๑ วัน อังคาร เดือน หก ขึ้น แปด คำ เวลา สี่ หุ้ม เสด
 ถึง เมือง เอเดน รุ่ง ขึ้น เข้า สี่ โมง กับตัน มา บอก ราช
 ทูต ว่า จะ รับ ถ่าน ลง เรือ ลออง จะ ปลิว เป่อน นัก ถ้า

ท่าน พา กัน ขึ้น ไป อยู่ บน โสเทล เห็น ว่า จะ เป็น ศุข
กว่า อยู่ ใน กำปั่น ราชทูต ก็ รับ คำ กับตัน จึง ให้ มิส
เตอร์ โฮป เป็น ขุนนาง นาย ทหาร ใน เรือ รบ ขึ้น ไป
อยู่ ด้วย พวก ราชทูต แล้ว จึง จัก เรือ โบท ให้ ไป ส่ง
พวก ราชทูต ที่ โสเทล ชื่อ ปรินส์ ออฟ เวลส์

๑ วัน พุธหัดดี เดือน หก ขึ้น สิบ คำ บ่าย สอง โมง
กับตัน มา แจ้ง ว่า ที่ กำปั่น จัดแจง เครื่อง จักร กด แล รับ
กำนลง เสร็จ แล้ว พวก ราชทูต ก็ พร้อม กัน กลับ มา ลง
ใน กำปั่น แต่ ลม ยัง พัด ทวน น่ำ แรง นัก ต้อง รอ อยู่
จน รุ่ง ขึ้น เวลา เข้า โมง เศษ กับตัน ให้ ใส่ ไฟ ใช้ จักร
ออกจาก น่ำ เมือง เฮเคน ลม เป็น พัดยา ทวน น่ำ จัก นัก
เรือ เดิน ได้ แต่ โมง ละ ห้า นอด หก นอด ถึง วัน อังคาร
เดือน หก ขึ้น สิบห้า คำ ลม จึง แปร เยื้อง ไป สัก น้อย
รอ ใช้ ใบ ได้ แต่ ไม่ สู้ เต็ม ใบ ดี วัน ศุกร เดือน
หก แรม สาม คำ ได้ ลม สลัดัน เป็น บัตะโพก ห้า โมง
เย็น กับตัน ให้ พวก เด็ก ๆ ขึ้น หัด ธิบ ใบ เมื่อ จะ ลง
มา เด็ก คน หนึ่ง พลัด ตก จาก ราน ขึ้น ล่าง เสา กระโถง
กลาง มา กระทบ กระดาน ที่ ผูก รอก ข้าง แล้ว ตก
น่ำ ลง ไป กับตัน กับ พวก ลูก เรือ วิ่ง ไป ข้าง ท้าย ปล่อย
ทุ่น ลอย ไป เด็ก ที่ ตก น่ำ ก็ ว่าย เข้า ยึด ทุ่น ไว้ แล้ว

กับต้น ให้ เอา เรือ ลง โดย เร็ว รีบ ตี กระเชียง ไป รับ เด็ก
นั้น มา ได้ เมื่อ มา ถึง หมอ ตรวจ ดู เหน็บ โคร่ง หัก
สอง สี่ หมอ ก็ เอา ผ้า วัลด์ ตัว เข้า ไว้ แล้ว ให้ นอน
อยู่ บน เปล ให้ กิน ยา มา ประมาณ สิบห้า วัน ก็ หาย ตี

๑ วัน อังคาร เดือน หก แรม เจ็ด ค่ำ เวลา บ่าย สาม
โมง เกิด ฝน ตก ลม สลาตัน พัด นัก เสา กระโดง นำน้
บน หัก สบ้น ลง มา ใบ เสา นำน้ เสา กลาง เสา ท้าย ซาด
ฉีก เปน ริว แร่ง ยับ ย่อย หมด ทุก ใบ คลื่น ใหญ่ ชัด เข้า
ใน น้ำ บน ค่ายฟ้า ชน ล้าง ฤก เพียง เช้า ทีบ ไล่
ของ พวก อังกฤษ พวก ไทย ลอย เข้า ของ เปียก น้ำ เสีย
มาก ประมาณ ครึ่ง โมง พายุ จิ่ง สงบ กับต้น ให้ เปลี่ยน
เสา แล ใบ ใหม่ แล้ว เสร็จ ใน เวลา เดียว ๖

๑ วัน พฤหัสบดี เดือน หก แรม แปด ค่ำ บ่าย โมง เศษ
ถึง เมือง คาลิ อยู่ ที่ แหลม เกาะ ลังกา ข้าง ทิศ ตะวัน ตก
เฉียง ใต้ เปน ที่ ไร่ ถ่าน สินลา สำหรับ ใช้ ใน การ เรือ
กลไฟ ฝ่าย อังกฤษ ชื่อ มิสเตอร์ เฮนรี โอเครดี เปน ผู้
สำเร็จ ราชการ ที่ เมือง คาลิ แจ้ง ว่า ราชทูต ไทย ไป ถึง
ก็ ลง มา ทัก ถาม แล้ว เชิญ ให้ ขึ้น พัก อยู่ บน เมือง
เวลา บ่าย สี่ โมง พวก ราชทูต พร้อม กัน ลง เรือ โบท
ไป ถึง ท่า ที่ บน บ่อมนำ เมือง ให้ ยิง สลุค คำนับ สืบ

แก้ว นัค แล้ว เชิญ ราชทูต ไป ที่ พัก ตาม ทาง สอง
 ข้าง ตั้ง แต่ ท่า ขึ้น มี ทหาร คน ดำ ถือ ปืน ปลาย หอก
 ยืน ราย ไป ร้อย คน แล้ว ทหาร อังกฤษ เรียง ต่อ ไป อีก
 ห้าสิบ คน รวม ร้อย ห้าสิบ คน ถึง ตึก ใหญ่ เปน ที่
 สำหรับ เจ้า เมือง มา พัก เจ้า พนักงาน เชิญ ให้ ราชทูต
 ขึ้น อยู่ ที่ นั้น แล้ว จัด ไปลิสแมน คือ คน รักษา ถนน
 มา คอย ระวัง รักษา อยู่ สอง คน เวลา คำ ผู้ สำเร็จ ราช
 การ มา เชิญ ว่า พรุ่ง นี้ เวลา สี่ โมง เข้า ขอ เชิญ ท่าน
 ทั้ง หก คน ไป กิน โต๊ะ ที่ บ้าน ข้าพเจ้า ราชทูต ก็ รับ ว่า
 จะ ไป รุ่ง ขึ้น เวลา เข้า สาม โมง เศษ เจ้า พนักงาน
 จัด รถ มา รับ สาม รถ พวก ราชทูต หก คน กับคน
 ดิกอเช หนึ่ง มิสเตอร์ โสเบ เปน นาย ทหาร ใน กำปั่น วน
 ไปเลเคศ หนึ่ง พร้อม กัน ขึ้น รถ ไป กิน โต๊ะ ที่ บ้าน ผู้
 สำเร็จ ราชการ ครั้น กิน โต๊ะ เสร็จ แล้ว ก็ ลา ไป ด
 โรง ทำ น้ำมัน มะพร้าว ทำ ด้วย เครื่อง จักร ชุด คั้น แล้ว
 ไป ด้วย จักร ทั้ง นั้น ทำ เร็ว กว่า ทำ ด้วย คน หลาย เท่า
 แล้ว เลย ไป นมัสการ พระ ที่ วัด บน เนิน เขา ที่ วัด มี
 พระ บัญชีมากร เหมือน วัด ไทย แต่ พระสงฆ์ ไม่ได้ ปลง
 ผม ใน วัน สิบสี่ คำ ตาม แต่ จะ ปลง วัน ไ้ ก็ได้ สุด
 แต่ อย่า ให้ ผม ยาว บ่าย สาม โมง ก็ กลับ มา ที่ พัก ะ

๑ จึ่ง ปฤกษา กัน ว่า เรา จำ จะ ไป ถวาย นมัสการ พระ
 ทนต์ ชาติ จึ่ง จะ ชอบ ด้วย เรา ได้ มา ถึง นี้ แล้ว ครั้น
 ปฤกษา เหน พร้อม กัน พระยา มนตรี สุริยวงษ์ จึ่ง ให้ ล่าม
 บอก กัปตัน ดิกอเซ ๗ จึ่ง ตอบ ว่า การ ซึ่ง ท่าน จะ ไป
 นั้น ข้าพเจ้า ไม่ ชัด ขวาง ตาม แต่ ใจ แต่ ข้าพเจ้า ทราบ
 ว่า พระทนต์ ชาติ อยู่ ถึง เมือง แกนติ ถ้า จะ ไป ด้วย รก
 เทียม ม้า แต่ เมือง คาลิ ไป จน ถึง เมือง แกนติ ที่ พระ
 ทนต์ ชาติ ทาง ถึง สอง วัน แล้ว จะ ต้อง หยุด พัก ที่ นั้น
 สัก วัน หนึ่ง ๓ สอง วัน ทั้ง ไป ทั้ง มา เป็น ห้า วัน หก
 วัน ใน ฤดู นี้ เป็น ฤดู ลม ร้าย มัก เกิด พายุ ใหญ่
 เนือง ๆ ถ้า เป็น คั้ง นั้น บันดา กำปั่น ที่ ทอด อยู่ ใน อ่าว
 นี้ ลม ก็ ตี พัด กระทบ โดน กัน แตก เสีย หลาย ลำ แล้ว
 พวก กัปตัน มี ความ กลัว ไม่ อาจ เข้า มา ทอด สมอ อยู่
 เข้า จน สาม วัน ได้ ถ้า ท่าน จะ ไป เมือง แกนติ แล้ว ข้าพ
 เจ้า จะ เอา กำปั่น ออก ไป แล่น อยู่ ใน ทะเล ใหญ่ ถึง จะ
 เกิด พายุ พัด จัด แรง ประการ ใด ภาจ จะ แก้ว ไข ได้ ไม่
 ชัด สน ด้วย ท้อง ทะเล เป็น ที่ กว้าง ต่อ ถึง กำหนด หก
 วัน ข้าพเจ้า จึ่ง จะ กลับ มา รับ ท่าน มิ ให้ ผิด สัญญา
 ราชทูต มี ความ สงสัย ว่า กัปตัน เป็น คน อังฤช ไม่ นับ
 ถือ พุทธศาสนา ก็ แกล้ง พุด บิด ปลิว ด้วย ไม่ ยาก จะ

ให้ไป ใน ขณะ นั้น พระสงฆ์ เป็น เจ้า อธิการ อยู่ วัด
ใน เมือง คาลิ ชื่อ ศิริสมณะ กับ นาย คน หนึ่ง เป็น ชาว
เมือง ลังกา ชื่อ กรณาวัน ทั้ง สอง คน พา กัน มา เยี่ยม
ราชทูต ยัง นั่ง อยู่ ที่ นั้น ด้วย เจ้า หมื่น สรรพเพชร รักดี
จึง ถาม เป็น ภาษา มะคธ คน ทั้งสอง ก็ รับ ว่า จริง เหมือน
คำ กับตัน ด็กอเซ ว่า พวก ราชทูต จึง ปฎิภา กัน ว่า เรา
จะ ไป เมือง แกนดี้ เป็น แต่ เรา มี ความ ศรัทธา อุล่าห์ จะ
ไป หมัดการ พระทันต ธตุ มิ ไซ้ ไป ด้วย ราชการ ซึ่ง
เรา จะ ให้ กำปั่น ต้อง ไป แล่น อยู่ ใน ทะเล เสีย ถ่าน ไล่
ไฟ ใช้จ่าย เงิน คอเวินแมน ลง มา ณ นั้น หา ชอบ ไม่ ครั้น
เห็น พร้อม กัน ดัง นั้น จึง ว่า แก่ กับตัน ด็กอเซ ว่า ท่าน
จะ ต้อง ถอย กำปั่น เข้า ออก ลำบาก ดัง นั้น เรา ก็ จะ ไม่
ไป เมือง แกนดี้ แล้ว กับตัน ด็กอเซ ก็ มี ความ ยินดี เป็น
อัน มาก

๑ วัน ศุกร เดือน ทก แรม สิบ คำ เวลา เข้า สี่ โมง พวก
ราชทูต จะ กลับ มา ลง กำปั่น ผู้ สำเร็จ ราชการ กับ กำ
มโคร์ แล ขุนนาง ฝ่าย ทหาร อีก หลาย คน มา ส่ง แล้ว
ลา กลับ ไป แต่ ผู้ สำเร็จ ราชการ ตาม ลง มา ส่ง จน ถึง
กำปั่น เมื่อ ราชทูต จะ มา ลง เรือ มี ทหาร ยืน แด่ ยิง
สลุต เหมือน เมื่อ แรก มา ถึง เมือง เวลา เข้า ห้า โมง เศษ

กับตัน ดิกอเซ ให้ ถอน สมอ ใช้ จักร์ ออก จาก ท่า หน้า
เมือง คาลี มา ใน ทาง ทะเล เจ็ด วัน คลื่น ลม ก็ เรียบ เปน
ปกติ ดี จน วัน ศุกร เดือน เจ็ด ขึ้น สอง ค่ำ บ่าย สอง โมง
ครึ่ง ถึง เมือง สิงคโปร์ เมื่อ ราชทูต ถึง เมือง นั้น เจ้า
เมือง ไม่ อยู่ ลง กำปั่น รบ ไป เทียว จับ พวก อ้าย จีน สลัด
รุ่ง ขึ้น เวลา เข้า สี่ โมง รอง เจ้า เมือง จัดแจง เรือ โบท
สาม ลำ มา เชิญ พวก ราชทูต ขึ้น บน เมือง เมื่อ ราช
ทูต ไป ถึง ท่า ขึ้น ทหาร บน ใหญ่ นำ ป้อม ก็ ยิง สลุด
สิบ เก้า นัด แต่ ทหาร บน ปลาย หอก ที่ จะ ยื่น คำนับ
จัดแจง หา ทัน ไม่ แล โฮเทล ที่ เคย พัก แต่ ก่อน คน ก็
เข้า อยู่ เต็ม หหมด พระพิเทศ พานิช จึง เชิญ ให้ พวก ราช
ทูต ไป พัก อยู่ ที่ ตึก ของ พระพิเทศ พานิช ทำ ไว้ บน
ยอด ภูเขา แต่ การ เลี้ยง ดู นั้น รอง เจ้า เมือง จัดแจง
ส่ง มา ทุก เวลา แล้ว ให้ ทหาร มา ประจำ ผลัด เปลี่ยน
รักษา อยู่ สิบสี่ คน ตัว รอง เจ้า เมือง ก็ ไป มา เยี่ยม
เยียน ราชทูต อยู่ เนื่อง ๆ เวลา บ่าย สี่ โมง จีน จงหวด เชิญ
พวก ราชทูต ไป กิน โต๊ะ เลี้ยง ตาม อย่าง จีน ๖

๑ วัน อาทิตย เดือน เจ็ด ขึ้น สี่ ค่ำ บ่าย ห้า โมง เชอ
แมกกอดแลนด์ เชิญ พวก ราชทูต ไป กิน โต๊ะ เวลา สี่
ทุ่ม พระพิเทศ พานิช เชิญ ไป กิน อีก ครั้ง หนึ่ง ๖

ไป กรุง ลันตัน

๑๓๑

๑ วัน จันทร์ เดือน เจ็ด ขึ้น ห้า ค่ำ เวลา เข้า โมง หนึ่ง พวก ราชทูต พร้อม กัน ขึ้น รถ มา ลง กำปั่น รอง เจ้า เมือง จัด ทหาร ปืน ยิง คำนับ สอง แถว ประมาณ ร้อย เศษ แล้ว ให้ ยิง สลุต ส่ง สิบเก้า นัด รอง เจ้า เมือง หนึ่ง เชอ แมกกอกซ์แลนด์ หนึ่ง พระพิทักษ์ พานิช หนึ่ง จีน จงยวด หนึ่ง ลง มา ส่ง ถึง ท่า แล้ว ถา กลับ ไป ราชทูต ก็ ลง เรือ มา กำปั่น ฑะ

๑ พวก ราชทูต กราบ ถวาย บังคม ลา ออก ไป แตะ กรุง เทพ ฯ จน ถึง เมือง ดอนดอน ได้ แวะ หยุด พัก ตาม หัว เมือง ราย ทาง เปน หลาย หัว เมือง แล ได้ ไป เทียว ตาม หัว เมือง ที่ อยู่ ใน ประเทศ อิงแลนด์ ก็ หลาย เมือง เจ้า เมือง ทั้ง นั้น ก็ รับ รอง ให้ เปน เกียรติยศ ทุก ๆ เมือง การ ที่ เจ้า เมือง คำนับ รับ รอง ทั้ง นี้ ก็ เพราะ พระ บารมี พระเจ้า อยู่ หัว ทั้งสอง พระองค์ ปก เกณฑ์ ปก กระหม่อม ไป กวีน แด คอเวนแมน จึง มี คำ สั่ง ให้ จัดแจง รับ รอง พวก ข้าราชการ ได้ มี ความ ศุข เปน อัน มาก ฑะ

๑ เวลา เข้า สาม โมง เศษ กับตัน ดิกอเซ ให้ ไล่ ไ้ ใช้ จักร ออก จาก เมือง สิงคโปร์ วัน ศุกร เดือน เจ็ด ขึ้น เก้า ค่ำ เวลา เข้า ห้า โมง เศษ ถึง ที่ ทอด สมอ ชาย

ข้าระ นอก ดันคอน ปากน้ำ เจ้า พระยา กัปตัน ดิกอเช
 ให้ เอา เรือ โปต ลง สาม ลำ พร้อม ด้วย เชือก เสา เพลา
 ใบ มี ออฟ ฟิชเชอ กำกับ เรือ ลำ ละ คน แด คน ตี
 กระเชียง ลำ ละ ดิบ คน เข้า มา ส่ง พวก ราชทูต กับ ผู้
 มี ชื่อ รวน ยี่สิบ เจ็ด คน บ่าย โมง หนึ่ง พวก ราชทูต
 ก็ ลา กัปตัน ลง จาก กำปั่น รม ไปเตเดศ กัปตัน ให้
 ยิง สลุต ส่ง ราชทูต ดิบเก้า นัด บ่าย สาม โมง ถึง เมือง
 สมุทรปราการ แวะ ชน หยุด พัก ที่ ศาลา ถ้าง พระยา
 สมุท โบราณักษ์ ผู้ ดำรง ราชการ เมือง สมุทรปราการ
 ให้ เลี้ยง พวก ราชทูต แด อังกฤษ ที่ มา ส่ง เสรีจ แด้ว
 จัดแจง ผลไม้ ต่าง ๆ กับ สุรา แด บุหรี ให้ แก่ อังกฤษ ๆ
 ก็ ลา กลับ ออก ไป กำปั่น พระยา สมุท โบราณักษ์ พระยา
 มหา อรรคนิกร จัด เรือ ลำปั่น เก่ง ทั้งสอง ลำ เรือ
 เปด ลำ หนึ่ง ให้ ขึ้น มา ส่ง พวก ราชทูต เวลา สอง
 ห่ม เเศศ ได้ ออก จาก เมือง สมุทรปราการ สอง ยาม ถึง
 กรุง เทพ มหา นคร อมรรัตน โกสินทร์ มหินทรา ยุทธยา
 นี้ รุ่ง ขึ้น เวลา เข้า พร้อม กัน เข้า เฝ้า ทูล ถอของ
 ชูดี พระบาท ทรง นำ พระลึงค์ ปัญชร ข้าง พระ ที่นั่ง อาม
 วินท์ วินิจฉัย ฝ่าย ทิศ ตะวัน ตก ใน พระบรม มหาราช
 วัง ดัน ความ แต่ เท่า นี้ ขอ เตะ

